

БОРИС АКУНИН

ТУРСКИ ГАМБИТ

БОРИС АКУНИН

ТУРСКИ ГАМБИТ

Превод: Владимир Венцелов

chitanka.info

Годината е 1877, мястото на действие — България. Руските войски са минали Дунава. Арената на бойните действия не е място за жени — особено когато жената е млада, хубава и пътува сама, преоблечена като мъж. Варя е независима госпожица с напредничави убеждения, твърдо решена да открие годеника си, който е заминал като доброволец на фронта. Разбира се, едва озовала се пределите на Османската империя, Варя изпада в затруднено положение, от което я спасява появил се изневиделица загадъчен сънародник. Мълчаливият, преждевременно състарен господин Фандорин пътува със секретно поръчение към генералния щаб на руските войски. След като има нахалството да спаси напредничавата госпожица, залагайки я на комар срещу едно магаре, Фандорин я отвежда успешно до щаба. Обстоятелствата принуждават Варя да стане секретарка на Фандорин. Двамата биват въвлечени в международни интриги и шпионаж, естествено съпътстващи хода на войната, която засяга интересите на великите сили.

Започва обсадата на Плевен. Защо се протака толкова мъчително тази операция, от която зависи и изходът от войната? Чуждестранните журналисти и амбициозните висши офицери следят с напрежение събитията край Плевен, ухажват Варя, залагат легендарни суми на комар — но може би някои от тях се занимават и с друга дейност? Началникът на руските тайни служби подозира диверсия, а Ераст Фандорин и госпожица Варенка трябва да разберат как така Осман паша узнава предварително намеренията на руското командване.

Започва напрегната шахматна партия между Ераст Петрович и незнайния му противник, в която нищо не е такова, каквото изглежда на пръв поглед, а залогът е обсадата на Плевен — и крайната победа.

ГЛАВА ПЪРВА

В КОЯТО ЕДНА ПРОГРЕСИВНА ЖЕНА ИЗПАДА В БЕЗИЗХОДИЦА

Нашият кореспондент, който втора седмица се намира в руската Дунавска армия, съобщава, че вчера, 1 юли (13 юли по европейски стил), император Александър обявил благодарност на победоносните си войски, които успешно форсираха Дунава и нахлуха в пределите на Османската империя. Във Височайшата заповед се казва, че врагът е напълно сломен и че най-късно до две седмици над „Света София“ в Константинопол ще бъде издигнат православният кръст. Настипващата армия не среща почти никаква съпротива, ако не се броят епизодичните ужилвания на тъй наречените башибозуци („луди глави“) — полуразбойници-полупартизани, прочути с дивия си нрав и кръвожадна свирепост — по руските комуникации.

„Ревю паризиен“ (Париж)

14 (2) юли 1877 г.

Жената е твар слаба и ненадеждна, е казал Августин Блажени. Прав е мракобесникът и женомразецът, хиляди пъти е прав. Във всеки случай поне по отношение на персоната, която се казваше Варвара Суворова.

Всичко беше започнало като весело приключение, а какво излезе накрая. На ти сега, глупачко. Мама колко пъти ти е повтаряла, че с твоите фокуси рано или късно ще си строшиш главата и ето, тъкмо тъй стана. Ами татко — мъдрият татко, човекът с ангелско търпение — не ти ли каза и той, че твойт житетски път минава през три периода: дявол с рокля, наказание Божие и накрая — ненормална nihilistка. До тоя ден и час Варя се бе гордяла с горната дефиниция и дори си

казваше, че не възnamерява да се задоволява с постигнатото, но ето че тая самонадеяност ѝ изигра лоша шега.

Защо ли се съгласи да спират в кръчмата или как му викат тук на тоя долен вертеп? Ама нали каруцарят Митко, той подъл предател, взе да хленчи: „Да напоим конете, та да напоим конете.“ На ти сега коне. Господи, какво ли я чака...

Варя седеше в ъгъла на тъмната, мръсна барака до грубо скованата маса, обзета от смъртен ужас. Само веднъж досега бе изпитвала подобно мъчително и безнадеждно чувство — когато шестгодишна счупи любимата чаена чаша на баба си и в очакване на неизбежното възмездие се скри под дивана.

Да вземе да се помоли, ама нали прогресивните жени не се молят. А междувременно ситуацията изглеждаше съвсем безизходна.

Но наред. Пътят от Петербург до Букурещ мина на един дъх и дори комфортно, бързият влак (два първокласни вагона и десет платформи с оръдия) докара Варя до столицата на Княжество Румъния за три дни. Офицерите и военните чиновници, потеглили към театъра на бойните действия, само дето не се избиха за кафявите очи на късо подстриганата девойка, която пушеше папирosi и по принцип не даваше да ѝ целуват ръка. На всяка гара ѝ се носеха букети и кошнички с ягоди. Букетите тя ги хвърляше през прозореца, защото букетите са пошлост и отживелица, а скоро взе да отказва и ягодите, от които започна да се изприщва. Пътуването беше весело и приятно, макар в умствено и идейно отношение кавалерите да бяха чисти инфузории. Вярно, един корнет^[1] беше чел Ламартин, дори бе чувал за Шопенхауер, ухажваше я по-фино от останалите, но Варя най-приятелски му обясни, че отива при годеника си, след което държанието му стана безукурно. А си го биваше корнета, приличаше на Лермонтов. Както и да е, да е жив и здрав.

Вторият етап от пътешествието също мина по мед и масло. От Букурещ до Турну Мъгуреле имаше дилижанс. Вярно, здравата я раздруса и се нагълта с прах, затова пък целта беше вече на две крачки — според слуховете главната квартира на Дунавската армия се разполагаше на отсрещния бряг, край село Царевци.

Предстоеше да осъществи последната, най-отговорната част от разработения още в Петербург План (мислено Варя го наричаше тъкмо така — План, с главно „П“). Снощи бе прекосила Дунава с лодка малко

над Зимница, където само преди две седмици героичната 14-а дивизия на генерал Драгомиров бе форсирала непреодолимата водна преграда. Оттук насетне започваше зоната на бойните действия и малко да се заплеснеш — край, казашки дозори, които непрекъснато шареха по пътищата, моментално ще те спипат и докато се усетиш, ще те натирят обратно в Букурещ. Изобретателната Варя обаче беше предвидила всичко това и бе взела съответните мерки.

За късмет в българското село, разположено на южния бряг на Дунава, имаше ханче. И пак късмет — ханджията поназнайваше руски и обеща само за пет рубли да й намери сигурен водач. А Варя си купи едни широки шаячни гащи, викаха им потури, риза, цървули, елек, някакъв идиотски калпак, преоблече се, и европейската госпожица моментално се превърна в слабичък български момчурляк. Който не би трябвало да буди подозрения у дозорите. Но за всеки случай нарочно се спазари за по-обиколен път, че да не срещат военни колони и да влязат в Царевци не от север, а от юг. Там, в главната квартира на армията, беше Петя Яблоков, Вариният... впрочем не много ясно какъв. Годеник? Приятел? Мъж? Да го наречем така: бивш мъж и бъдещ годеник. И приятел, разбира се.

Тръгнаха още по тъмно с една раздрънканна каруца, която ужасно скърцаше. Водачът Митко из целия път мълчаливо дъвчеше тютюн и само бършеше с ръка посивелите си мустаци, след като цвръкнеше поредната дълга кафява струя (Варя всеки път се погнусяваше). Отначало той си тананикаше нещо екзотично, балканско, после мълкна и дълбоко се умисли — сега вече е ясно какво е кроял.

Че той можеше да ме убие, потръпна Варя. Дори по-лошо. Като едното нищо — кой ще го хване? Ще нарочат ония... бashiбозузите.

Но и без да се стига до убийство, работата отиде на зле. Предателят Митко отведе спътничката си в някаква кръчма, която приличаше повече на бандитска бърлога, настани я на една маса, поръча кана вино, сирене и се упъти към вратата, като й направи жест, че веднага се връща. Варя хукна подире му, не й се оставаше сама в той мръсен, тъмен и зловонен вертел, но Митко рече, че отивал... ами, тъй да се каже, да задоволи физиологическите си потребности. Отначало не го разбра, та се наложи да й го пояснява със знаци и смутената Варя се върна на мястото си.

Физиологическите потребности се проточиха извън всякакви мислими граници. Варя хапна малко от соленото тебеширено сирене, отпи от киселото вино, накрая не издържа на вниманието, което обръщаха на скромната ѝ особа злокобните посетители на питейното заведение, и излезе на двора.

Излезе и примря.

От каруцата нямаше и следа. А в нея беше куфарът. В който беше походната аптечка. В която между бинтовете и марлите бяха паспортът и всичките ѝ пари.

Варя понечи да се втурне към пътя, но в този момент от кръчмата изскочи кръчмарят с червена риза, зачервен нос и брадавици на бузата и сърдито се развика, показвайки недвусмислено: първо плащай, пък после можеш да се пръждосваш. Варя се върна, понеже хем се беше уплашила от кръчмаря, хем нямаше с какво да плати. Сви се тихично въгъла и се опита да погледне на случилото се като на забавно приключение. Но не стана.

В кръчмата нямаше нито една жена. Мърлявите и шумни селяни се държаха съвсем различно от руските музици — ония са кротки и докато не се натряскат, приказката им е тиха, а тия сякаш се надвикуват, надигат каничките червено вино и току избухват в хищен (както ѝ се стори) смях. На дългата маса в другия край играеха на зарове и след всяко хвърляне се вдигаше гълчка. А по едно време избухна кавга и един много пиян дребосък го халосаха с глинена каничка по главата. Тъй си остана да се валя под масата, хич никой не се наведе да го погледне.

По едно време кръчмарят кимна към Варя и каза види се нещо соленичко, защото от съседните маси се заобръщаха с гнусно кискане. Полазиха я тръпки и тя още повече си нахлути калпака. Освен нея в цялата кръчма никой не седеше с калпак, но нямаше начин да го свали, ще ѝ се разпилее косата. Не че е много дълга — както е редно за съвременната жена, Варя носеше къса прическа — но веднага ще издаде принадлежността ѝ към слабия пол. Ама че гадно са го измислили мъжете — „слаб пол“. Уви, вярно е.

Сега вече отвсякъде зяпаха Варя и погледите бяха лепкави, лоши. Не ѝ обръщаха внимание само комарджиите и един умърлущен човечец, седнал гърбом през една маса от нея, близо до тезгая. Беше

забол нос в каничката си вино, виждаха се само късата му черна коса и побелелите слепоочия.

Варя много се уплаши. Само не циври, каза си тя. Ти си зряла, силна жена, а не някоя глезена госпожица. Просто им кажи, че си рускиня, че отиваш при годеника си в армията. Нали сме освободители, всички тук ни се радват. А и българският е лесен, трябва само на всичко да слагаш отзад по някое „та“. Руската войската. Невестата на руски солдат. Нещо такова.

Погледна през прозореца — може пък Митко да се е върнал? Може наистина да е ходил да пои конете и да се е върнал? Но на прашната улица ги нямаше нито Митко, нито каруцата, имаше обаче нещо, на което Варя не беше обърнала внимание досега. Над къщите стърчеше не много високо олющено минаре. Олеле! Да не са мюсюлмани? Ама нали българите са християни, православни, всеки го знае. И пият вино, а на мюсюлманите Коранът им го забранява. Но щом селото е християнско, какво ще тук това минаре? Ако пък са мюсюлмани, за кого ли са — за нашите или за турците? Едва ли ще са за нашите. Излизаше, че „войската“, няма да помогне.

О, Господи, какво да правя?

Варенка Суворова беше на четиринайсет, когато в час по вероучение ѝ хрумна една неопровержимо очевидна мисъл — как ли на никого не му бе хрумвало досега! Ако Бог е сътворил първо Адам, а после Ева, това не доказва, че мъжете са по-важни, а че жените са по-съвършени. Мъжът е пробен образец, модел, докато жената е окончателно утвърденият вариант, допълнен и усъвършенстван. Та това е абсолютно ясно! Но кой знае защо, целият живот — интересният, истинският — е за мъжете, а жените само раждат и бродират, раждат и бродират. Защо е тая несправедливост? Защото мъжете са по-силни. Значи трябва да бъдеш силна.

Варенка реши, че тя ще живее другояче. Ето на, в американските щати вече се появи и първата жена-лекар Мери Джейкъби, и първата жена-свещеник Антоанет Блекуел, а в Русия си господствуват тая закостенялост и мъжкият гнет в семейството. Но няма страшно, само чакай да видите!

И щом завърши гимназия, Варя, досущ като американските щати, поведе победоносна война за независимост (таткото, адвокатът Суворов, излезе мека Мария) и се записа в акушерските курсове, превръщайки се по тоя начин от „наказание Божие“ в „ненормална нихилистка“.

Но с курсовете не ѝ потръгна. Варенка без проблеми преодоля теоретичната част, макар редица моменти в процеса на създаването на човешко същество да ѝ се сториха удивителни и невероятни. Конфузът дойде, когато трябваше да присъства на истинско раждане: канските писъци на родилката и ужасната гледка на сплесканата бебешка главичка, която се изхлуваше от изтерзаната окървавена плът, я довършиха. Варя най-позорно припадна, а след това не ѝ оставаше друго, освен да се прехвърли в курсовете за телеграфисти. Отначало мисълта да стане една от първите руски телеграфистки я ласкаеше — дори писаха за нея в „Петербургские ведомости“ (броя от 28 ноември 1875 година, статията „Крайно време беше“), обаче службата се оказа непоносимо скучна и без каквito и да е перспективи за бъдещето.

Та за радост на родителите си Варя се оттегли в тамбовското им имение — но не за да безделничи, а да учи и възпитава децата на селяните. Там, в чисто новото, още ухаещо на чамови стружки училище, тя се запозна с петербургския студент Петя Яблоков. Петя преподаваше аритметика, география и основи на естествените науки, а Варя — всички останали дисциплини. Твърде скоро обаче селяците се усетиха, че от ходенето на училище не падат нито пари, нито други благини, и си прибраха децата у дома (да не хайлазуват, да се учат на труд), но по това време Варя и Петя вече бяха изградили проект за по-нататъшния си живот — свободен, съвременен, изграден върху взаимното уважение и разумното разпределение на задълженията.

Първо сложиха край на унизителната зависимост от родителската подкрепа. Второ, наеха си жилище на „Виborgская“ — с мишки, но затова пък тристано. Щяха да живеят като Вера Павловна с Лопухов^[2] — всеки на своята собствена територия, а третата стая ще е за съвместни беседи и за гости. Пред хазаите се представиха за мъж и жена, но си живееха чисто по приятелски: вечерно време четяха, пиеха чай и разговаряха в общата гостна, а после си пожелаваха лека нощ и се прибраха по стаите си. Така живяха почти цяла година и им беше добре — пълно съгласие, никакви пошлости, никакви мръсотии.

Петя ходеше на лекции и даваше уроци, а Варя се изучи за стенографка и изкарваше понякога и сто рубли месечно. Водеше протоколите в съда, записваше мемоарите на един изкуфял генерал, покорявал навремето Варшава, а после по препоръка на приятели и се падна да стенографира новия роман на Великия Писател^[3] (няма да споменаваме имена, понеже цялата работа свърши доста грозно). Варя се отнасяше към Великия Писател с благоговение и категорично отказа да взема пари, понеже щастието да работи с него ѝ стигаше, но властителят на умовете беше изтълкувал отказа ѝ превратно. Ужасно стар, беше към шестдесетте, обременен с голямо семейство и на всичкото отгоре грозен. За сметка на това, няма спор, говореше красноречиво: целомъдрието е смешен предразсъдък, буржоазният морал е отвратителен, а в човешката природа няма нищо срамно. Варя го слушаше, после с часове надълго и нашироко, обсъждаха с Петя как да постъпи. Петя беше съгласен, че целомъдрието и лицемерието са натрапени на жената окови, но категорично я съветваше да не стига до физиологическа връзка с Великия Писател. Палеше се, доказваше, че той изобщо не е чак толкова велик, че мнозина от напредничавите хора го смятат за реакционер. Както вече се спомена, всичко свърши по най-грозен начин. Веднъж Великият Писател внезапно спря диктовката насред една невероятно силна сцена (Варя стенографираше със сълзи на очи), взе да диша тежко, заподсмърча, непохватно сграбчи русокосата стенографка за раменете и я помъкна към дивана. Тя известно време търпя глупостите, които ѝ шепнеше и докосването на треперещите му пръсти, оплели се в безбройните копчетата и кукички, после изведнъж ясно осъзна, дори не осъзна, а усети: всичко това е неправилно и просто не може да се случи. Отблъсна Великия Писател, избяга и повече не се върна.

Тая история се отрази зле на Петя. Беше март, пролетта беше подранила, ледовете се топяха и откъм Нева се носеше дъх на простор и свежест. Петя постави ултиматум: не може да я карат повече така, те са създадени един за друг, отношенията им са издържали проверката на времето. И двамата са хора от плът и кръв, няма смисъл да вървят срещу природните закони. Той, разбира се, е съгласен на плътска любов и без венчило, но по-добре да се оженят, тъй като това ще им спести редица усложнения. И накрая тъй извъртя нещата, че остана да се дискутира само едно: какъв брак да сключат — граждansки или

църковен. Спориха чак до април, а през април започна дългоочакваната война за освобождане на братята славяни и Петя Яблоков като почен човек замина доброволец. На тръгване Варя му обеща две неща: че скоро ще му даде окончателния си отговор и че на всяка цена ще воюват заедно, тя ще измисли нещо.

И го измисли. Не стана веднага, но стана. Тя не успя да постъпи като сестра в някоя военновременна болница или походен лазарет — не ѝ признаха незавършените акушерски курсове, а в действащата армия не вземаха жени телеграфистки. Варя съвсем се беше отчаяла, когато пристигна писмо от Румъния: Петя се оплакваше, че не го взели в пехотата, понеже бил дюстабанлия, ами го оставили в щаба на главнокомандващия, великия княз Николай Николаевич, тъй като доброволецът Яблоков е математик, пък армията ужасно се нуждаела от шифровчици.

Е, все ще намери някаква служба в главната квартира, а в края на краищата колко му е да се прикъта в тиловата неразбория, реши Варя и тутакси измисли плана, който вървеше от прекрасно по-прекрасно в първите си два етапа, за да завърши с катастрофа.

Междуд временено развръзката наближаваше. Кръчмарят с пиянския нос измърмори нещо заплашително и се запъти към Варя, бършайки ръце в някаква мръсна кърпа; с червената си риза приличаше на палач, който пристъпя към дръвника. Устата ѝ пресъхна и дори леко ѝ се догади. Дали пък да не се престори на глухоняма? Тоест на глухоням.

В тоя момент онзи, умърлушеният, дето седеше с гръб, се надигна, без да бърза, пристъпи към Варината маса и седна насреща ѝ. Тя видя бледо, младо, почти момчешко въпреки побелелите слепоочия лице, студени сини очи, тънки мустачки и устни, несвикнали да се усмихнат. Беше странно лице, съвсем различно от лицата на другите селяни, макар непознатият да беше облечен по същия начин. Само дето сетрето му беше сякаш по-ново и ризата — по-чиста.

Синеокият дори не се обърна да погледне кръчмаря, само пренебрежително махна с ръка и страшният палач моментално се оттегли зад тезгяха. Но на Варя не и стана по-спокойно. Напротив, ей сега ще почне страшното.

Тя смръщи чело, очаквайки звуците на чуждата реч. Май най-добре ще е да не говори, а само да кима и да върти глава. Само да не

забрави, че при българите всичко е наопаки: като кимаш — значи „не“, като клатиш глава, ще рече „да“.

Но синеокият не попита нищо. Само опечалено въздъхна и с леко заекване проговори на чист руски език:

— Ех, мадмоазел, защо не си чакате г-годеника у дома. Това не са ви романите на Майн Рид. Можеше д-да свърши зле.

[1] Звание в гвардейските кавалерийски части, отговаря на поручик. — Б.пр. ↑

[2] Вера Павловна с Лопухов — герои от романа на Н. Г. Чернишевски „Какво да се прави“, който тогава е верую на свободомислещата руски младеж. — Б.пр. ↑

[3] Великия писател — по онова време в Русия „великите писатели“ са трима: Л. Н. Толстой, И. С. Тургенев и Ф. М. Достоевски. Вероятно авторът има предвид последния. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ВТОРА

В КОЯТО НА СЦЕНАТА ИЗЛИЗАТ РАЗНИ ИНТЕРЕСНИ МЪЖЕ

След примирянето, склучено между Портата и Сърбия, мнозина патриоти на славянското дело, доблестни рицари на земята руска, служили като доброволци под водачеството на храбрия генерал Черняев^[1], сега се стичат по призыва на Царя Освободител и с риск за живота си проправят път из дивите планини и тъмните гори към българските земи, за да се присъединят към православното войнство и да завършат свещения си бранен подвиг с дългоочаквана победа.

„Русский инвалид“ (Санкт Петербург)

2 (14) юли 1877 г.

Варя не можа веднага да схване смисъла на казаното. Отначало кимна по инерция, после поклати глава и чак тогава объркано зяпна събеседника си.

— Няма нищо чудно — отегчено промълви странният селянин.
— Веднага се вижда, че не сте мъж — изпод калпака ви е изскочил цял кичур. Това първо. (Варя крадешком напъха предателския кичур обратно.) А че сте рускиня е очевидно: чип нос, типично руски скули, руса коса и най-в-важното, много бяла. Това второ. Колкото до годеника то е най-лесното: п-пътувате тайно, следователно имате някаква лична причина. А каква лична причина може да има една девойка на вашата възраст в действащата армия? Единствено и само сантиментална. Това трето. С-сега четвърто: мустакатият, дето ви доведе тук и изчезна, беше водачът ви, нали? И вие, естествено, сте си държали парите в багажа. Т-това е глупаво. Всичко важно т-трябва да се носи у себе си. Как се казвате?

— Суворова, Варя, Варвара Андреевна — уплашено прошепна Варя. — А вие кой сте? Какъв сте?

— Ераст Петрович Фандорин. Доброволец в сръбската война. Връщам се от т-турски плен.

Слава Богу, Варя вече беше решила, че халюцинира. Доброволец от войната в Сърбия! Турски плен! Тя изгледа с уважение посребрените слепоочия и не се сдържа да попита, даже посочи и с пръст:

— Измъчвали са ви, нали? Четох за ужасите на турския плен. Оттам ли ви е заекването?

Ераст Петрович Фандорин се намръщи и неохотно отговори:

— Никой не ме е измъчвал. От сутрин до вечер ми носеха кафе и ми приказваха само на френски. Бях нещо като гостенин на видинския к-каймакамин.

— На кого? — не можа да разбере Варя.

— Видин е град на румънската граница. А „каймакамин“ ще рече губернатор. Колкото до заекването, то е резултат от стара контузия.

— И сега сте избягали? — със завист попита момичето. — Отивате да се присъедините към действащата армия и пак да воювате?

— Не. Предостатъчно се навоювах.

Явно лицето на Варя изрази крайно недоумение, тъй, като доброволеца сметна за необходимо да допълни:

— Войната, Варвара Андреевна, с ужасно мръсна работа. В нея няма нито п-прави, нито криви. А пък добри и лоши хора се намират и от двете страни. Само че добрите обикновено ги убиват п-първи.

— Тогава за какво сте ходили доброволец в Сърбия? — разпалено попита тя. — Нали никой не ви е карал насила?

— От egoистични съображения. Бях болен, имах нужда от лечение.

— Че войната лекува ли? — учуди се Варя.

— Да. Когато гледаш чуждата болка, по-лесно понасяш своята. Стигнах до фронта две седмици преди разгрома на Черняевата армия. А после се наскитах из планините, нагърмях се до насита. Слава Богу, м-май не улучих никого.

Или се прави на интересен, или е просто циник, помисли си ядосано Варя и саркастично отбеляза:

— Ами че да си бяхте останали при вашия макамин до края на войната. Защо бягате?

— Не съм бягал. Юсуф паша ме пусна да си вървя.

— И какъв вятър ви довя в България?

— По работа — лаконично отвърна Фандорин. — Вие всъщност накъде сте се запътили?

— За Царевци, там е щабът на главнокомандващия. А вие?

— Към Бяла. Според слуховете там се намира главната квартира на негово в-величество — доброволецът замълча, размърда недоволен тънките си вежди, после въздъхна. — Но може и при главнокомандващия.

— Наистина ли? — зарадва се Варя. — Ох, хайде да пътуваме заедно, става ли? Направо не зная какво щях да правя, ако не бях ви срещнала.

— Г-глупости. Нареждате на тоя там да ви закара в разположението на най-близката руска част и толкова.

— Да наредя? Аз? На кръчмаря? — плахо попита Варя.

— Не е кръчмар, а механджия.

— Все едно. Селото нали е мюсюлманско?

— Мюсюлманско е.

— Ами че те щяха да ме издадат на турците!

— Не искам да ви обиждам, Варвара Андреевна, но вие не представлявате ни най-малка ценност за турците, а пък от вашия г-годеник механджията непременно ще получи награда.

— Не, по-добре да вървя с вас — примоли се Варя. — Много ви моля!

— Аз съм с една кранта, а и тя едва се влачи. Няма да издържи двама. И са ми останали само три гроша. Колкото за сиренето и виното, не повече. А ни трябва още един кон или поне магаре. Което е най-малко стотачка.

Новият познат на Варя мълкна, позамисли се и се огледа към масата, дето играеха на зарове. Пак въздъхна тежко.

— Стойте тук. Сега се връщам.

Бавно отиде до тях и около пет минути постоя край масата, наблюдавайки играта. После каза нещо (Варя не го чу), което накара всички да зарежат заровете и да се обърнат към него. Фандорин посочи Варя и тя се размърда от неудобство под втренчените им погледи.

После избухна дружен кикот — явно се каза нещо непристойно и оскърбително по неин адрес, но Фандорин и не помисляше да защити честта ѝ на дама. Напротив, ръкува се с някакъв мустакат шишко и седна на направеното му място, а около масата веднага се струпаха зяпачи.

Тъй, доброволецът май седна на комар. С какви пари обаче? С трите си гроша? Има доста да играе, докато спечели за кон. Варя се притесни, осъзнавайки, че се е доверила на човек, когото изобщо не познава. Изглежда странно, говори странно, действа странно... От друга страна има ли някакъв друг избор?

Вдигна се гълчка — шишкото бе хвърлил заровете. После заровете изтракаха отново и чак стените трепнаха от дружния стон на зяпачите.

— Д-дванайсет — спокойно провъзгласи Фандорин и се изправи.
— Къде магарето?^[2]

Шишкото също скочи, сграбчи доброволеца за ръкава и зверски облещен, бързо заприказва нещо. Все повтаряше:

— Оште ветньж, оште ветньж!

Фандорин го изслуша и решително кимна, но тая му сговорчивост кой знае защо не хареса на губещия. Той се развика още по-силно, заразмахва ръце. Фандорин отново кимна, още по-решително, и чак тогава Варя се сети за българския парадокс: кимаш ли, това значи „не“.

Тогава шишкото явно реши да мине от думи към действие — понечи да замахне и зяпачите бързо отскочиха встрани, но Ераст Петрович дори не помръдна, само дясната му ръка сякаш случайно потъна в джоба. Движение почти незабележимо, но повлия магически върху Шишкото. Той тутакси посърна, изхълца и измърмори нещо жално. Този път Фандорин повъртя глава, метна две-три монети на кръчмаря и се насочи към изхода. Дори не погледна към Варя, но тя нямаше нужда от специална покана — скочи като попарена и моментално се озова до рамото на своя спасител.

— В-второто отлясно — примижка съсредоточено от вратата Ераст Петрович.

Варя проследи посоката с поглед и видя при коневръза цяла редица коне, магарета и мулета, които мирно преживяха сено.

— Ей го вашия б-буцефал — посочи доброволецът едно кафеникаво магаре. — Не е много представителен, ама поне няма да паднете отвисоко.

— Вие да не го спечелихте? — досети се Варя.

Фандорин, който отвързваше една изпосталяла сива кобила, мълчаливо кимна.

Той помогна на спътницата си да се настани на дървения самар, доста ловко се метна на сивата си кобилка и те потеглиха по селската улица, залята от яркото обедно слънце.

— Далече ли е Царевци? — попита Варя, тръскайки глава в такт със ситнежа на своето мъхнато превозно средство.

— Ако не събъркаме пътя, до д-довечера трябва да стигнем — величаво отвърна отгоре конникът.

В тоя плен е станал истински турчин, ядосано си помисли Варя. Можеше да предложи коня на дамата. Типично мъжки нарцисизъм. Паун! Паток! Дай му да се поперчи пред сивото патенце. Не стига, че кой знае на какво съм заприличала, а сега трябва и да съм като Санчо Панса на тоя Рицар на печалния образ.

— А какво носите в джоба си? — сети се тя. — Пистолет ли?

Фандорин се учуди:

— В кой джоб? А, в д-джоба. За жалост не нося нищо.

— Ами ако не се беше уплашил?

— Не бих седнал да играя с човек, който не би се уплашил.

— А как така успяхте да спечелите с едно хвърляне? — полюбопитства Варя. — Нима оня заложи цяло магаре срещу три гроша?

— Не, разбира се.

— Тогава какво заложихте?

— Вас — невъзмутимо отговори Фандорин. — Момиче срещу магаре — много изгоден залог. П-прощавайте, Варвара Андреевна, но нямаше никакъв друг изход.

— Да ви прости ли? — Варя тъй залитна в седлото, че наスマлко да падне. — Ами ако бяхте загубили?

— Аз, Варвара Андреевна, имам една странна особеност. Не мога да п-онасям хазартните игри, но наложи ли се да играя, непременно печеля. *Les caprices de la f-fortune*^[3]. Така си спечелих и свободата — на табла с видинския паша.

Като не намери какво да отговори на това лекомислено изявление, Варя реши жестоко да се обиди. Продължиха пътуването в пълно мълчание.

Варварското седло, жив уред за мъчения, ѝ беше ужасно неудобно, но тя търпеше и само от време на време сменяше центъра на тежестта.

— Убива ли ви? — попита Фандорин. — Да ви дам моето сетре да си подложите?

Варя не отговори нищо. Едно, че предложението ѝ се видя неприлично, а второ — от принципни съображения.

Пътят дълго време се виеше сред ниски гористи хълмчета, после се спусна в равнината. През цялото време пътниците не срещнаха никого и това почваше да я тревожи. Варя все по-често хвърляше коси погледи към Фандорин, но дръвникът му ниеден беше невъзмутим и повече не се опитваше да я заприказва.

Ама и нея ще си я бива, като пристигне в тоя вид в Царевци. Хайде, на Петя му е все тая, и чувал да нахлузеши, няма да забележи, но там е щаб, истинско общество. А ти пристигаш като някакво бостанско плашило... Варя си смъкна калпака, разроши коса и съвсем се вкисна. И без това не харесваше косата си — с тоя мърляв, миши цвят, не руса, а русолява, не стига туй, ами сега се беше спъстила,висеше на фъндици. Последния път я бе мила преди три дни в Букурещ. Не, по-добре да не сваля калпака. Пък и местната премяна хич не е лоша — практична е и дори ефектна. Потурите са малко нещо като прочутите „блумъри“^[4], с които са ходели едно време английските суфражетки, противнички на нелепите и унизишителни кюлоти и фусти. Пък ако се прихване в талията с широк ален пояс, както в „Отвличане от сарай“ (миналата есен го гледаха с Петя в Мариинския театър в Петербург), ще изглежда даже живописно.

Внезапно размислите на Варвара Андреевна бяха прекъснати най-безцеремонно. Спътникът ѝ се наведе, хвана магарето за оглавника, глупавото животно се закова на място и Варя за малко да полети през главата му на земята.

— Да не сте полудели?!

— Сега, каквото и да се слуша, мълчете — тихо и много спокойно каза Фандорин, загледан някъде напред.

Варя вдигна глава и видя, че насреща им, обвит в облак прах, безредно препуска цял отряд конници — може би двайсетина души. Виждаха се рунтавите им калпаци, слънцето ярко проблясваше по патрондашите, юздите, оръжията. Един конник яздеше пред другите и Варя забеляза зеления плат, увит около калпака му.

— Какви са тия, бashiбозуци ли? — звънко попита Варя и гласът й трепна. — Какво ще стане сега? Това ли е краят? Ще ни убият ли?

— Едва ли, стига да не се обаждате повече — не много уверено отговори Фандорин. — Точно в този момент неочекваната ви разговорливост е крайно неуместна.

Бе престанал да заеква и това съвсем я смаза.

Ераст Петрович отново хвана магарето за оглавника, изтегли животните в тревата край пътя, нахлузи шапката на Варя чак до очите и прошепна:

— Гледайте си в краката и нито звук.

Но тя не можа да се сдържи — хвърли кос поглед към прочутите главорези, за които всички вестници пищеха вече втора година.

Предният ездач (трябва да беше беят) имаше рижа брада, носеше изпокъсана и мръсна антерия, но оръжието му беше украсено със сребро. Мина покрай тях, без да обърне никакво внимание на жалките селяци. Но шайката му не се държеше толкова гордо. Неколцина спряха конете си пред Варя и Фандорин, разменяйки си някакви гърлени звуци. Физиономиите им бяха такива, че на Варвара Андреевна ѝ се дощя да замижи — не бе и подозирала, че съществуват хора с такива мутри. И изведенъж сред тоя кошмар съзря едно съвсем обикновено човешко лице. То беше бледо, едното око почти не се виждаше от огромната синина, но другото, кафяво и изпълнено със смъртна мъка, гледаше право в нея.

Сред разбойниците на един от конете седеше заднишком руски офицер с изподран прашен мундир. Ръцете му бяха вързани на гърба, на врата му неизвестно защо се поклащаща празната кания на сабята, в ъгълчето на устните се беше съсирила кръв. Не издържала безнадеждния поглед на пленника, Варя преката устни, за да не извика, и сведе очи. Но с пресъхнало от страх гърло все пак нададе вик, по-точно истерично хлипане: единият от бандитите бе закрепил на седлото си русокоса човешка глава с дълги мустаци. Фандорин здраво стисна Варя над лакътя, и каза на турски нещо кратко, от което тя

схвана само думите „Юсуф паша“ и „каймакам ефенди“, но разбойниците май не се впечатлиха. Единият, с остра брада и огромен крив нос, вдигна горната бърна на фандориновата кобила и оголи дългите й гнили зъби. Изплю се с презрение и каза нещо, на което другарите му се разсмяха. После рязко плесна с камшик задницата на кобилата, животното изплашено отскочи и побягна в неравен тръс. Варя тутакси заби токове в издутите хълбоци на магарето и заситни след кобилата, страхувайки се да повярва, че опасността е отминала. Всичко се въртеше пред очите й, кошмарната глава със страдалчески затворените очи и съсираната кръв около устата не й даваше мира. В почти парализирания й мозък се въртеше нелепото изречение: главорези са, режат глави.

— Моля ви, само не припадайте — тихо рече Фандорин. — Може да се върнат.

И сякаш ги урочаса. След няма и минута чуха тропота на кон, който бързо ги настигаше.

Ераст Петрович се озърна и прошепна:

— Не се обръщайте, н-напред.

Варя обаче взе, че се обрна, но по-добре да не го беше правила. Бяха се отдалечили на около двеста метра от бashiбозуците, но единият от конниците — с отрязаната глава на седлото — бързо ги настигаше и страшният му трофей весело подскачаше отстрани на коня.

Отчаяната Варя погледна своя спътник. Той, изглежда, беше изгубил обичайното си хладнокръвие — отметнал глава назад, нервно пиеше от голяма бакърена манерка.

А проклетото магаре меланхолично ситнеше и хич не желаеше да ускорява хода си. Още минута — и стремглавият конник се изравни с невъоръжените пътници и изправи дорестия си кон на задни крака. Bashiбозукът поsegна, дръпна калпака от главата на Варя и избухна в хищен смях, щом видя разпилените руси коси.

— Хо-хо! — изкрещя той, оголил бели зъби.

Мрачният и съсредоточен Ераст Петрович с бързо движение на лявата си ръка бутна рунтавия калпак от главата на разбойника и със замах го халоса по бръснатия врат с тежката манерка. Нещо изхруща отвратително, манерката противно изпльоха и bashiбозукът се стовари в прахта.

— Слизайте от магарето! Дайте ръка! В седлото! Препускайте с все сила! Не се обръщайте — сечеше в скоропоговорка Фандорин, който пак бе спрял да заеква.

Той помогна на онемялата Варя да яхне дорестия кон, грабна закрепената на седлото му пушка и те препуснаха.

Разбойнишкият кон веднага дръпна напред и Варя се сви от страх, че няма да се удържи на седлото. Вятърът свиреше в ушите ѝ, левият ѝ крак изскочи от прекалено дългото стреме, отзад гърмяха изстрели, нещо тежко я удряше по дясното бедро.

Варя погледна надолу, видя танцуващата петниста глава и със сподавен вик пусна поводите, което за нищо на света не трябваше да прави.

В следващия миг тя изхвърча от седлото, очерта дъга във въздуха и се гмурна в нещо зелено, меко, прашящо — оказа се крайпътен храст.

Тъкмо това бе моментът да изгуби съзнание, но кой знае защо, не стана. Варя седна в тревата, хванала одрасканата си буза, а около нея се поклащаха изпотрошени клони.

През това време на пътя ставаше следното: Фандорин налагаше с приклада на пушката нещастната си кранта, която с всички сили се мъчеше да мести колкото може по-бързо кокалестите си крака. Беше вече на крачки от храста, в който седеше зашеметената от падането Варя, а на стотина метра отзад с гърмежи връхлиташе ордата преследвачи — най-малко десетина души. Внезапно сивата кобила залитна, възви на една страна и плавно се строполи, затиснала крака на ездача си. Варя извика. Фандорин успя някак да се измъкне изпод тялото на кобилата, която се мъчеше да стане, и се изправи в цял ръст. Хвърли поглед към Варя, вдигна пушката и се прицели срещу бацибозуците.

Не бързаше да стреля, целеше се внимателно и позата му изглеждаше толкова заплашителна, че никой от разбойниците не рискува да пресрещне първия курсум — отрядът се пръсна из ливадата и загради бегълците в полукръг. Стрелбата спря и Варя се досети, че искат да ги заловят живи.

Фандорин отстъпваше гърбом по пътя, насочвайки пушката ту към един, ту към друг конник. Разстоянието помежду им бавно се скъсяваше. Когато почти стигна до храста, Варя му подвикна:

— Стреляйте, какво чакате?

Ераст Петрович не се обърна, а само процеди през зъби:

— Тоя юнак няма патрони в пушката.

Варя хвърли поглед наляво (там напредваха бashiбозуците), надясно (и там се виждаха някакви конници), озърна се — и през рехавите храсти съзря зад гърба си нещо забележително.

През ливадата в галоп препускаха ездачи: най-отпред, яхнал мощен вран жребец и вирнал лакти като жокей, яздеше, по-точно хвърчеше във въздуха човек с широкопола американска шапка; отзад с равен галоп почти го настигаше бял мундир със златни пагони; следваха ги в тръс десетина кубански казаци, а най-накрая подскачаше в седлото някакъв невъобразим господин с бомбе и дълъг редингот.

Варя гледаше като омагьосана тая странна кавалкада, а в това време казаците нададоха оглушителни викове. Бashiбозуците също се развикаха и се скучиха на едно място, отзад вече препускаха на помощ останалите начело с рижебрадия бей. Ужасните типове бяха забравили за Варя и Фандорин, не им беше до тях.

Назряваше сеч. Забравила за опасността, Варя въртеше глава насам и натам — гледката беше красива и страховита.

Но едва започнал, боят свърши. Конникът с американската шапка (беше вече съвсем близо и Варя видя загорялото му лице, брадичката ала Луи Бонапарт и засуканите пшеничено руси мустаци) опъна повода, закова коня си на място и в ръцете му сякаш от нищото се появи пистолет с дълга цев. Бах! Бах! — пистолетът изплю две сърдити облачета и беят с раздряна антерия се заклати в седлото като пиян и залитна да падне. Един от бashiбозуците го подхвана, преметна го през врата на коня си и цялата банда побягна, без да влиза в бой.

Вълшебният стрелец, конникът с белоснежния мундир (на рамото му блесна златото на генералски пагон) и наежилите дълги пики казаци прелетяха във върволица покрай Варя и уморения Фандорин, подпрян на безполезната пушка.

— Пленили са един офицер! — извика той подире им.

Междувременно, без да бърза, се приближи последният от чудната кавалкада — цивилният господин — и спря: преследването очевидно не го блазнеше.

Кръглите му светли очи над очилата изглеждаха спасените с явно съчувствие.

— Чатник? — попита цивилният със силен английски акцент.

— Ноу, сър — отговори Фандорин и добави още нещо на същия език, но Варя не го разбра, понеже в гимназията беше учила френски и немски.

Тя нетърпеливо дръпна спътника си за ръкава и той смутено поясни:

— К-казвам, че не сме четници, а руснаци и искаме да се доберем до своите.

— Какви са тия четници?

— Българските въстаници.

— Оу, вие дама? — по массивното добродушно лице на англичанина се изписа смятане. — Оу, какъв мескарад! Не знаех, че руснаци ползват жени за еспионаж. Вие сте хироуиня, медам. Как се казвате? Това ще бъде много интересно за мои читатели.

Той измъкна тефтер от походната си чанта и Варя чак сега забеляза на ръкава му трицветната лента с номер 48 и надпис „Кореспондентъ“.

— Казвам се Варвара Андреевна Суворова и не участвам в никакви „епионажи“. Годеникът ми служи в щаба произнесе тя с достойнство. — А това е моят спътник, доброволецът от сръбската война Ераст Петрович Фандорин.

Смутеният кореспондент съмъкна бомбето си и мина на френски:

— Пардон, мадмоазел. Аз съм Шеймъс Маклафлин, сътрудник на лондонския вестник „Дейли поуст“.

— Вие ли бяхте онъя англичанин, който писа за турските зверства в България? — попита Варя, която бе свалила калпака и се опитваше поне криво-ляво да си оправи косите.

— Ирландец — поправи я строго Маклафлин. — Това съвсем не е едно и също.

— А те какви са? — Варя кимна натам, където се кълбяха облаци прах и се носеха изстрели. — Кой е тоя с шапката?

— Този безподобен каубой е самият мосю Д'Еvre, блъскаво перо, любимец на френския читател и големият ас на вестник „Ревю паризиен“.

— „Ревю паризиен“ ли?

— Да, парижки всекидневник. Тиражът му е сто и петдесет хиляди, което е нещо огромно за Франция — поясни с пренебрежение

кореспондентът. — Но моят „Дейли поуст“ всеки ден излиза в двеста и четирийсет хиляди бройки, тъй че...

Варя разроши косата си, за да бухне, и забърса с ръкав прахта от лицето си.

— Ax, господине, пристигнахте тъкмо навреме. Сякаш провидението ви праща.

— Мишел ни домъкна — сви рамене британецът, по-точно ирландецът. — Няма работа, държат го в щаба и умира от скуча. Тая сутрин башибозукът се развилня из руския тил и Мишел лично се втурна да ги преследва. Пък ние с Д'Еvre сме му нещо като кученца — където той, там и ние. Първо, сме стари приятели, още от Туркестан, а освен това — където е Мишел, непременно ще изскочи някой хубав сюжет за статия... А, ето ги, връщат се, и естествено, както казвате вие, *s prust v ustata*.

— Защо да е „естествено“? — попита Варя.

Кореспондентът се усмихна снизходително и не отговори нищо, вместо него се обади Фандорин, който до този момент почти не беше взел участие в разговора.

— Нали видяхте, че конете на башибозуците бяха отпочинали, а на преследвачите — уморени.

— *Absolutely so*^[5] — кимна с глава Маклафлин.

Варя ги изгледа недружелюбно: я виж, как веднага се сдушиха, само и само да изкарят жените глупачки. Фандорин обаче тутакси си заслужи прошката й — измъкна от джоба си удивително чиста кърпа и попи кръвта на бузата на Варя. Ох, беше забравила за тая драскотина!

Кореспондентът бе събркал, казвайки, че преследвачите се връщат с пръст в устата — Варя с радост забеляза, че все пак са успели да освободят пленения офицер: двама казаци носеха отпуснатото му тяло, облечено с черен мундир. Да не би, не дай Боже, да е убит?

Сега начело на отряда яздеше контето, което британецът нарече Мишел. Беше млад генерал с весели сини очи и много особена брада — грижовно поддържана, бухната и разперена на две посоки като птичи криле.

— Избягаха, мерзавци такива! — провикна се той отдалеч и добави някакъв израз, чийто смисъл убягна на Варя.

— *There's a lady here*^[6] — Маклафлин заклати пръст насреща му, сне бомбето си и избърса розовото си кубе.

Генералът се поизпъна, погледна Варя, но тутакси помръкна, в което нямаше нищо чудно: при тая мръсна спъстена коса, одрана буза и нелепо облекло.

— Генерал-майор от свитата на негово императорско величество Соболев втори — представи се Мишел и въпросително изгледа Фандорин.

Но ядосана от генералското безразличие, Варя попита дръзко:

— Втори ли? Че кой е първият?

Соболев се учуди:

— Как кой? Татко ми, генерал-лейтенант Дмитрий Иванович Соболев, командир на Кавказката казашка дивизия. Не сте ли чували за него?

— Не съм. Нито за него, нито за вас — отсече Варя и изльга: цяла Русия знаеше за Соболев втори, героя от Туркестан, покорителя на Хива и Махрам.

За генерала се говореха най-различни работи. Едни го превъзнасяха като небивал храбрец, безупречен рицар, виждаха в него бъдещ Суворов и дори Наполеон, за други беше позър и честолюбец. По вестниците пишеха как Соболев веднъж сам отблъснал цяла орда текинци, бил ранен седем пъти, но не отстъпил; как пресякъл мъртвата пустиня с един малък отряд и разгромил десетократно по-голямата войска на страшния Абдурахман бег, но някои от Варините познати преразказваха съвсем други слухове — за разстреляни заложници и още нещо за откраднатата кокандска хазна^[7].

Варя срещна ясния поглед на красивия генерал и отведнъж разбра: това за седемте рани и Абдурахман бег е чистата истина, а за заложниците и ханската хазна са пълни глупости и клевети, разпространявани от завистници.

Още повече, че Соболев отново хвърли поглед към Варя и той път май нещо привлече вниманието му.

— Но какво ви води насам, където се лее кръв, госпожице? И то в такива одеяния? Заинтригувахте ме.

Варя се представи и разказа накратко приключениета си, доволила с безпогрешен инстинкт, че Соболев няма да я предаде и да я отпрати под конвой в Букурещ.

— Завиждам на годеника ви, Варвара Андреевна — погали я с поглед генералът. — Вие сте забележителна девойка. Но позволете да

ви представя моите другари. С мистър Маклафлин май вече сте се запознали, а това е моят ординарец Серьожа Берешчагин, брат на известния художник Берешчагин. — Строен миловиден юноша, облечен с казашки мундир, смутено се поклони на Варя. — Впрочем самият той също е отличен рисувач. При едно разузнаване на Дунава тъй нарисува турските позиции, че направо да ти останат очите. А къде е Д'Еvre? Хей, Д'Еvre, елате насам, ще ви представя на една интересна дама.

Варя любопитно огледа мъжа, който яздеше последен. Французинът (с превръзка „Кореспондент № 32“ на ръката) беше истински хубавец и посвоему не отстъпваше на Соболев: тънък орлов нос, засушен светъл мустак и къса рижава мускетарска брадичка, умни сиви очи. Впрочем очите гледаха ядно.

— Тия негодници са позорът на турската армия! — разпалено възклика на френски журналистът. — Бива ги само да колят мирните жители, а замериши ли на бой, се навират в миша дупка. На мястото на Керим паша отдавна да съм ги разоръжил и избесил!

— По-спокойно, храбри ми шевалие, тук има дама — иронично го прекъсна Маклафлин. — Провървя ви, в очите ѝ сте истински романтичен герой, сега напред! Я вижте как ви гледа.

Варя се изчерви и хвърли сърдит поглед на ирландеца, но Маклафлин само се засмя добродушно. Затова пък Д'Еvre се представи като истински французин — скочи от коня и се поклони.

— Шарл Д'Еvre, на вашите услуги, мадмоазел.

— Варвара Суворова — приветливо каза тя. — Приятно ми е да се запознаем. И да благодаря на всички ви, господа. Появихте се тъкмо навреме.

— Ще можем ли да научим и вашето име? — попита Д'Еvre и погледна любопитно Фандорин.

— Ераст Фандорин — отвърна доброволецът, гледайки впрочем не французина, а Соболев. — Воювах в Сърбия, сега пътувам към главния щаб с важно съобщение.

Генералът огледа Фандорин от главата до петите. И с нескрито уважение попита:

— Сигурно доста сте препатили. А с какво се занимавахте преди Сърбия?

След кратко колебание Ераст Петрович отвърна:

— Бях в Министерството на външните работи. Титулярен съветник^[8].

За Варя това беше неочеквано. Дипломат? Честно казано, последните събития бяха отслабили донякъде дълбокото впечатление, което мълчаливият спътник бе ѝ направил (защо да го крием), но сега тя отново го загледа с интерес и възторг. Съгласете се, че дипломат, който е отишъл доброволец на фронта, не се среща толкова често. Впрочем и тримата бяха прекрасни, всеки посвоему — и Фандорин, и Соболев, и Д'Еvre.

— Какво съобщение носите? — намръщи се Соболев.

Фандорин мълчеше, явно не искаше да говори.

— Я стига с тия тайни на светата инквизиция! — подвикна генералът. — В края на краишата това е просто неучтиво спрямо хората, които ви спасиха живота.

Доброволеца все пак сниши глас и кореспондентите наостриха уши.

— Идвам от Видин, г-господин генерал. Преди три дни Осман паша потегли с корпуса си по посока П-плевен.

— Какъв е тоя Осман? И какво е това Плевен?

— Осман Нури паша, победителят на сърбите, един от най-добрите пълководци в турската армия. Няма четирийсет и пет, а вече е м-мушир, сиреч фелдмаршал. И войниците му изобщо не са като ония, дето сте срещали край Дунава. А Плевен е малко градче на трийсетина километра западно оттук. Трябва да се изпредари пашата и да се завземе тоя важен стратегически пункт. Той прегражда пътя към София.

Соболев се шляпна по коляното, конят му нервно престъпи на място.

— Ex, да имах поне един полк! Но съм отстранен от командине, Фандорин. Вървете в щаба при главнокомандващия. Трябва да приключи с рекогносцировката, но ще ви дам конвой да ви придружи до Царевци. Довечера сте добре дошли на гости, Варвара Андреевна. В шатрата на военните кореспонденти обикновено е весело.

— С удоволствие — каза Варя и боязливо стрелна очи натам, където казаците бяха сложили на тревата тялото на освободения от плен офицер. Двама бяха клекнали до него и му правеха нещо.

— Онзи офицер мъртъв ли е? — шепнешком попита тя.

— Жив-живеничък — отвърна генералът. — Късметлия, сега ще живее до сто години. Башибозуците, като видяха, че сме им по петите, му теглиха един куршум и дим да ги няма. А куршумът, както се знае, е глупак^[9]. Само драскотина и толкоз. Какво става, момчета, превързахте ли капитана? — подвикна той на казаците.

Ония бяха вдигнали офицера на крака. Той залитна, но се задържа прав и упорито отблъсваше казаците, които се опитваха да го подкрепят отстрани. Направи няколко несигурни крачки с треперещите си крака — аха да падне, но устоя, изпъна ръце по кантовете и изръмжа:

— Ге-генералщабен капитан Еремей Перепълкин, ваше превъзходителство. Пътувах от Зимница към новото назначение в щаба на Западния отряд, в оперативния отдел при генерал-лейтенант Криденер. По пътя ме атакува вражеска нередовна кавалерия и ме плени. Виноват... Не очаквах в собствения ни тил... Нямах дори пистолет, само сабята.

Едва сега Варя успя разгледа нещастника по-подробно. Беше нисичък, жилав, кестенявите му коси бяха разрошени, устните толкова тънки, че почти не се виждаха, очите кафяви и строги. По-точно окото — другото все още не се отваряше, но погледът на капитана вече не излъчваше оня смъртен ужас и отчаяние.

— Най-важното е, че оцеляхте — снизходително каза Соболев.
— Но офицер не може да се движи без пистолет, дори да е щабен. То е все едно дама да излезе навън без шапка — нали ще я вземат за уличница. — Той се изкиска гръмко, но срещуна сърдития поглед на Варя и се задави. — Пардон, мадмоазел.

Един напет подофицер пристъпи към генерала и посочи встризи:

— Ваше превъзходителство, тоя май мяза на Семьонов!

Варя се обърна и й причерня: кой знае откъде, край храстите се бе появил дорестият разбойнишки кон, от който падна одеве. Дорестият, ни лук ял, ни лук мирисал, поскубваше тревичка, а отвратителната висулка все така се поклащаше от седлото му.

Соболев скочи на земята, отиде до коня, завъртя кошмарното кълбо насам-натам, скептично присвил очи.

— Това да е Семьонов? — усъмни се той. — Лъжеш се, Нечитайло. Съвсем друго му е на Семьонов лицето.

— Амче как, Михаил Дмитрич — разпали се подофицерът. — Вижте, и ухото му е разкъсано, и тук погледнете — той разтвори устните на мъртвата глава. — Ето, и предния зъб го няма. Семънов си е!

— Така изглежда — кимна замислен генералът. — Брей че се е съгрчил... Това, Варвара Андреевна, е един казак от втора сотня^[10], тая сутрин го отвлякоха черкезите на Дауд бег — обърна се той към Варя.

Но Варя не го чу — небето и земята направиха салто и си смениха местата, тъй че Д'Еvre и Фандорин едва успяха да подхванат изпадналата в несвяст госпожица.

[1] *Михаил Черняев* (1828–1898) — руски запасен генерал, горещ славянофил. При избухването на сръбско-турската война през 1876 г. отива в Сърбия, където оглавява армията. По призива му за Сърбия заминават хиляди доброволци от Русия. — Б.пр. ↑

[2] В оригинала Фандорин говори на български. — Б.пр. ↑

[3] Капризите на съдбата (фр.). — Б.пр. ↑

[4] Блумъри — широк панталон с ластичен пояс и маншети при глезените, измислен в средата на XIX в. от американката Амелия Блумър (1818–1894), боркиня за женското равноправие. — Б.пр. ↑

[5] Точно така (англ.). — Б.пр. ↑

[6] Тук има дама (англ.). — Б.пр. ↑

[7] През 60-те и 70-те години на XIX век Руската империя води редица войни за завладяване на Средна Азия, поделена тогава между многобройни ханства. Най-мощните от тях са Хива, Коканд и Бухара. Завоюването на Средна Азия е приключено през 1875 г. Именно през тази военна кампания Михаил Дмитриевич Скобелев (1843–1882) става генерал, прочувайки се в битките при Ахал теке и крепостта Махрам. През 1875 г. той командва наказателна експедиция в областта. Ролята му в Освободителната война е всеизвестна. Със сигурност може да се твърди, че именно Скобелев, наричан още Белия генерал или Ак паша, е прототип на героя на Б. Акунин генерал М. Соболев. — Б.пр. ↑

[8] Фандорин заема 9-и клас за държавен служител. Званието „титулярен съветник“ съответства на армейското звание „капитан“.

През 1722 година Петър Първи със законодателен акт определя реда за служебен растеж на чиновничеството. Въведената от него

структура, наречена „Табель о рангах“ (таблица за ранговете), с малки корекции съществува до февруарската революция от 1917 година. Установени са 14 ранга, наричани „класни чинове“ като за висш се е считал първи клас. Таблицата предоставя възможност за съпоставяне на всички длъжности в три паралелни реда — военен, гражданска и придворен. В тази книга гражданските чинове ще бъдат сравнявани с военните чинове за сухопътните войски, например: „колежки секретар“ — чин 10 клас, равняващ се на поручик.

Като цяло таблицата предвижда 6 оберофицерски чина: от прaporshchik до капитан в армията, съответно от колежки регистратор до титулярен съветник в държавната йерархия; 5 щабофицерски чина от майор до бригадир в армията, респективно от колежки асесор до статски съветник в гражданската служба. Трите генералски чина са от генерал-майор до фелдмаршал във военната служба и от действителен статски съветник до действителен таен съветник в цивилната. Аналогична е стълбицата във флота и в придворната служба.

Гвардейските звания, запазвайки същите наименования като в армията, са с два класа по-високи. Например армейският подпоручик е служител 12 клас, докато гвардейският има 10 клас. Омъжените жени се представят с титлите на съпрузите си.

В съответствие с класния чин е и обръщението към носителя му: чиновниците първи и втори клас се именуват „ваше високопревъзходителство“, към класове 3 и 4 се обръщат с „ваше превъзходителство“, чиновникът 5 клас е „ваше високородие“, но понякога може да бъде наречен и „ваше високоблагородие“, което е обръщение към чиновниците от по-ниските 6, 7 и 8 клас. Останалите — от 9 до 14 клас са „ваше благородие“.

Този учредителен акт за реформиране на руското чиновничество практически изравнява бюрократичната и аристократическата йерархия, поставяйки напредъка в кариерата в зависимост не толкова от произхода на человека, колкото от личните му заслуги. Така един княз може и да не достигне висок класен чин, а липсата на благородно потекло не е формална пречка за генералско звание. — Б.пр. ↑

[9] Популярната руска военна поговорка „Пуля — дура, штык — молодец“ („Куршумът е глупак, щикът — юнак“) датира от времето, когато огнестрелното оръжие е още новост за руската армия. — Б.пр. ↑

[10] Подразделение в казашките войски, сто конници. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ТРЕТА

ПОСВЕТЕНА ПОЧТИ ИЗЦЯЛО НА ИЗТОЧНОТО КОВАРСТВО

Гербът на Руската империя, двуглавият орел, отразява по превъзходен начин цялата система за управление в тая страна: в нея дори и най-незначителната работа се доверява не на една, а най-малко на две институции, които само си пречат и при това не отговарят за нищо. Същото наблюдаваме и в действащата армия. Формалният главнокомандващ е великият княз Николай Николаевич, който понастоящем се намира в Царевци, в непосредствена близост до неговия щаб обаче е разквартиран щабът на император Александър Втори, съпроводждан от канцлера, военния министър, шефа на жандармерията и други висши сановници. Пък ако вземем предвид, че съюзническата румънска армия се подчинява единствено на собствения си главнокомандващ княз Карл Хoenцолерн-Зигмаринген, на ум ни идва не двуглавият цар на пернатите, а остроумната руска басня за лебеда, рака и щуката, непредвидливо впрегнати заедно...

„Ревю паризиен“ (Париж)

15 (3) юли 1877 г.

— Как все пак да се обръщам към вас — „мадам“ или „мадмоазел“? — черният като бръмбар жандармски подполковник неприятно разкриви устни. — Не сме на бал, ами в щаба на армията и аз не ви правя комплименти, а водя разпит, тъй че престанете да го извъртате.

Подполковникът се казваше Иван Харитонович Казанзаки, и нямаше никакво намерение да влиза в положението на Варя, работата явно отиваше към принудително връщане в Русия.

Предния ден бяха стигнали Царевци по тъмно, но Фандорин незабавно се упъти към щаба, а Варя, макар капнала от умора, се зае с тоалета си. Милосърдните сестри от санитарния отряд на баронеса Врейская й дадоха чисти дрехи, стоплиха вода, та Варя първо се пооправи и чак после се стовари на походното легло в лазарета — слава Богу, в медицинските палатки почти нямаше ранени. Срещата с Петя остана за сутринта, тъй като тя искаше да бъде в пълна бойна готовност за предстоящите обяснения.

Сутринта обаче не я оставиха да се наспи. Появиха се двама жандарми с каски и карабини и като не и дадоха време дори да се среши, отведоха „иженарицаемата девица Суворова“ директно в специалния отдел на Западния отряд.

И вече няколко часа се опитваше да разясни на своя облечен в небесносин мундир мъчител с гладки бузи и рошави вежди какви точно отношения я свързват с шифровчика Пьотър Яблоков.

— Господи, повикайте Пьотър Афанасиевич, той ще ви потвърди всичко — отново и отново повтаряше Варя, а подполковникът все тъй отвръщаше:

— Всяко нещо с времето си.

Особено го интересуваха подробностите около запознанството ѝ с „лицето, именуващо се титуларен съветник Фандорин“. Казанзаки си записа и за видинския Юсуф паша, и за кафетата, и за френските им беседи, и за спечелената на табла свобода. Подполковникът се оживи най-много, научавайки, че спътникът ѝ бе разговарял с бashiбозуците на турски и непременно държеше да научи как точно бил говорил: гладко или не. Най-малко половин час беше отишъл само за тия щуротии с гладкото говорене.

И когато Варя беше вече на ръба на истерията, вратата на кирпичената къщурка, където се разполагаше специалният отдел, внезапно се разтвори и вътре влезе, даже по-скоро връхлетя някакъв много важен генерал с изцъклени началствени очи и големи рунтави мустаци.

— Генерал-адютант Мизинов — звучно обяви той още от прага и строго изгледа подполковника: — Казанзаки?

Изненаданият жандарм се изпъна като новобранец и запрегъща на сухо, а Варя се опули срещу главния сатрап и палача на свободата, за какъвто минаваше сред напредничавата младеж началникът на

Трето отделение^[1] и шеф на жандармския корпус Лаврентий Аркадиевич Мизинов.

— Тъй вярно, ваше високопревъзходителство — изхриптя Вариният инквизитор, — жандармски подполковник Казанзаки. До войната служех в Кишиневското управление, сега съм назначен за завеждащ специалния отдел в щаба на Западния отряд. Воля разпит на задържана.

— Коя е тази? — вдигна вежда генералът и изгледа неодобрително Варя.

— Варвара Суворова Твърди, че е пристигнала на свои разносци за среща с годеника си, шифровчика в оперативния отдел Яблоков.

— Суворова ли? — заинтересува се Мизинов. — Да нямаме случайно роднинска връзка? Александър Василиевич Суворов-Римниковски^[2] ми е прадядо по майчина линия.

— Надявам се да не сме роднини — отсече Варя.

Сатрапът се усмихна с разбиране и изгуби всянакъв интерес към задържаната.

— Не ме занимавайте с глупостите си, Казанзаки. Къде е Фандорин? В донесението се казва, че е при вас.

— Тъй вярно, задържан е под стража — напето рапортова подполковникът и по-тихо добави: — Имам основания да предполагам, че тъкмо той е нашият дългоочакван гост Ануар ефенди. Всичко си пасва едно към едно, ваше високопревъзходителство. Това за Осман паша и за Плевен е явна дезинформация... Хем колко ловко го е засукал...

— Идиот! — ревна Мизинов толкова ядосано, че главата на подполковника хълтна между раменете. — Моментално го доведете тук! По-живо!

Казанзаки презглава се втурна навън, а Варя се сви на стола, но ядосаният генерал бе забравил за нея. Той пуфтеше и нервно тропаше с пръсти по бюрото, докато подполковникът се върна с Фандорин.

Доброволецът изглеждаше изтормозен, около очите имаше тъмни кръгове — изглежда, не го бяха оставили да се наспи предната нощ.

— Д-добър ден, Лаврентий Аркадиевич — вяло произнесе той и леко кимна на Варя.

— Боже, Фандорин, не приличате на себе си! — ахна сатрапът.
— Не може да ви познае човек. Остарели сте с десетина години!
Седнете, миличък, много се радвам да ви видя.

Той сложи Ераст Петрович на стола и седна с гръб към Варя. Казанзаки пък застана „мирно“ и замря на прага.

— В добро състояние ли сте? — попита Мизинов. — Бих искал да ви поднеса моите най-дълбоки...

— Да не си губим времето с това, ваше високопревъзходителство — училиво, но решително го прекъсна Фандорин.

— Всичко ми е н-наред. По-добре кажете, тоя г-господин (той кимна небрежно към подполковника) съобщи ли ви за Плевен? Сега е ценен всеки час.

— Да-да. Нося с мен заповедта на главнокомандващия, но първо исках да се уверя, че наистина сте били вие. Ето, чуйте — той извади някакъв лист от джоба си, намести монокъл в окото и зачете:

До началника на Западния отряд генерал-лейтенант
барон Криденер. Заповядвам да завземете Плевен и да се
закрепите там със сили не по-малки от една дивизия.

Николай

Фандорин кимна утвърдително.

— Подполковник, незабавно да се шифрова и да се изпрати до Криденер по телеграфа — разпореди се Мизинов.

Казанзаки се поклони, взе листчето и дрънчейки с шпорите, хукна да изпълнява заповедта.

— Значи вече можете да се върнете на служба? — попита генералът.

Ераст Петрович се намръщи:

— Лаврентий Аркадиевич, мисля, че изпълних своя дълг, съобщих за фланговия маньовър на турците. Но да воювам с клетата Турция, която благополучно щеше да си се скапе и без нашите доблестни усилия — моля ви се...

— Хич не ми се молете, драги, няма какво да ми се молите — ядоса се Мизинов. — Щом смятате патриотизма за празни приказки, позволете да ви напомня, господин титулярен съветник, че не сте в

оставка, а в безсрочен отпуск и макар да се водите към дипломатическото ведомство, всъщност, както и преди, служите при мен, в Трето отделение!

Варя хълъцна. Фандорин, когото бе смятала за почен човек, се оказа полицейски агент? А на всичкото отгоре се прави на Печорин! Привлекателна бледност, морен поглед, благородно побелели слепоочия. Върви, че вярвай на хората.

— Ваше в-високопревъзходителство — тихо произнесе Ераст Петрович, явно без да подозира, че е безвъзвратно паднал в очите на Варя. — Служа не на вас, а на Русия. И не желая да участвам в една война, която носи на Русия не полза, а гибел.

— Какво носи войната, не е ваша работа, нито пък моя. Решението е на негово величество императора — отсече Мизинов.

Настъпи неловка пауза. Когато шефът на жандармите заговори отново, гласът му звучеше съвсем другояче.

— Ераст Петрович, драги — проникновено подхвана той. — Вижте какво става: стотици хиляди руснаци рискуват живота си, цялата страна се е превила на две от военното тегло... Подгонило ме е едно лошо предчувствие. Прекалено гладко вървят работите. Страхувам се, че няма да отидат на хубаво...

Отговор не последва, генералът уморено разтърка очи и призна:

— Трудно ми е, Фандорин, много ми е трудно. Заобиколен съм от некадърници, наоколо е пълен бардак. Не ми достигат хора, най-вече кадърни хора. Не смяtam да ви товаря с дреболии. Имам една доста сложна задачка тъкмо като за вас.

Ераст Петрович въпросително наведе глава и генералът хитро присви очи:

— Спомняте ли си за Ануар ефенди? Секретаря на султан Абдул Хамид. Оня, дето се споменаваше в делото „Азазел“?

Ераст Петрович едва забележимо потръпна, но си замълча.

Мизинов се прокашля.

— Идиотът Казанзаки ви е взел за него, Бога ми. Разполагаме със сведения, че той твърде интересен турчин лично е оглавил секретна операция срещу нашите войски. Господинът май е луда глава, има доста авантюристична жилка. Като нищо може да се появи и сред нас, той е способен на такива неща. Стана ли ви интересно?

— Слушам ви, Лаврентий Аркадиевич — каза Фандорин и косо изгледа Варя.

— Чудесно, чудесно — зарадва се Мизинов и се провикна: — Новгородцев! Папката!

В стаята с леки крачки влезе възрастен майор с адютантски акселбант, подаде на генерала червена платнена папка и тутакси напусна. Варя зърна в коридора потната физиономия на подполковник Казанзаки и му направи гримаса на презрение и подигравка: пада ти се, садист такъв, подсмърчай сега зад вратата.

— И така, ето с какво разполагаме относно Ануар — зашумоля с хартия генералът. — Ще записвате ли?

— Ще запомня — отвърна Ераст Петрович.

Данните ни за ранния период са крайно оскъдни. Роден е преди около трийсет и пет години. Според някои сведения това е станало в босненското мюсюлманско селце Хевраис. Родителите са неизвестни. Възпитан е някъде из Европа, в едно от прочутите учебни заведения на лейди Естер, за която вие със сигурност си спомняте от историята с „Азазел“.

Варя за втори път чуваше това странно наименование и за втори път Фандорин реагира някак странно — изпъна брадичка, сякаш внезапно му беше отесняла яката.

— Ануар ефенди изплува на повърхността преди около десет години, когато в Европа за първи път започва да се говори за великия турски реформатор Митхад паша. Нашият приятел Ануар, който към този момент още не е „ефенди“, е негов секретар. Обърнете внимание на служебното досие на Митхад — Мизинов измъкна отделен лист хартия и се прокашля. — По онова време той е генерал-губернатор на Дунавския вилает. Под неговото крило Ануар открива дилижансни линии за пощенски комуникации, прокарва железници, а също така основава верига от „ислаххане“ — благотворителни учебни заведения за сираци както от мюсюлманско, така и от християнско вероизповедание.

— О, тъй ли? — заинтересува се Фандорин.

— Да. Похвална инициатива, какво ще кажете? Изобщо Митхад паша с неговия Ануар са ги забъркали тук такива, че възниква реална заплаха България да излезе от зоната на руското влияние. Нашият посланик в Константинопол Николай Павлович Гнатиев използва

всичкото си влияние върху султан Азис и в крайна сметка постигна отзоваването на прекомерно усърдния губернатор. Впоследствие Митхад оглави Държавния съвет и прокара един прекрасен закон за всеобщото държавно образование. Между другото, в Русия до ден-днешен няма такъв. Можете ли да отгатнете кой е разработвал закона? Точно така, Ануар ефенди. Всичко това би било много трогателно, обаче освен просветителството нашият опонент още тогава участва с пълна сила в придворните интриги, доколкото на покровителя му не липсват врагове. На Митхад са му пращали убийци, сипвали са му отрова в кафето, веднъж дори му пробутват прокажена наложница. В задълженията на Ануар влиза да пази великия човек от всички тия мили закачки. По онова време проруската партия взема връх в султанския двор и през 1869 година пашата е натирен като губернатор вдън горите Тилилейски, в дивата и бедна Месопотамия. Когато Митхад се пробва с реформите си, в Багдад избухва въстание. Знаете ли, какво прави? Свиква градските старейшини и духовници и произнася пред тях следната кратка реч. Цитирам дословно, понеже съм възхищен от нейната енергичност и стил: „Почитаеми молли и стареи, ако безредиците не спрат до два часа, ще наредя всинца ви да обесят, а славния град Багдад ще подпаля от четирите края, пък нека после великият падишах, Аллах да продължи дните му, обеси и мен за това злодеяние.“ Естествено, не минали и два часа и мирът в Багдад се възцарил — Мизинов се усмихна и поклати глава. — Можело вече да се пристъпва към реформи. За по-малко от три години, докато Митхад бил губернатор, неговият помощник Ануар ефенди успява да прокара телеграф, да пусне в Багдад конен трамвай, а по Ефрат параходи, да основе първия иракски вестник и да набере ученици за търговско училище. Какво ще кажете? Да не говорим за разни дреболии като създаването на „Османо-османско морско акционерно дружество“, чиито кораби през Суецкия канал стигат чак до Лондон. По-късно Ануар успява с много хитра интрига да катурне великия везир Махмуд Недим, който бил до такава степен зависим от руския посланик, че самите турци му викали „Недимов“. Митхад оглавява правителството на султана, но се задържа на високия пост само два месеца и половина, нашият Гнатиев пак го надиграва. Основният порок на Митхад — а в очите на останалите паши и непростим — е неговата неподкупност. Той подхваща борба с рушветчиите и произнася пред европейските

дипломати една фраза, която му изяжда главата: „Дойде време Европа да види, че не всички турци са нищожни пачаври.“ Заради „пачаврите“ го пропъждат от Цариград за губернатор в Солун. Гръцкото градче незабавно процъфтява, а султанският двор отново се отдава на сън, блаженство и бъркане в меда.

— Виждам, че сте направо влюбен в този човек — прекъсна генерала Ераст Петрович.

— Митхад ли имате предвид? Безусловно — вдигна рамене Мизинов. — Бих бил щастлив да го видя начело на руското правителство. Но той не е русин, а турчин. При това турчин, ориентиран към Англия. Нашите стремежи са противоположни, затова Митхад ни е враг. Един от най-опасните врагове. Нас Европа не ни обича и ни има страх, а Митхад го носят на ръце, особено откакто даде на Турция конституция. А сега, Ераст Петрович, въоръжете се с търпение. Ще ви прочета едно дълго писмо, което още миналата година получих от Николай Павлович Гнатиев. То ще ви даде ясна представа за противника, с който ще си имаме работа.

Шефът на жандармите измъкна от папката няколко листа, изписани с дребен писарски почерк и зачете:

Драги Лаврентий, събитията в нашия закрилян от Аллаха Истанбул се развиват с такава скорост, че дори аз не успявам да ги следя, а твоят покорен слуга все пак, без да се хвали, дълги години държеше ръката си на пулса на Болника на Европа. Тоя пулс постепенно замираше, в това число благодарение и на моите старания, и се очакваше в близко бъдеще да замре съвсем, но от май месец...

— Става дума за миналата година, 1876-а — намери за необходимо да поясни Мизинов.

... от май месец Болникът изпадна в такава треска, че току-виж Босфорът излязъл от бреговете и стените на Цариград рухнали, тъй че да няма къде да окачиш своя щит.

Цялата работа е там, че през май в столицата на великия и несравним султан Абдул Азис, Сянката на Всевишния и Пазителя на върата, триумфално се завърна от изгнание Митхад паша и докара със себе си своя „сив кардинал“, хитроумния Ануар ефенди.

Тоя път явно поумнелият Ануар залага на сигурно, като играе и по европейски, и по ориенталски. Започва по европейски: негови агенти усилено обикалят корабостроителницата, арсенала, монетарницата и работниците, които не са получавали пари от години, вдигат връва. Следва един чисто ориенталски трик. На 25 май Митхад паша обявява пред правоверните, че насын му се явил Пророкът (иди провери) и заръчал на верния си роб да спаси загиващата Турция.

Моят мил приятел Абдул Азис, както обикновено, прекарва времето си в харема и се наслаждава на компанията на любимата си жена, прекрасната Михри ханъм, която чака дете, капризничи и настоява повелителят непрекъснато да е до нея. Тая златокоса и синеока черкезка освен с неземната си хубост се слави и с това, че е изпразнила султанската хазна до дъно. Само през последната година тя е оставила из френските магазини в Пера над десет милиона рубли и е напълно разбираемо, че жителите на Константинопол, както биха се изразили склонните към understatement^[3] англичани, доста я недолюбват.

Вярвай ми, Лаврентий, не беше по силите ми да променя каквото и да е. Заклевах, заплашвах, забърквах интриги като хaremски евнух, но Абдул Азис остана глух и ням. На 29 май около двореца Долмабахче (изключително уродлива постройка в европейско-ориенталски стил) гъмжеше от многохилядни тълпи, а падишахът не направи дори опит да успокои поданиците — затворил се е в женската половина на резиденцията, докъдето нямам достъп, и слуша виенски валсове, изпълнявани на пиано от Михри ханъм.

Междувременно Ануар седи неотълчно при военния министър и се опитва да накара той предпазлив и внимателен господин да промени политическата си ориентация. Според донесението на моя агент, готвач на пашата (откъдето идва и специфичният оттенък на информацията) съdboносните преговори са преминали по следния начин. Ануар пристига у министъра по пладне и двамата си поръчват кафе и питки. Четвърт час по-късно от кабинета на министъра отекват възмутените крясъци на негово превъзходителство, а адютантите отвеждат Ануар под охрана в ареста. През следващия половин час пашата ходи насам-натам из кабинета си и изяжда два подноса с халва, която много обича. След което решава лично да разпита изменника и се отправя към мазето. Към два и половина нареджа да донесат плодове и сладкиши. Към четири без десет — коняк и шампанско. Около пет часа пашата и гостът пият кафе, след което заминават при Митхад. Според слуховете условието за участието на министъра в преврата е длъжността велик везир и един милион лири стерлинги от английските покровители.

До вечерта двамата главни заговорници се споразумяват окончателно и същата нощ държавният преврат става факт. Флотът блокира двореца откъм морето, началникът на столичния гарнизон сменя караула със свои хора и султанът заедно с майка му и с бременната Михри ханъм са преместени по вода в двореца Ферийе.

Четири дни по-късно, султанът се заема да си подстригва брадата с ножица за маникюр, но толкова непохватно, че си прерязва вените на двете ръце и умира на място. Лекарите от европейските посолства, поканени да освидетелстват трупа, единодушно признават, че става дума за самоубийство, тъй като по тялото липсват каквито и да е следи от борба. С една дума, всичко е разиграно просто и изящно като в добра шахматна партия — такъв е стилът на Ануар ефенди.

Но това е само дебютът, нататък следва митешпилът.

Военният министър изиграва своята роля и вече се превръща в сериозна пречка, понеже няма ни най-малка склонност към реформи и конституция, а най-много от всичко го интересува кога ще си получи обещания от Ануар милион. Още повече, военният министър се държи сякаш е най-важното лице в правителството и неуморно напомня, че тъкмо той, а не Митхад е свалил Абдул Азис.

Тъкмо в същото Ануар ефенди се опитва да убеди един храбър офицер, бивш адютант на покойния султан. Офицерът се назова Хасан бей, пада се брат на прекрасната Михри ханъм и е невероятно популярен сред придворните хубавици, понеже е красив, смел и превъзходно изпълнява италиански арии. Хасан бей е известен на всички просто като Черкезина.

Няколко дни след като Абдул Азис толкова несполучливо подкъсява брадата си, неутешимата Михри ханъм ражда мъртво дете и издъхва в страшни мъки. По това време Ануар и Черкезина стават неразделни другари. Един ден Хасан бей се отбива в резиденцията на Митхад паша да се види с приятеля си. Ануар отсъства, но пък точно в този момент министрите пристигат на съвещание при Митхад паша. В къщата са свикнали с Черкезина и го възприемат като свой. Той пие кафе с адютантите, пушат, бистрят най-различни въпроси. После излиза в коридора, мръдва насам-натам и изведенъж се втурва в заседателната зала. Без да закача Митхад паша или някого от сановниците, той пристрелва военния министър с два куршума, след което доубива стареца с ятагана си. Разумните министри удрят на бяг, но двама решават да проявят героизъм. Напълно погрешно, понеже побеснелият Черкезин убива единия на място, а другия ранява тежко. В тоя миг се връща Митхад паша с двама от своите адютанти. Хасан бей застрелва и двамата и пак не закача Митхад. В края на краишата убиецът е заловен, но преди това той успява да убие още един полицейски офицер и да рани седем войници. През това време нашият Ануар

според многобройни свидетели благочестиво се моли в джамията.

Хасан бей прекарва нощта, заключен в караулното помещение, и с пълно гърло си пее арии от „Лучия ди Ламермур“, което, казват, предизвикало възторг у Ануар ефенди и той дори опитал да измоли милост за доблестния злосторник, но озлобените министри са непреклонни и на сутринта убиецът увисва на въжето. Дошли са да гледат екзекуцията дами от харема, които толкова харесвали милия си Черкезин, плачат и му изпращат въздушни целувки.

Оттук насетне никой не препречва пътя на Митхад. Освен съдбата, която му нанася удар оттам, откъдето никой не очаква. Великият везир се излъгва в собствената си марионетка, султан Мурад.

Още на сутринта на 31 май, веднага след преврата, Митхад паша посещава племенника на сваления султан, принц Мурад, с което хвърля последния в неописуем ужас. Тук трябва да направя едно кратко отстъпление, за да ти обясня колко жалка е фигурата на наследника в Османската империя.

Работата е там, че имайки петнайсет жени, пророкът Мохамед не оставя след себе си нито син, нито каквито и да било инструкции по въпроса за наследяването на престола. Затова в продължение на векове всяка от многобройните султанки мечтае да издигне на престола своя си син и всячески се стреми да изтрепе синовете на съперничките си. В султанския двор съществува нарочно гробище за невинно избити принцове, тъй че за турските машаби нашите руски убийства на Борис и Глеб, както и на царевич Дмитрий^[4], са просто смешни.

В Османската империя тронът се предава не от баща на син, а от големия към малкия брат. Когато се изчерпят запасите от братя, в работа влиза следващото поколение и пак тръгва от големия към по-малкия брат. Всеки султан изпитва смъртен страх от по-малкия си брат, или от най-големия племенник, така че шансовете на наследника да

доживее до възцаряването си са крайно незначителни. Принцът наследник живее в най-пълна изолация, до него не допускат никого и дори се пробват, каналиите му ниедни, да им подбират ялови наложници. По древна традиция бъдещият падишах се обслужва от роби с отрязани езици и пробити тъпанчета. Можеш да си представиш какви проблеми имат техни височества с душевното си здраве. Например, Сюлейман II живее в заточение трийсет и девет години, през които преписва и разкрасява Корана. Когато най-сетне става султан, много бързо пожелава да се върне обратно и се отрича от престола. Отлично го разбирам, много по-приятно е да оцветяваш картички.

Но да се върнем на Мурад. Той е хубав, буден и дори доста начетен младеж, склонен е обаче към прекомерно почитане на Бакхус и страда от напълно разбираема мания за преследване. Той на драго сърце поверява управлението в ръцете на мъдрия Митхад, тъй че плановете на нашите хитреци се събъдват като по ноти. Но внезапното издигане и странната смърт на чичо му така въздействат на клетия Мурад, че той започва да говори несвързано и да изпада в пристъпи на буйство. Европейски психиатри тайно преглеждат падишаха и стигат до заключението, че той е неизлечим и състоянието му тепърва ще се влошава.

Отбележи си невероятната далновидност на Ануар ефенди. Още в деня на възцаряването на Мурад, когато всичко изглежда съвсем лъчезарно, our mutual friend^[5] изведнъж моли да го направят секретар на принц Абдул Хамид, брат и престолонаследник на новия султан. Щом чух за това, разбрах, че Митхад не се осланя на Мурад V. Ануар опознава новия наследник, изглежда го намира за приемлив и Митхад поставя на Абдул Хамид следното условие: обещай, че ще въведеш в страната конституция, и ставаш падишах. Принцът, естествено, се съгласява.

По-нататъшните събития са ти известни. На 31 август на престола на мястото на безумния Мурад V се възкачва Абдул Хамид II, Митхад става велик везир, а

Ануар остава при новия султан като задкулисен манипулатор и негласен шеф на тайната полиция, тоест (ха-ха!) твой колега, Лаврентий.

Характерно е, че никой в Турция не знае нищо за Ануар ефенди. Той не се изтъква, не се мярка много-много в полезните на хората. Например аз съм го виждал само веднъж, когато се представях на новия падишах. Ануар седеше встрани от трона, в сянката, носеше огромна черна брада (според мен фалшива) и тъмни очила, което, строго погледнато, е нечувано нарушение на придворния етиケット. По време на аудиенцията Абдул Хамид няколко пъти погледна към него, сякаш търсеше подкрепа или съвет.

Това е човекът, с когото ти предстои да си имаш работа. Ако не ме лъжат предчувствията, Митхад и Ануар ще командват султана както им хрумне и по този начин след някоя и друга година...

— Нататък не е интересно — Мизинов спря да чете дългия текст и отри изпотеното си чело с кърпа. — Още повече предчувствията все пак изльгаха нашия умен Николай Павлович. Митхад паша не се задържа на власт и замина в изгнание.

Ераст Петрович, който слушаше много внимателно и нито веднъж не помръдна (за разлика от Варя, която се въртеше на твърдия си стол), попита:

— С д-дебюта всичко е ясно, с мителшила също. Къде обаче е ендшпилът?

Генералът кимна одобрително:

— Точно там е работата. Ендшпилът се оказва толкова сложен, че изненадва дори опитния Гнатиев. На 7 февруари тази година Митхад паша е повикан при султана, взет под стража и качен на параход, който откарва изпадналия в немилост велик везир на пътешествие из Европа. А след като предава благодетеля си, нашият Ануар става „сив кардинал“, само че вече не на първия министър, а на самия султан. Той направи всичко възможно за скъсването на отношенията между Портата и Русия. А преди известно време, когато съдбата на Турция висеше на косъм, Ануар ефенди според агентурни

сведения е потеглил към театъра на военните действия, за да промени хода на събитията чрез някакви тайни операции, за чието съдържание можем само да гадаем.

Тогава Фандорин произнесе нещо странно:

— Никакви задължения. Това първо. Пълна свобода на д-действията. Това второ. Отчитам се само пред вас. Това трето.

Варя не проумя какво означават тия думи, но шефът на жандармите много се зарадва и побърза да каже:

— Чудесно! Това вече е старият Фандорин. Нещо много затормозен ми изглеждате, гъльбче. Не ми се сърдете, не ви го казвам служебно, а като по-възрастен другар, бащински... Не бива човек сам да се погребва. Оставете гроба за мъртвите. Какви са тия работи на вашите години! Както се пее в арията, *tout la vie devant soi*^[6].

— Лаврентий Аркадиевич! — кръвта за миг нахлу в бледите бузи на доброволеца, дипломата и шпионина, в гласа му проскърца метал:

— С-струва ми се, че не съм д-давал поводи за ч-частни съвети...

Тая забележка се стори на Варя непростимо груба и тя се сви на стола си: ей сега засегнатият Мизинов ще кипне и като се разкреши!

Но сатрапът само въздъхна и каза сухо:

— Приемам условията ви. Имате свобода на действията. Всъщност точно такова нещо имах предвид. Само гледайте, слушайте и ако забележите нещо важно... Впрочем, няма аз да ви давам акъл.

— Ап-чхи! — кихна Варя и уплашено скри глава в раменете.

Генералът обаче се уплаши още повече. Той се стресна, обърна се и смаян се вторачи в неволната свидетелка на поверителния разговор.

— Госпожо, какво правите тук? Не излязохте ли заедно с подполковника? Как смеете?!

— Да сте ме видели — отвърна с достойнство Варя. — Не съм някой комар или муха, че да ме игнорирате. Освен това съм под стража и никой не ме е освобождавал.

Стори ѝ се, че устните на Фандорин леко потрепнаха. Не, само така ѝ се струва — тоя тип не умее да се усмихва.

— Добре тогаз — в гласа на Мизинов сеолови тиха заплаха. — Вие, госпожо нероднина, научихте неща, които не трябва и да сте чували. В интерес на държавната сигурност ви поставям под временно административно задържане. Замиnavате под конвой в кишиневския

гарнизонен арест, където ще останете до края на кампанията. Сама сте си виновна.

Варя пребледня.

— Ама аз даже не съм се видяла с годеника си...

— Ще се видите след войната — отсече той Малюта Скуратов^[7] и се обърна към вратата, за да повика своите опричници, но в последния момент в разговора се намеси Ераст Петрович.

— Лаврентий Аркадиевич, мисля, че ще бъде напълно достатъчно, ако госпожа Суворова даде честна дума.

— Давам дума! — възклика веднага Варя, ободрена от неочекваното застъпничество.

— Съжалявам, миличък, не мога да рискувам — отсече генералът, без дори да я погледне. — Пък и тоя годеник. Как може да се довери човек на някакво момиче? Нали знаете поговорката — плитката дълга, умът къс.

— Но нося никакви плитки! А тия приказки за ума са направо подли! — гласът на Варя предателски затрепери. Какво ми влизат в работата тия ваши Ануаровци и Митхадовци.

— На моя отговорност, ваше п-превъзходителство. Гарантирам за Варвара Андреевна.

Мизинов мълчеше, недоволно смръщен, а Варя си рече, че дори сред полицейските агенти има хора, които не са съвсем пропаднали. Пък и нали е сръбски доброволец.

— Глупаво е — промърмори генералът. Обърна се към Варя и попита недружелюбно: — Умеете ли нещо? Почеркът ви добър ли е?

— Завършила съм стенографски курсове! Работила съм като телеграфистка! И като акушерка! — посъльга накрая Варя.

— Стенографка и телеграфистка? — учуди се Мизинов. — Това е добре. Ераст Петрович, мога да оставя тук тази госпожица само при едно условие: че ще изпълнява длъжността на ваш секретар. Така или иначе, ще ви потрябва някакъв куриер или свръзка, който не предизвиква излишни подозрения. Но не забравяйте, че гарантирахте за нея.

— А, не! — извикаха едновременно и Варя, и Фандорин. Завършиха също в хор, но по различен начин:

Ераст Петрович каза:

— Нямам нужда от секретари.

А Варя:

— Полицейски агент не ставам!

— Както решите — сви рамене генералът и се изправи: —

Новгородцев, повикайте конвоя!

— Съгласна съм! — викна Варя.

Фандорин не каза нищо.

[1] Жандармска служба, орган за политически надзор и разследване към имперската канцелария, политическа полиция. — Б.пр. ↑

[2] А. В. Суворов (1729 или 1730–1800) — руски пълководец. Първи в историята генералисимус. Водил с над 60 сражения и не е изгубил нито едно. Титлата „граф Римникски“ получава в хода на Руско-турската война 1787–1791 за превземането на крепостта Римник през 1789 г. Достигнал върха на славата при Екатерина II, изпада в немилост при сина ѝ Павел I. — Б.пр. ↑

[3] Сдържано изказване (англ.). — Б.пр. ↑

[4] Първите руски светци, мъчениците Борис и Глеб, князе, синове на киевския княз Владимир, убити от по-големия им брат Святополк през 1015 г. Дмитрий (1582–1591) — син и наследник на Иван Грозни, е убит в град Углич, където била заточена майка му. Мълвата приписва убийството на тогавашни фактически управник ни страната Борис Годунов. — Б.пр. ↑

[5] Нашият общ приятел (англ.). — Б.пр. ↑

[6] Целият живот е пред вас (фр.). — Б.пр. ↑

[7] Малюта Скуратов (? — 1572) думски дворянин, дясна ръка на Иван Грозни, командир на прочутата с жестокостта си лична царска гвардия, т. нар. опричници. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

В КОЯТО ВРАГЪТ НАНАСЯ ПЪРВИЯ СИ УДАР

... Челният отряд на стремглавия генерал Гурко превзе древната столица на българското царство град Търново и се устремява към Шипченския проход, отвъд който беззащитните равнини се разстилат чак до Константинопол. Военният везир Редиф паша и главнокомандващият Абдул Керим паша са свалени от постовете им и дадени под съд. Вече само чудо може да спаси Турция.

„Дейли поуст“ (Лондон)

15 (3) юли 1877 г.

Te се спряха на стъпалата. Трябаше някак да се разберат.

Фандорин се прокашля и рече:

— Много съжалявам, Варвара Андреевна, че стана т-тъй. Естествено, вие сте напълно свободна и аз по никакъв начин не възнамерявам да ви принуждавам да сътрудничите.

— Благодаря ви — сухо отвърна тя. — Много благородно. Да си призная, бях помислила, че нарочно направихте всичко по тоя начин. Вие поне ме виждахте през цялото време и със сигурност сте имали ясна представа как ще свърши всичко. Чак толкова ли ви е притрябвала секретарка?

В очите на Ераст Петрович пак блесна оная искрица, която у всеки нормален човек би била признак на веселие.

— Съобразителна сте. Но не сте справедлива. Действително имах нещо наум, за да постъпя така, но то беше изключително във ваш интерес. Лаврентий Аркадиевич непременно щеше да ви натири от д-действащата армия. А господин Казанзаки щеше да ви изпроводи с конвой. Докато сега оставате тук на съвсем законно основание.

Варя нямаше какво да възрази, но не ѝ се щеше да благодари на някакъв жалък шпионин.

— Виждам, че сте доста напреднали в своя непочтен занаят — каза тя ехидно. — Успяхте да изльжете даже главния човекоядец.

— Кой е човекоядец, Лаврентий Аркадиевич ли? — зачуди се Фандорин. — Аз не бих казал. Освен т-това кое му е непочтеното да охраняваш държавните интереси?

Туй то. Какво да говориш с такъв тип.

Варя демонстративно му обърна гръб и обходи с поглед лагера: варосани къщички, изпънати в редици палатки, нови-новенички телеграфни стълбове. А по улицата тича някакъв войник и по много познат начин нескопосно размахва дългите си ръце.

— Варя, Варенка! — развика се войникът отдалеч, смъкна от главата си походната фуражка и я заразмахва. — Пристигна, значи! Успя!

— Петя! — ахна тя и напълно забравила Фандорин, се втурна към човека, заради когото бе преодоляла хиляда и петстотин километра.

Както никога преди се прегърнаха и целунаха съвсем естествено, без всякакво неудобство. Зарадва се като видя некрасивото, но мило и грейнало от щастие лице на Петя. Бе отслабнал, загорял и още по-прегърен от обичайното. Черният мундир с червените пагони му седеше като торба, но усмивката му бе същата — широка и много влюбена.

— Значи си съгласна? — попита той.

— Да — просто каза Варя, макар че смяташе да не се съгласява веднага, а чак след един дълъг сериозен разговор и поставянето на съответните принципни условия.

Петя изквича като пале и пак се хвърли да я прегръща, но Варя вече се бе окопитила.

— Трябва обаче да обсъдим всичко най-подробно. Първо...

— Ще го обсъдим, непременно ще го обсъдим. Само че не сега, довечера. Ще се срещнем в палатката на журналистите, бива ли? Там има нещо като клуб. Нали познаваш французина? За Д'Еvre говоря. Много е мил. Той ми каза, че си дошла. В момента съм ужасно зает, избягах само за минутка. Пипнат ли ме, ще ми откъснат главата. До довечера, до довечера!

И хукна обратно, като вдигаше прах с тежките си ботуши и постоянно се озърташе назад.

Но вечерта не успяха да се видят. Вестовоят донесе от щаба кратка бележка:

„Цялата нощ дежурен. Утре. Обичам те.

П.“

Добре, щом е дежурен — да дежури. Варя се залови с настаняването. Приютиха я милосърдните сестри — добри и отзивчиви женици, но доста възрастни, все над трийсетте и малко скучни. И тъй като предприемчивият Митко беше отмъкнал целия ѝ багаж, те събраха за нея дрехи, обувки, шишенце одеколон (а какъв хубав парижки парфюм имаше), чорапи, бельо, гребен, фиби, сапун, пудра, крем за лице, крем за слънце, тоалетно мляко за обветрената кожа, есенция за миене на коса и други нужни неща — всичко необходимо. Роклите, разбира се, бяха ужасни, с изключение може би на една — синя с бяла дантелена якичка. Варя подгъна демодираните маншети и стана много прилично.

Но още от сутринта я налегна скуката. Сестрите отидоха в лазарета — от Ловеч бяха докарали двама ранени. Изоставената Варя пи кафе, ходи да пусне телеграма до родителите: преди всичко да не полу值得一 от притеснения, а на второ място да ѝ пратят пари (но само назаем, хич да не си въобразяват, че се е върнала обратно в клетката). Разходи се из лагера, позяпа малко странния влак без релси: от другия бряг бяха докарали обоза с механична тяга. Бълващите пари железни локомобили с огромни колелета влечеха тежки оръдия и талиги с боеприпаси. Беше впечатляваща гледка, истински триумф на прогреса.

Както нямаше какво друго да прави, намина да навести Фандорин, на когото бяха отредили отделна палатка в щабния сектор. Ераст Петрович също се бе отдал на безделие: търкаляше се на походното легло с никаква турска книга и си записваше разни думички.

— Тук ли охранявате държавните интереси, господин полицай? — попита Варя, преценявайки, че ще е най-добре да разговаря с агента

в тая подигравателно-небрежна тоналност.

Фандорин стана и наметна военен сюртук без пагони (явно и той бе посьbral дрешки оттук-оттам). Ризата му беше разкопчана и Варя видя на врата му сребърна верижка. Кръстче ли носеше? Не, май е медальон. Интересно, какво ли има в него? Господин доносникът май го дава романтично?

Титулярният съветник закопча ризата си доторе и със сериозен тон отговори:

— Щом живееш в една д-държава, трябва или да я пазиш, или да я напуснеш. Всичко друго е паразитизъм и слугински одумки.

— Има и трета възможност — парира Варя, засегната от „слугинските одумки“. — Може да се разруши несправедливата държава и на нейно място да се съгради друга.

— За жалост, Варвара Андреевна, държавата не е къща, тя по-скоро е дърво. А то пък се подчинява на природните закони, не можеш да го построиш, то си расте от само себе си и това е дълъг процес. Тук няма нужда от зидари, градинари трябват.

Забравяйки уместната за случая тоналност, Варя разгорещено възклика:

— Живеем в тежки и сложни времена! Честните хора изнемогват под бремето на глупостта и произвола, а вие като същински старчок дрънкате за никакви градинари!

Ераст Петрович сви рамене:

— Мила Варвара Андреевна, д-дотегнало ми е да слушам това хленчене за „нашите тежки времена“. По времето на цар Николай^[1] времената са били доста по-тежки от сегашните. Тогава вашите „честни хора“ т-трепереха от собствената си сянка и непрестанно възхваляваха щастливия си живот. При положение, че днес е възможно да се оплакваме от глупостта и произвола, ще рече, времената се оправят.

— Ама и вие сте просто един... Вие сте просто един... слуга на престола! — процеди Варя най-страшната обида, а когато Фандорин дори не трепна, поясни на достъпен за него език: — Верноподаник, роб без ум и без съвест!

Изтърси го и се уплаши от собствената си грубост, обаче Ераст Петрович изобщо не се разсърди, а само въздъхна и рече:

— Вие не знаете как да се д-държите с мен. Това първо. Задължена сте ми, а не ви се ще и това ви нервира. Това второ. Дявол да го вземе, забравете, че сте ми задължена, и ще се разбираме чудесно. Това трето.

Тая му снизходителност ядоса Варя още повече, защото агентът с рибешка кръв беше напълно прав.

— Аха, вече забелязах, че говорите като учител по танци: първо-второ-трето. Кой ви научи да се изразявате по тоя глупав начин?

— Едни учители — мъгливо отговори Фандорин и неучтиво забинос в турската си книга.

Шатрата, където се събираха акредитирани към щабквартиранта журналисти, се виждаше отдалеч. На дълъг шнур пред входа се ветреха знамена на различни държави, флагчета на вестници и списания и незнайно защо — един червени тиранти на бели звездички.

— Вчера, изглежда, са поливали успешния бой при Ловеч — предположи Петя. — И някой е поливал, докато си изгуби тирантите.

Той дръпна брезентовото платнище и Варя надникна вътре.

В клуба беше разхвърляно, но някак уютно: дървени маси, походни столчета, тезгях с наредени по него бутилки. Миришеше на тютюн, на восъчни свещи и мъжки одеколон. На една дълга маса встрани имаше купчини руски и чужди вестници. Вестниците изглеждаха необичайно, целите бяха налепени от телографни ленти. Варя се вгледа в лондонския „Дейли поуст“ и се зачуди — беше днешното сутрешно издание. Сигурно ги пращат от редакцията по телеграфа. Страхотно!

Варя отбеляза с особено задоволство, че имаше само две жени, при това и двете не бяха първа младост и носеха пенснета. Затова пък мъжете бяха много и сред тях дори неколцина познати.

Преди всичко тук беше Фандорин, и то пак с книга. Доста глупаво — можеше да си чете и в палатката.

В отсрецния ъгъл се разиграваше едновременна игра на шах на няколко дъски. От едната страна на масата нехайно се разхождаше с цигара Маклафлин, от другата бяха седнали Соболев, Д'Еvre и още двама.

— Ох, ето го нашето малко българче! — възкликна генерал Мишел и с облекчение стана от мястото си. — Не може да ви познае човек! Добре, Шеймъс, да смятаме, че е реми.

Д'Еvre приветливо се усмихна на новодошлите, задържа погледа си върху Варя (това беше приятно), но продължи да играе. Затова пък към Соболев се хвърли никакъв мургав офицер с ослепителна униформа, позасука мустаците си, от които просто капеше брилянтин, и възкликна на френски:

— Генерале, моля ви, представете ме на вашата очарователна позната. Гасете свещите, господа! Повече няма да ни потрябват — тук изгря слънце!

Двете възрастни дами изгледаха Варя с крайно неодобрение, пък и тя самата се стъписа от подобен натиск.

— Това е полковник Лукан, личният представител на нашия скъпоценен съюзник негово височество румънския княз Карол — усмихна се Соболев. — Предупреждавам ви, Варвара Андреевна, за дамските сърца полковникът е по-смъртоносен от отрова.

По тона му личеше, че на румънеца не бива да се правят аванси, Варя демонстративно се облегна на лакътя на Петя и превзето отговори:

— Много ми е приятно. Моят годеник, доброволецът Пътър Яблоков.

Лукан галантно пое с два пръста китката на Варя (при което блесна пръстенът му с голям брилянт) и понечи да лепне една целувка, но получи отпор:

— В Петербург на съвременните жени ръка не се целува.

Впрочем хората бяха интересни и кореспондентският клуб се хареса на Варя. Досадно беше само, че Д'Еvre продължава да играе тоя глупав шах. Но играта май отиваше към края си — всички останали съперници на Маклафлин вече капитулираха и французинът бе явно обречен. Това, изглежда, никак не го тревожеше, той често поглеждаше към Варя, усмихващ се безгрижно и мелодично свирукаше моден шансонет.

Соболев застана до него, погледна дъската, разсеяно подхвани припева:

— Фолишон-фолишонет... Предавайте се, Д'Еvre, това си е чисто Ватерлоо.

— Гвардията умира, но не се предава — французинът подръпна мускетарската си брадичка и направи ход, който накара ирландеца да се намръщи и да засумти.

Варя излезе навън да се полюбува на залеза, а когато се върна вътре, шахът беше прибран и разговорът се въртеше — ни повече, ни по-малко — около взаимоотношенията на човека и Бога.

— Тук не може да става и дума за каквото и да било взаимно уважение — палеше се Маклафлин очевидно в отговор на някаква реплика на Д'Еvre. — Отношенията на човек с Всевишния почиват върху очевидното признаване на неравенството. Та нали на децата и през ум не им минава да претендират за равенство с родителите! Детето безусловно признава превъзходството на родителя, своята зависимост от него, изпитва благоговение пред него и затова го слуша — за свое собствено добро.

— Ще си позволя да обиграя вашата собствена метафора — усмихна се французинът и подръпна от турското наргиле. — Всичко това важи само за малките деца. Когато детето порасне, то неизбежно поставя родителския авторитет под въпрос, макар бащата все още да е неизмеримо по-мъдър и могъщ. И това, естествено, е напълно здравословно, в противен случай човек завинаги остава младенец. Порасналото човечество в момента преживява тъкмо такъв период. По-късно, когато порасне още повече, между него и Бога непременно ще се оформят нови отношения, базирани върху равенството и взаимното уважение. А един ден детето ще порасне толкова, че изобщо няма да има нужда от родители.

— Браво, Д'Еvre, приказвате, както и пишете — брилянтно! — възклика Петя. — Само че цялата работа е там, че не съществува никакъв Бог, а съществува само материя и освен нея някакви елементарни принципи за поченост. Колкото до вашата концепция — съветвам ви да направите от нея фейлетон за „Ревю паризиен“ — темата е отлична.

— За да напишеш добър фейлетон, няма нужда от тема — заяви французинът. — Стига само да умееш да пишеш.

— Не, това вече е прекалено — възмути се Маклафлин.

— Без тема дори такъв словесен еквилибрест като вас не може да напише нищо свястно.

— Назовете ми какъвто желаете обект, дори да е най-тривиалният, и аз ще напиша за него статия, която моят вестник ще публикува с удоволствие — подаде ръката си Д'Еvre. — Приемате ли облог? Залагам испанското си седло срещу вашия бинокъл „Цайс“.

Настана необичайно всеобщо оживление.

— Залагам двеста рубли за Д'Еvre! — обяви Соболев.

— На всяка тема, казвате? — провлачи ирландецът. — На всяка, без ограничения?

— Абсолютно. Ако искате, ще вземем ей тая муха, дето кацна на мустака на полковник Лукан.

Румънецът припряно бръсна мустасите си и каза:

— Залагам триста на мосю Маклафлин. Но какъв обект да изберем?

— Ами, например, старите ви ботуши — посочи с пръст Маклафлин прашните ботуши на французина. — Опитайте се да напишете нещо за тях тъй, че парижката публика да чете и да се възхища.

Соболев вдигна ръце:

— Докато не сте вързали баса, аз се отказвам. Стари ботуши — това вече е прекалено.

В крайна сметка заложиха за ирландеца хилядарка, ала не се намериха желаещи да залагат за французина. На Варя й дожаля за горкия Д'Еvre, но нито тя, нито Петя имаха пари. Пристъпи към Фандорин, който все така си прелистваше страниците с турските драскулки, и му прошепна сърдито:

— Какво чакате? Заложете за него. Какво ви коства? Със сигурност сте получили от тоя ваш сатрап някакви сребърници. Покъсно ще ви ги върна.

Ераст Петрович се смръщи и каза със скучаещ глас:

— Сто рубли за г-господин Д'Еvre — и отново потъна в четене.

— Тоест десет към едно — резюмира Лукан. — Е, господа, печалбата не е кой знае каква, затова пък е сигурна.

В този миг в шатрата нахълта Вариният познат — капитан Перепълкин. Човек не можеше да го познае: чисто нов мундир, ботушите лъщят, на окото стилна черна превръзка (изглежда, подутината още не беше минала), главата омотана с чист бинт.

— Ваше превъзходителство, господа, току-що пристигам от барон Криденер! — солидно обяви капитанът. — Нося важно съобщение за пресата. Можете да си запишете: генералщабен капитан Перепълкин, оперативен отдел. Пе-ре-пъл-кин. Никопол е превзет с щурм. Пленени са двама паши и шест хиляди войници! Нашите загуби са смешно малки. Победа, господа!

— По дяволите! И тоя ли път без мен! — простена Соболев и без да се сбогува, се втурна навън.

Капитанът изпрати генерала с объркан поглед, но журналистите вече бяха заобиколили вестоносеща от всички страни. Перепълкин с видимо удоволствие отговаряше на техните въпроси, като явно се перчеше с познанията си по френски, английски и немски.

Варя остана учудена от поведението на Ераст Петрович.

Той захвърли книгата си на масата, решително разблъска кореспондентите и попита с нисък глас:

— Момент, к-капитане, не бъркате ли нещо? Криденер беше получил заповед да превземе Плевен. Никопол е точно в обратната посока.

В гласа му имаше нещо, което накара капитана да наостри слух и да престане да обръща внимание на журналистите.

— Съвсем не, уважаеми господине. Лично приех телеграмата от щаба на върховния, присъствах при разшифроването ѝ и собственоръчно я отнесох на господин барона. Отлично си спомням текста: „До началника на Западния отряд генерал-лейтенант барон Криденер. Заповядвам да завземете Никопол и да се закрепите там със сили не по-малки от една дивизия. Николай.“

Фандорин пребледня.

— Никопол ли? — попита той още по-тихо. — А къде остана Плевен?

Капитанът сви рамене:

— Нямам представа.

Откъм входа се чу тропот на ботуши и звън на оръжие. Платницето рязко се отметна и в шатрата се появи омразният подполковник Казанзаки, Зад гърба му проблясваха щиковете на конвоя. Жандармът се задържа за миг погледа си върху Фандорин, стрелна Варя, докато накрая видя Петя и радостно му се ухили:

— Аха, ето къде било гъльбчето! Така и предполагах. Шифровчик Яблоков, арестувам ви! Хванете го — обърна се той към конвоя. Двама със сини мундири влязоха в клуба и хванаха парализирания от ужас Петя под мишниците.

— Да не сте полудели! — викна Варя — Веднага го оставете на мира!

Казанзаки не я удостои с отговор. Той щракна с пръсти и жандармите бързо извлякоха арестувания навън, докато подполковникът се забави, оглеждайки се наоколо със странна усмивка.

— Ераст Петрович, какво става тук? — обърна се Варя умолително към Фандорин. — Ама кажете му най-сетне!

— Основание? — мрачно попита Фандорин, с очи, впити в яката на жандарма.

— В шифровката, съставена от Яблоков, е подменена една дума. Вместо Плевен пише Никопол, дребна работа. А междувременно преди около три часа авангардът на Осман паша е завзел празния Плевен и заплашва нашия фланг. Такива ми ти работи, господин наблюдател.

— Ето ви го и чудото, Маклафлин, нали тгябващ чудо да стане, за да спаси Тугция — дочу Варя гласа на Д'Еvre, който говореше руски много чисто, но с очарователно френско „р“.

— Това не е чудо, мосю кореспондент, а най-обикновено предателство — усмихна се подполковникът, но очите му бяха приковани във Фандорин. — Направо умът ми не го побира, господин доброволецо, какви обяснения ще давате на негово високопревъзходителство.

— Много п-приказвате, подполковник — погледът на Ераст Петрович слезе по-надолу, към горното копче на жандармския мундир. — Честолюбието не бива да пречи на работата.

— Мо-оля? — мургавото лице на Казанзаки се сгърчи — Морал ли ще ми четете? Вие? На мен? Я го гледай ти! Аз понаучих туй-онуй за вас, господин вундеркинд. Служебно, тъй да се каже. Не особено нравствена физиономия се очергава. Млад, ама хитър? Какъв сполучлив брак, а! Хем намазваш, хем оставаш млад ерген. Тънка работа! Моите поздрав...

Той не можа да довърши, понеже Ераст Петрович, пъргаво, с едно сякаш котешко движение запуши с плесник мазните му устни. Варя ахна, а някой от офицерите сграбчи Фандорин за ръката, но тутакси го пусна, тъй като нападателят не демонстрираше никакви признания на ярост.

— Дуел — прозаично произнесе Ераст Петрович, който вече гледаше подполковника право в очите. — Сега, веднага, на място, преди да се е намесило командинето.

Лицето на Казанзаки стана пурпурно червено. Черните му като сушени сливи очи плувнаха в кръв. След пауза той прегълътна и каза:

— По заповед на негово императорско величество дуелите са строго забранени по време на войната. И вие, Фандорин, го знаете прекрасно.

Подполковникът излезе, платнището на входа се люшна зад гърба му. А Варя попита:

— Ераст Петрович, ами сега какво ще правим?

[1] Фандорин има предвид Николай I (1796–1855), царувал от 1825 г. Неговият исторически прякор е „Палкин“ (Пръчкин) заради сувория режим, който налага в Русия. Действието на романа се развива при царуването на неговия син Александър II наречен Освободител заради отменянето на крепостното право през 1862 година. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ПЕТА

В КОЯТО СЕ ОПИСВА СТРУКТУРАТА НА ХАРЕМА

СТАРИТЕ БОТУШИ

Фронтова скица

Кожата им е напукана и е станала по-мека от конски бърни. Човек не може да се яви в прилична компания, обут с такива ботуши. И аз не го правя — те имат друго предназначение.

Уши ми ги преди десет години един стар софийски евреин. Той ме оскуба десет златни лири и ми каза: „Господине, над праха ми отдавна ще е израснал репей, а ти ще си носиш ботушите и ще споменаваш стария Исак с добра дума.“

След по-малко от година, когато бях на разкопките на асирийския град в Месопотамия, се откърти токът на левия ботуш. Наложи ми се да се върна в лагера. Куцуках самотно из нажежените пясъци, попържах от сърце стария софийски мошеник и се кълнях, че ще изгоря ботушите в огъня.

Моите колеги, британските археолози, които продължиха без мен, не стигнаха до разкопките — конниците на Рифат бег, който смята гяурите за деца на Шайтана, ги връхлетяха и изклаха до крак. Не хвърлих ботушите в огъня, а смених тока и им поръчах сребърни налчета.

През 1873 година, през май, когато бях тръгнал за Хива, моят водач Асаф реши да си присвои часовника ми, пушката и врания ми ахалтекинец Ятаган. През нощта, докато съм спял в палатката си, пуснал в левия ми ботуш

една ефа, чието ухапване е смъртоносно. Но ботушите бяха цъфнали отпред, ефата изпълзяла навън и изчезнала в пустинята. На сутринта самият Асаф ми разказа замисъла си, тъй като беше съзрял в избавлението ми ръката на Аллах.

Половин година по-късно с кораба „Одрин“ налетяхме на скала в Термаический залив, заплувах към брега, който беше на две и половина левги, и ботушите ме теглеха към дъното, но аз не ги захвърлих. Знаех, че това ще е равносилно на капитулация и няма да доплавам. Ботушите ми помогнаха да не се предам. Аз единствен стигнах до брега, всички останали се удавиха.

Сега съм там, където убиват. Смъртта всекидневно витae над нас. Аз обаче съм спокоен. Обувам ботушите си, които за десет години от черни станаха кафеникови и сред огъня се чувствам все едно съм с бални обувки на излъскан паркет.

И никога не разрешавам на коня си да тъпче репеите — ами ако те растат от праха на стария Исак?

„Ревю паризиен“ (Париж)
Шарл Д'Еvre

18 (6) юли 1877 г.

Варя от три дни работеше с Фандорин. Трябаше да спасява Петя, а както каза Ераст Петрович, това можеше да стане по единствен начин — като се открие истинският виновник за станалото. И гордата Варя лично се примоли на титулярния съветник да я вземе за помощница.

На Петя лошо му се пишеше. Не разрешиха на Варя свидждане, но от Фандорин тя научи, че всички улики са срещу шифровчика. Получавайки заповедта на главнокомандващия от подполковник Казанзаки, Яблоков тутакси се заел с шифрирането, след което, според инструкцията, лично отнесъл депешата до телеграфния пункт. Варя подозираше, че разсеяният Петя като нищо е могъл да обърка градовете, още повече Никополската крепост я знаеха всички, докато тоя Плевен до момента малцина го бяха чували. Но Казанзаки не вярваше в неговата разсеяност, пък и самият Петя упорстваше и

твърдеше, че отлично си спомня как е кодирал именно Плевен, такова смешно име.

А най-лошото беше, че според присъствалия на един от разпитите Ераст Петрович Яблоков явно криел нещо, при това го правел крайно нескопосно. Петя изобщо не умееше да лъже и Варя отлично го знаеше. Междувременно работата отиваше към военен съд.

А Фандорин търсеше истинския виновник по много странен начин. Сутрин навличаше едно идиотско раирano трико и дълго правеше английска гимнастика. По цял ден се излежаваше на походното легло, само от време на време се отбиваше в оперативния отдел на щаба, а вечерите задължително прекарваше в клуба при журналистите. Пушеше пури, четеше си книгата, наливаše се с вино, но не се напиваše, а когато някой го заприказваше, отговаряше без всякакво желание. Не ѝ възлагаше никакви задачи. Само, преди да ѝ пожелае лека нощ, казваше: „Ще се в-видим утре вечер в клуба.“

Варя просто се побъркваше от съзнанието за своята безпомощност. Денем обикаляше из лагера и с четири очи гледаше да открие нещо подозрително. Но нищо подозрително не се забелязваше и тя се упътваше към палатката на Ераст Петрович, за да го размърда и подтикне към действие. В бърлогата на титулярния съветник цареше наистина ужасно безредие: навсякъде бяха разхвърляни книги, едромащабни карти, дамаджани с българско вино, дрехи и оръдейни гюллета, които той очевидно използваше вместо гимнастически гири. Веднъж Варя не успя да забележи, че на стола, кой знае защо, е оставена чиния със студен пилаф, седна в нея и страшно се ядоса, понеже колкото и да се мъчи, не можа да изпере мазното петно от единствената си прилична рокля.

На 7 юли вечерта полковник Лукан организира в пресклуба (с тази английска дума наричаха шатрата на журналистите) вечеринка по повод рождения си ден. По този случай му бяха докарали от Букурещ три каси шампанско, за което твърдеше, че е платил по трийсет франка бутилката, но парите бяха отишли на вятъра — всички много бързо забравиха за виновника на тържеството, герой на деня стана Д'Еvre.

Същата сутрин, въоръжен с бинокъла на позорно загубилия облога Маклафлин (между другото, Фандорин получи срещу мизерната си стотачка цяла хилядарка, и то благодарение на Варя), французинът бе предприел дръзка експедиция: съвсем сам под

закрилата на кореспондентската си лента беше проникнал до предните позиции на неприятеля в Плевен и дори бе успял да вземе интервю от един турски полковник.

— Мосю Перепъролкин любезно ми обясни как най-добре да стигна до града, избягвайки куршумите — разказващо заобиколеният от възторжени слушатели Д'Еvre. — И наистина се оказа съвсем лесно — турските дозори никакви ги нямаше. Срещнах първия низамин чак в покрайнините на града. „Какво си ме зяпнал? — креснах. — Веднага ме води при най-големия началник!“ В Ориента, господа, най-важното е да се държиш като падишах. Щом крешиш и заплашваш, значи го имаш това право. Водят ме при полковника. Казват му Али бей — червен фес, огромна черна брада, на гърдите — ромбовидната значка на „Сен-Сир“.^[1] Чудесно, казвам си, прекрасната Франция ми се притича на помощ. Тъй и тъй викам, аз представлявам парижката преса. Съдбата ме е захвърлила в руския лагер, а там можеш да умреш от скуча, никаква екзотика, едно голо пиянство. Ще се съгласи ли почитаемият Али бей да даде едно интервю за парижките читатели? Съгласи се. Седим, пием изстуден шербет. Али бей ме пита: „Има ли го още онова чудесно кафене на ъгъла на булевард «Распай» и улица «Дьо Севър»?“ Честно казано, представа си нямам дали още го има, понеже отдавна не съм стъпвал в Париж, обаче отговарям: „Разбира се, там си е и процъфтява още повече от преди.“ Поприказвахме си за булевардите, за кан-кана, за кокотките. Полковникът се трогна, разроши си брадата — хубава брада, съвсем като на маршал Дьо Ре — и въздъхна: „Ох, веднъж да свърши тая проклета война, и право в Париж.“ „А скоро ли ще свърши, бей ефенди?“ „Скоро — вика Али бей. — Съвсем скоро. Щом русите изтикат мизерните ми три тabora от Плевен, слагайте точката. Пътят е отворен чак до София.“ „Леле-мале — кахъря се аз. — Смел човек сте вие, Али бей. С три батальона срещу цялата руска армия! Непременно ще напиша за това в моя вестник. Но къде е славният Осман Нури паша с неговия корпус?“ Полковникът свали феса, махна с ръка: „Обещаха да пристигне утре. Само че няма да успее — пътищата са калпави. Най-рано в другиден привечер.“ Общо взето, добре си прекарахме. Поприказвахме си и за Константинопол, и за Александрия. Едвам се измъкнах, полковникът вече се разпореждаше да колят коча за чевермето. Monsieur Perepyolkin ме посъветва да запозная с интервюто си щаба на великия княз. Там

прецениха, че беседата ми с почитаемия Али бей представлява интерес — скромно завърши кореспондентът. — Предполагам, че турския полковник още утре го чака малка изненада.

— Ах, тоя Д'Еvre, тая луда глава! — Соболев разпери генералските си обятия. — Истински гал! Дай да те целуна!

Лицето на Д'Еvre потъна в бухналата му брада, а Маклафлин, който играеше шах с Перепълкин (капитанът беше свалил черната си превръзка и съсредоточено се взираше в дъската вече с две очи), сухо отбеляза:

— Капитанът не биваше да ви използва за съгледвач. Не съм сигурен, скъпи ми Шарл, че вашата постъпка е безукорна от гледна точка на журналистическата етика. Кореспондент на неутрална държава няма право да взема страна в конфликта, а още по-малко да се нагърбва с ролята на шпионин, тъй като...

Обаче всички, включително и Варя, толкова задружно се нахвърлиха срещу педантичния келт, че той се видя принуден да мълкне.

— Охо, тук било весело! — екна звучен, самоуверен глас.

Варя се обърна, на входа стоеше строен хусарски офицер, чернокос, с дръзко засукани мустаци, малко изпъкнали нехайни очи и нов-новеничък кръст за храброст на гърдите. Всеобщото внимание изобщо не смути влезлия, напротив, хусарят го възприе като нещо естествено.

— Ротмистър граф Зуров от Гронденския хусарски полк — представи се офицерът и козириува на Соболев. — Помните ли ме, ваше превъзходителство? Заедно превземахме Коканд, бях в щаба на Константин Петрович^[2].

— Много добре ви помня — кимна генералът. — Не ви ли бяха дали под съд за игра на комар по време на поход и дуел с някакъв интендант?

— Било каквото било, размина ми се — лекомислено отвърна хусарят. — Казаха ми, че ще намеря тук моят стар приятел Еразъм Фандорин. Или греша?

Варя стрелна с очи към седналия в далечния ъгъл Ераст Петрович. Той се изправи, въздъхна страдалчески и без всянакъв ентузиазъм произнесе:

— Иполит? К-какъв вятър те довя насам?

— Той е, гръм да ме удари! — втурна се към Фандорин хусарят и тъй го разтърси за раменете, че главата на Ераст Петрович се разлюшка като на парцалена кукла. — А разправяха, че турците те набили на кол в Сърбия! Много си изпаднал, бе братче, човек не може да те познае. И тия бели коси на слепоочията... ама добре си ги докарал, много е импозантно.

Виж го ти, какви интересни познанства имал титулярният съветник — видинският паша, шефът на жандармите, а сега и той наперен красавец с хусарските му маниери. И Варя уж случайно се примъкна по-наблизо, за да не изпусне нито дума.

— Хубави номера ни скрои съдбата, нали — Зуров престана да тръска събеседника си и вместо това започна да го тупа по гърба. — За моите приключения ще ти разказвам отделно, на четири очи, защото не са за дамски уши. — Той хвърли игрив поглед на Варя. — А финалът е както обикновено: останах без пукнат грош, сам-самин и с разбито сърце (още един поглед към Варя).

— Д-да се не н-надяваш — промърмори Фандорин, опитвайки се да се освободи от прегръдките на приятеля си.

— Ти откога заекваш! Контузия ли? Няма страшно, ще мине. Мене в Коканд един взрив тъй ме размаза в стената на някаква джамия, че ченето ми цял месец играеше, няма да повярваш: не можех да улуча чашата. А после ми мина, сякаш нищо не е било.

— А откъде се взе т-тук?

— Тя тая, братко Еразъм, е дълга и широка. — Хусарят огледа постоянните посетители на клуба, които го наблюдаваха с явно любопитство и каза: — Моля, господа, не се притеснявайте, елате насам. Тъкмо разказвам на Еразъм своята шехеразада.

— Одисея — тихо го поправи Ераст Петрович, отстъпвайки зад гърба на полковник Лukan.

— Одисея щеше да е, ако беше в Гърция, а моето си е тъкмо шехеразада. — Зуров направи интригуваща пауза и пристъпи към разказа: — И тъй, господа, в резултат на редица обстоятелства, чието съдържание е известно единствено на мен и Фандорин, се озовах в Неапол, абсолютно на сухо. Взех назаем от руския консул петстотин рубли — повече не рачи да даде, стипцата — и потеглих по море за Одеса. Добре, ама нали дяволът си няма работа — седнах на карти с капитана и щурмана. Очистиха ме до шушка, мошениците ниедни. Аз,

естествено, заявявам своя протест, нанасяйки известни щети на корабното имущество, и в Константинопол ме изхвър... искаам да кажа, ме свалиха на брега — без пари, без багаж, даже без шапка. А зимата си е зима, господа. Нищо че е Турция, пак е студено. Какво да се прави, отивам в посолството. Преодолявам всички прегради и право при посланика Николай Павлович Гнатиев. Хубав човек. С пари, казва, не мога да услужа, понеже по принцип не признавам никакви заеми, но ако сте съгласен, графе, ще ви взема за мой адютант, имам нужда от храбри офицери. Ще получавате дневни и прочие. Така станах адютант.

— На самия Гнатиев ли? — поклати глава Соболев. — Изглежда, хитрата лисица еоловила никакви ваши качества...

Зуров скромно разпери ръце и продължи:

— Още в първия ден от новата си служба предизвиках международен конфликт и размяна на дипломатически ноти. Изпраща ме Николай Павлович с питане при прочутия русофоб и проповедник Хасан Хайрулла — това е най-главният турски поп, нещо като римския папа.

— Шейх ул ислам — уточни Маклафлин, който бе започнал да си води бележки. — По-скоро е нещо като вашия оберпрокурор на Синода.

— Да, де — кимна Зуров. — Нали това казвам. Ние с той Хайрулла веднага не си допаднахме. Докладвам аз, както му е редът, чрез преводача: „Ваше преосвещенство, спешно писмо от генерал-адютант^[3] Гнатиев.“ А той, псето, ме стрелка с поглед и отговаря на френски — нарочно, за да не го смекчи драгоманинът^[4]: „Сега е час за молитва. Ще чакаш.“ Застава на четири крака и пак на френски нарежда: „О, велики и всемогъщи Аллах, простри милостта си над Твоя верен роб, позволи му да доживее часа да види как горят в пъкъла мръсните гяури, недостойни да тъпчат свещената Ти земя.“ Хубава работа. Че откога пък Аллах взе да знае френски? Чакай, викам си, ей сега и аз ще дам своя принос към православния канон. А Хайрулла се обръща към мен, мутрата му доволна — че как, нали натри носа на гяурина! „Къде е писмото на твоя генерал“, пита. „Pardonnez-moi, eminence^[5], — отговаряям. — При нас, руснаците, тъкмо дойде часът за литургията. Изчакайте минутка, ако обичате.“ Падам на колене и отправям молитва на езика на Корней и Рокамбол: „Господи всеблаги,

зарадвай грешния Си роб болярина, в смисъл шевалие Иполит, дай му да се нагледа как мюсюлманските кучета се пържат в тигана.“ С една дума, усложних и без друго заплетените руско-турски отношения. Хайрулла отказа да приеме писмото, развика се на техния си език и ни натири заедно с драгоманията. Е, Николай Павлович ми се поскара колкото за очи, но според мен остана доволен. Явно е имал едно наум кого, при кого и за какво изпраща.

— Браво, туй е по нашему, по туркестански — изрази одобрението си Соболев.

— Но не и твърде дипломатично — вметна капитан Перепълкин, гледайки безцеремонния хусар с неодобрение.

— Не се свъртях твърде дълго сред дипломатите — въздъхна Зуров и прибави замислено: — Явно не ми е туй силата.

Ераст Петрович доста високо и многозначително изсумтя.

— Вървя си един ден по моста при Галата, демонстрирам руския си мундир и оглеждам хубавиците. Уж носят фереджета, хитрушите, ама подбират от прозрачни по-прозрачни воали, та изглеждат още по-прельстително. По едно време гледам — в една каляска пътува нещо божествено, едни кадифени очи току играят над воалетката. До нея седи разплут като шопар евнух абисинец, а отзад върви още една каляска със слугините. Аз, разбира се, спирам, покланям се — най-достолепно, както се полага на дипломат, а тя сваля ръкавичката и (Зуров издаde устни) праща mi въздушна целувка с бялата си ръчичка.

— Наистина ли си свали гъкавицата? — попита Д’Еvre с физиономия на експерт. — Да, господа, това не е шега габота. Пгогокът смята хубавите гъце за най-пгельстителната част на женското тяло и най-стгого е забганил на мюсюлманките да ходят с голи гъце, за да не изкушават мъжките съгца. Тъй че свалената гъкавица — *c'est un grand signe*^[6], все едно евгопейка да си свали... Впгочем, ще се въздъгжа от пагалели — запъна се той, поглеждайки Варя.

— Нали? — подхвана хусарят. — Е, при това положение мога ли да не окажа на дамата нужното внимание! Хващам коня за юздите, спирам каляската, искам да се представя. А евнухът, цървулът му ниеден, като ме опъна с бича по бузата! Какво ми оставаше? Вадя сабята, промушвам простака, изтривам острието в копринената му дреха и си тръгвам натъжен. Забравих и хубавици, и всичко. Просто

усещам, че съм сгазил лука. И като да съм знаел — съвсем лоша излезе работата.

— Защо, какво стана? — заинтересува се Лукан. — Жена на паша ли излезе?

— Още по-зле — въздъхна Зуров. — лично на негово поганско величество Абдул Хамид II. Евнухът и той бил султански, естествено. Николай Павлович ме брани, колкото можа. Даже казал на самия падиша: „Ако моят адютант понесеше безропотно удар с бич от един роб, щях собственоръчно да му откъсна пагоните за позора, който е навлякъл на званието руски офицер.“ Ама кой ти разбира там от офицерска чест? Да ме нямало до двайсет и четири часа. Качиха ме на едно корабче и — в Одеса. Добре поне, че скоро почна войната. Николай Павлович на изпроводяк ми рече: „Благодари се на Бога, Зуров, че не е била главната му жена, ами «лючум-кадъната», малката госпожа.“

— Не „лючум“, а „лючук“ — поправи го Фандорин и изведенъж се изчерви, което се видя странно на Варя.

Зуров подсвирна:

— Ох! Ти пък откъде знаеш?

Ераст Петрович си замълча, изглеждаше много недоволен.

— Господин Фандорин е гостувал известно време на един турски паша — невинно каза Варя.

— И там си бил под крилото на целия хarem? — оживи се графът. — Разкажи де, не се стискай.

— Не беше целият хarem, само личук-ханъмата — промърмори титулярният съветник, който явно не искаше да навлиза в подробности. — Много мило, отзивчиво момиче. Напълно съвременно. Говори френски и английски, обича Байрон. Интересува се от медицина.

В характера на агента се разкриваха нови, неочаквани страни и те хич не се харесаха на Варя.

— Една съвременна жена няма да стане петнайстата в хaremа — отсече тя. — Това е унизително и изобщо е варварско.

— Ще ме пгощавате, мадмоазел, не сте съвсем сплаведлива — започна на руски Д'Еvre, но веднага мина на френски. — Знаете ли, през годините, които съм скитал из Ориента, доста добре изучих бита на мюсюлманите.

— Да, да, Шарл, разкажете ни — помоли го Маклафлин — Спомням си вашата серия очерци из живота на хaremите. Беше превъзходна — ирландецът сякаш се разтопи от собственото си великодушие.

— Всяка обществена институция, включително и многоженството, трябва да се разглежда в исторически контекст — започна с Д'Еvre с професорски тон, но Зуров направи такава физиономия, че французинът се отказа да чете лекция и заговори човешки. — Всъщност, в условията на Ориента за жената хaremът е единствен начин да оцелее. Вижте, мюсюлманите от самото начало са народ на воини и пророци. Мъжете живеят от и за войната, масово гинат и огромен брой жени остават вдовици или изобщо не съумяват да си намерят съпруг. Кой ще храни и тях, и децата им? Мохамед е имал петнайсет жени, но това изобщо не се е дължало на неговото сладострастие, а на неговата човечност. Той се нагърбал с грижите за вдовиците на загиналите си съратници и дори не бихме могли да наречем тия жени негови съпруги в западния смисъл на думата. В крайна сметка, какво представлява хaremът, господа? Сигурно си представяте бълбукане на водоскок, полуголи одалиски, които мързеливо похапват рахат-локум, звън на гердани, аромат на парфюми и всичко това плува в една развратно-преситена омора.

— А в средата е седнал властелинът на тоя кокошкарник, облечен с халат, захапал чибук и с блажена усмивка на уста — вметна хусарят замечтан.

— Налага се да ви огорча, мосю ротмистър. Хaremът не са само жените, ами и всякакви бедни роднини, цяла камара деца, в това число чужди, многобройни служини, оставени на доизживяване стари робини и Бог знае какви още. И закрилникът, мъжът, е онзи, който трябва да храни и издържа цялата тая орда. Колкото по-богат и могъщ е той, толкова повече хора му висят на врата, толкова повече тежи отговорността, която е поел. Системата на харема е не просто хуманна, но и единствено възможната в Ориента — в противен случай много жени просто биха умрели от глад.

— Ама вие все едно, че ни описвате някаква фаланстера, а турчина изкарвате нещо като Шарл Фурие^[7] — не издържа Варя. — Не е ли по-добре на жената да се даде възможност сама да си изкарва препитанието, а не да я държиш в положение на робиня?

— Ориенталското общество е инертно и не е склонно към промени, мадмоазел Барбара — отвърна с уважение французинът; той толкова мило произнесе името и, че и беше невъзможно да му се разсърди. — В това общество има твърде малко работни места, за всяко трябва да се води борба и една жена не би могла да издържи конкуренцията с мъжете. Освен това съпругата изобщо не е робиня. Ако мъжът не ѝ допада, тя винаги може да си възвърне свободата. Достатъчно е да създаде на благоверния си такава непоносима обстановка, че да го ядоса и накара да ѝ каже пред свидетели: „Не си ми повече жена!“ Нали ще се съгласите, че не е никак трудно да докараш мъжа си до такова състояние. След това можеш да си събереш нещата и да си тръгнеш. Разводът на Изток е лесна работа, не като на Запад. Освен това виждате, че мъжът е сам-самин, докато жените представляват цял колектив. И не е никак чудно, че реалната власт принадлежи на хaremа, а не на неговия господар. Главните действащи лица в Османската империя не са султанът и великият везир, а майката и любимата жена на падишаха. И, естествено, къзлар-агасъ — главният евнух в хaremа.

— А колко жени все пак е позволено да има султанът? — попита Перепълкин и гузно погледна към Соболев — Питам просто тъй, за познавателност.

— Четири, колкото всеки друг правоверен. Но освен пълноправните жени падишахът има също така „икбал“ — нещо като фаворитки и съвсем младички „гедикли“, „девици, приятни за окото“, претендентки за ролята на „икбал“.

— Това вече звуци по-добре — кимна със задоволство Лукан и засука мустак, когато Варя му хвърли презрителен поглед.

Соболев (ама и него си го бива!) попита хищно:

— Но нали освен жени и наложници султанът има и робини?

— Всички жени на султана са робини, но само докато не са родили дете. Тогава майката веднага получава титла „принцеса“ и може да се ползва от всички подобаващи привилегии. Така например всесилната султанка Бесма, майката на покойния Абдул Азис, навремето е била най-обикновена телячка в банята, но толкова сполучливо сапунисвала Мехмед II, че той я взел първо за наложница, а после я направил своя любима съпруга. Жените в Турция имат наистина неограничени възможности за кариера.

— Трябва да е дяволски изморително на шията ти да виси такъв обоз — замислено продума един от журналистите. — Май са множко.

— Някои султани също са стигали до подобен извод — усмихна се Д'Еvre. — На Ибрахим I, например, един ден всичките му жени му дошли до гуша. В такава ситуация Иван Грозни или Хенри VIII са се оправяли лесно — старата жена отива на ешафода или в манастир и можеш да сключиш нов брак. Но какво да се прави като имаш на главата си цял хarem?

— Да, наистина, какво? — наостриха уши слушателите.

— Турците, господа, не отстъпват пред трудностите. Падиахът наредил да напъхат всичките жени в чували и да ги издавят в Босфора. На сутринта негово величество отново бил ерген и можел да си направи чисто нов хarem.

Мъжете гръмогласно се засмяха, а Варя възклика:

— Засрамете се, господа, та това е някакъв ужас!

— Но вече от близо сто години, госпожице Варя, нравите в султанския двор са доста по-меки — успокой я Д'Еvre. — И всичко това се е случило благодарение на една изключителна жена, моя сънародничка между другото.

— И как точно, разкажете — помоли го Варя.

— Страно е така — един френски кораб плавал в Средиземно море, а сред пътниците била и седемнайсетгодишната хубавица Еме Дюбюк дъо Ривери, родена на приказния остров Мартиника, подарил на света не една и две легендарни красавици, сред които мадам дъо Ментенон и Жозефин Боарне^[8]. Нашата млада Еме много добре се познавала с последната, която тогава се казвала просто Жозефин дъо Ташери, двете дори били приятелки. Историята не ни съобщава какво е търсела прекрасната креолка из гъмжащите от пирати морета. Знайно е само, че край бреговете на Сардиния корабът бил пленен от корсари и французойката се озовала в Алжир на пазара за роби, където я купил самият алжирски дей — същият, който според monsieur Popristchine^[9] имал пъпка под носа. Деят бил вече стар, женската красота не го вълнувала, затова пък много го вълнували добрите му отношения с Високата порта и горката Еме отплавала за Цариград като жив дар за султан Абдул Хамид I, прадядо на днешния Абдул Хамид II. Падиахът се отнасял с пленницата като с безценно съкровище, не я принуждавал за нищо и дори не я накарал да приеме ислама. Мъдрият

владетел проявил търпение и Еме го възнаградила с любовта си. Тя родила принц Мехмед, който впоследствие станал монарх и влязъл в историята като велик реформатор. Майката го научила на френски език, запалила го по френската литература и френското свободомислие. Оттогава Турция се обръща към Запада.

— Вие сте истински разказвач на приказки, Д'Еvre — свадливо рече Маклафлин. — Както винаги, посългвате и поукрасявате, нали?

Французинът закачливо се усмихна и не каза нищо, а Зуров, който от известно време демонстрираше явни признания на нетърпение, изведнъж въодушевено възклика:

— Апропо, господа, дали да не хвърлим едни карти? Че откакто съм дошъл — само приказки. То бива, бива, ама... Варя чу глухия стон на Фандорин.

— С тебе, Еразъм, не сядам — побърза да каже графът. — На теб дяволът ти помага.

— Ваше превъзходителство — възмути се Перепълкин. — Надявам се, че няма да допуснете комар във ваше присъствие?

Но Соболев махна с ръка, сякаш прогонваше досадна муха:

— Стига, капитане. Не ставайте такъв досадник. Вие сте добре, във вашия оперативен отдел поне се върши някаква работа, а аз вече ръждясах от безделие. Самият аз не играя, графе, защото почна ли — не мога да спра, но с удоволствие ще погледам.

Варя видя, че Перепълкин гледа генерала хубавец с очи на бито куче.

— Защо пък не, наистина, така на дребно — колебливо се обади Лukan. — За укрепване на бойната дружба.

— Естествено за укрепване и изключително и само на дребно — кимна Зуров и изсипа на масата няколко запечатани колоди. — Влизането — стотарка. Кой ще играе, господа?

Кръгът се оформи за миг и скоро в палатката започнаха да прехвърчат вълшебните думички:

— Свалям дама.

— Попът е отгоре, господа!

— L'as de carreau^[10].

— Ха-ха, ръката е моя!

Варя отиде при Ераст Петрович и го попита:

— Защо ви нарича Еразъм?

— Тъй тръгна от едно време — избяга от прекия отговор потайната Фандорин.

— Е-ех — въздъхна шумно Соболев. — Криденер сигурно вече влиза в Плевен, а аз седя тук като последния кибик.

Застанал до своя кумир, Перепълкин се правеше, че също се интересува от играта.

Ядосаният Маклафлин, останал самотен с шахматната дъска под мишница, измърмори нещо на английски и сам се преведе на руски:

— Уж беше пресклъб, пък се превърна в някакъв бордей.

— Хей, момче, какъв ти е коняка, имаш ли шустовски^[11]? Давай го насам! — провикна се хусарят към буфетчика. — Като ще е — да е.

Вечерта наистина започваше твърде забавно.

Затова пък на сутринта пресклубът беше неузнаваем: руснаците седяха мрачни и потиснати, докато кореспондентите, силно възбудени, тихо разговаряха помежду си; от време на време ту един, ту друг от тях, научил нови подробности, тичаше към телеграфния пункт — беше се случило нещо сензационно.

Лошите слухове тръгнаха из лагера още по обед, а към шест часа на връщане от стрелбището (титуларният съветник обучаваше помощничката си да борави с револвер колт) Варя и Фандорин срещнаха мрачно-възбудения Соболев.

— Добре я наредихме! — каза той, потривайки нервно ръце. — Чухте ли вече?

— Плевен ли? — примирено попита Фандорин.

— Пълен погром. Генерал Шилдер-Шулднер напредвал безогледно, без разузнаване, целяйки да изпревари Осман паша. Нашите били седем хиляди, турците — многократно повече. Колоните атакували челно и попаднали под кръстосан огън. Командирът на Архангелогородския полк Розенбом е убит, командирът на Костромския полк Клейнхаус е смъртно ранен, генерал-майор Кноринг го донесоха на носилка. Една трета от нашите са мъртви. Същинска кланица. Три табора ли? На ти три табора. И турците сякаш са някакви други, не като преди. Били са се като дяволи.

— Д'Еvre какво казва? — веднага попита Ераст Петрович.

— Какво да каже? Позеленял е целият, оправдава се. Казанзаки го отведе да го разпитва... Сега вече ще стане, каквото ще става. Може най-после и моят ред да е дошъл. Перепълкин подхвърли, че имало шанс... — И генералът закрачи с пружинираща стъпка към щаба.

Варя остана до вечерта в лазарета, помагаше да стерилизират хирургическите инструменти. Докараха толкова много ранени, че се наложи да разпънат още две временни шатри. Сестрите не можеха да си поемат дъх. Миришеше на кръв и страдание, ранените крещяха и се молеха.

Чак по тъмно й остана време да се отбие в кореспондентската шатра, където, както вече казахме, обстановката рязко се различаваше от вчерашната.

Животът кипеше само на игралната маса, откъдето комарджиите не бяха ставали втори ден. Бледият Зуров димеше с пурата си и ловко раздаваше картите. Не хапваше нищо, затова пък непрестанно пиеше, при което изобщо не го хващаše. До лакътя му се издигаше цяла купчина банкноти, жълтици и полици. Заровил пръсти в косата си, насреща му седеше обезумелият полковник Лукан. До тях с глава върху ръцете спеше някакъв русоляв офицер. И само дебелият бюфетчик щъкаше напред-назад, откликувайки на поръчките на развиднелия се хусар.

Фандорин не беше в клуба, Д'Еvre също, Маклафлин играеше шах, а Соболев, заобиколен от офицерите си, се беше задълбочил в някаква едромащабна карта и дори не погледна към Варя.

Вече съжалявайки, че е дошла, тя каза:

— Графе, не ви ли е срам? Толкова народ загина.

— Но нали ние сме живи, госпожице — разсеяно отвърна Зуров, потропвайки с пръсти по колодата. — Защо отсега да се погребваме? Оxo, значи бъльфирате, Лука? Два пъти пода!

Лукан ядно свали от ръката си пръстен с диамант.

— Плащам. — Треперещата му ръка бавно-бавно се протегна към картите на Зуров, небрежно хвърлени на масата с гърба нагоре.

В този миг Варя видя как в шатрата безшумно се вмъква подполковник Казанзаки, досущ като черен гарван,оловил сладникавия мирис на трупове. Спомни си как беше завършила предишната појава на жандарма и потръпна.

— Господин Кезанзаки, къде е Д'Еvre? — обърна се Маклафлин към новодошлия.

Подполковникът многозначително помълча, изчака в клуба да стане тихо и отговори кратко:

— При мен е. Пише обяснения. — Прокашля се и додаде зловещо: — Пък после ще решаваме.

Безцеремонният бас на Зуров наруши проточилата се пауза:

— Това ли бил прочутият жандарм Козунаки? Добре дошъл, господин бита муцуно! — и блесналите му нагли очи изчаквателно се вторачиха в почервенелия подполковник.

— И аз съм чувал за дуелите ви, господине — бавно проточи Казанзаки, който също гледаше хусаря от упор. — Известна личност, няма що. Бъдете така добър да си събирайте езика, щото ще извикам часовия и ще ви пратя в ареста за комар в лагера. И ще ви конфискувам мизата.

— Сериозният човек си личи отдалеч — ухили се графът. — Всичко разбрах и съм ням като гроб.

Най-сетне Лукан отвори Зуровите карти, изстена и се хвана за главата. Графът скептично разглеждаше току-що спечеления пръстен.

— Не, майоре, няма никакво предателство, по дяволите! — чу Варя раздразнения глас на Соболев. — Перепълкин с щабния си мозък е прав — чисто и просто Осман е напреднал с форсиран марш, а нашите самохвалковци изобщо не са очаквали турците да са толкова чевръсти. Сега вече няма шега. Насреща ни е страшен и силен противник, и войната тепърва вече започва!

[1] Френско военно училище, носещо името на маршала на Франция Лоран дьо Сен-Сир. — Б.пр. ↑

[2] Превземането на Коканд (в днешна Туркмения) на 10 септември 1875 г. е важен етап от покоряването на Средна Азия. Константин Петрович фон Кауфман (1818–1882) — генерал-адютант, главен началник на Средноазиатската експедиция и пръв руски губернатор на Туркестан. — Б.пр. ↑

[3] Чин от свитата, първоначално включен в таблицата за ранговете като чиновник 6 клас, съответен на полковник. По-точно наименование в случая би било „генералски адютант“. През 1877

година, когато се развива действието, генерал-адютантът е чиновник трети клас и равният му армейски чин е генерал-лейтенант. — Б.пр. ↑

[4] Драгоманин (тур.) — преводач. — Б.пр. ↑

[5] Извинете ме, ваше преосвещенство (фр.). — Б.пр. ↑

[6] Това е велик знак (фр.) Д'Еvre пародира думите, които Л. Н. Толстой във „Война и мир“ приписва на Наполеон: „La vibration de mon mollet gauche est un grand signe chez moi“ — „Треперенето на левия ми прасец е велик знак“. — Б.пр. ↑

[7] Шарл Фурие (1772–1837) френски социалист утопист. Проповядва живота в земеделско-промишлени комуни, които нарича „фаланги“. Фаланстери са огромните дворци, в които ще живеят членовете на тези първични обществени групи. — Б.пр. ↑

[8] Франсоаз дьо Ментенон — любовница и тайна съпруга на Луи XIV, Жозефин — съпруга на Наполеон Бонапарт, императрица на Франция. — Б.пр. ↑

[9] Аксентий Иванович Попришчин — героят на „Дневникът на един луд“ от Н. В. Гогол. — Б.пр. ↑

[10] Ако каро (фр.). — Б.пр. ↑

[11] Популярен през XIX в. коняк, произвеждан от фабриканта Шустов. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ШЕСТА

В КОЯТО ПЛЕВЕН И ВАРЯ СА ПОД ОБСАДА

Нашият кореспондент съобщава от Шумен, където е разположена щабквартирата на турската Балканска армия:

След конфузията при Плевен руснаците са изпаднали в твърде смешно положение. Техните колони са се проточили на десетки, дори стотици километри от юг на север, комуникациите им са беззащитни, а тилът — открит. Гениалният флангов маньовър на Осман паша позволи на турците да спечелят време и да се прегрупират, а едно малко българско градче се превърна в остра треска в хълбока на руската мечка. В кръговете, близки до двора в Константинопол, цари атмосфера на сдържан оптимизъм.

„Винер цайтунг“ (Виена)

30 (18) юли 1877 г.

От една страна, работата беше лоша — толкова лоша, че няма накъде повече. Горкият Петя още беше под ключ — вярно, че след плевенското кръвопролитие зловредният Казанзаки сякаш позабрави за шифровчика, но заплахата от военен съд си оставаше. Пък и военното щастие излезе променливо — на златната рибка изведнъж й поникнаха бодли и тя потъна в дълбините, след като одра до кръв дланите на мераклиите да я хванат.

От друга страна (Варя се срамуваше да го признае пред себе си), животът й никога досега не е била толкова... интересен. Да, тъкмо интересен, това беше точната дума. И ако бъдем честни, причината за това беше неприлично проста. За пръв път в живота й я ухажваха толкова поклонници, хем какви поклонници! Къде можеха да се мерят с тях доскорошните й спътници от влака или пък пъпчивите петербургски студенти. Колкото и да я потискаше Варя, долната

женска природа прорастваше като плевел от глупавото ѝ суетно сърце.
Лоша работа.

Така и сутринта на 18 юли — важен и забележителен ден (но за това по-късно) — Варя се събуди с усмивка на уста. Всъщност дори не беше събуждане, само едва-едва долавяще слънчевата светлина върху затворените още клепачи, само още сладко се протягаше и веднага ѝ стана радостно и весело като на празник. Чак после, когато след тялото се пробуди и разумът, дойде споменът за Петя и за войната. С усилие на волята Варя се застави да смиръщи вежди и да се съсредоточи върху тъжната страна на живота, но в съниливата непокорна глава се прескачаха съвсем други мисли в духа на Агафия Тихоновна^[1]: ако имаше как към предаността на Петя да се добави славата на Соболев, че и лекомислието на Зуров, че и талантът на Шарл, че и примижалият поглед на Фандорин... Макар че не, Ераст Петрович не влизаше тук, той дори условно не можеше да бъде наречен поклонник.

Изобщо отношенията с титулярния съветник бяха някак неясни. Както и преди, Варя се водеше негова помощничка чисто номинално. Фандорин не я посвещаваше в своите тайни, а същевременно явно вършеше нещо и както изглежда, не без значение. Той ту изчезваше за дълго, ту напротив, по цели дни не излизаше от палатката си и при него се отбиваха някакви български селяни с миризливи овчи калпаци. Варя се досещаше, че сигурно са от Плевен, но гордостта не ѝ позволяваше да разпитва. Тъй де, голяма работа — появата на плевенски жители в руския лагер не беше рядкост. Дори Маклафлин си имаше собствен информатор, който съобщаваше на кореспондента уникални сведения за живота на турския гарнизон. Вярно, че позовавайки се на „журналистическата етика“, ирландецът никога не ги споделяше с руското командине, затова пък читателите на „Дейли поуст“ бяха наясно и с всекидневните занимания на Осман паша, и с мощните редути, които израстваха край обсадения град не за дни, а за часове.

Но този път и в Западния отряд на руската армия сериозно се готвеха за битката. Щурмът бе насрочен за днес и всички бяха сигурни, че на „плевенското недоразумение“ непременно ще бъде сложен край. Вчера Ераст Петрович специално за Варя нарисува с клечка на земята всички турски укрепления и обясни, че според напълно достоверните данни, с които разполага, Осман паша има двайсет хиляден аскер и 58

топа, докато генерал-лейтенант Криденер е събрал пред града 32 000 войници и 176 оръдия, а се чакат и румънците. Разработена е хитра, строго секретна диспозиция с прикрит обходен маневър и лъжлива атака. Фандорин обясняваше толкова хубаво, че Варя веднага повярва в победата на руското оръжие и дори не слушаше много внимателно — повече разглеждаше титулярния съветник и правеше догадки каква ли му се пада онай блондинка от медальона. Казанзаки споменаваше някакви странни работи за женитбата му. Да не би това да е половинката му? Ама тая е много млада за половинка, тя си е още момиче.

Откъде знаеше какво има в медальона ли? Много просто. Преди три дни Варя се отби след закуска в палатката на Ераст Петрович и го видя дълбоко заспал в леглото, както си беше с дрехите и изкаляните ботуши. Беше отсъствал целия преден ден, изглежда, се беше върнал на разсъмване. Тя вече се канеше безшумно да си тръгне, но изведнъж видя, че яката на ризата му е разкопчана и сребърният медальон е изскочил навън. Изкушението беше прекалено силно. Варя пристъпи на пръсти до леглото, без да откъсва поглед от лицето на Фандорин. Той дишаше равномерно с отворена уста. В този миг титулярният съветник приличаше на момчурляк, който за по-забавно е посипал слепоочията си с пудра.

Варя внимателно, с два пръста, хвана медальона, щракна капачето и видя миниатюрен портрет. Някаква кукличка, медхенгретхен: златисти къдрички, миглички, устенца, бузки. Нищо особено. Варя осъдително изгледа спящия и изведнъж цялата пламна от срам — под дългите мигли много сериозно я гледаха две яркосини очи с много черни зеници.

Всякакви извинения щяха да прозвучат глупаво и затова Варя просто избяга, което също не беше кой знае колко умно, но поне се размина без неприятни сцени. И колкото и странно да е, по-нататък Фандорин се държеше сякаш нищо не се е случило.

Студен, неприятен човек, рядко се обажда, когато други говорят, но обади ли се, непременно изтърска нещо такова, че на Варя ѝ иде да хапе и дращи. Както например при спора за парламента и народовластието, който се разгоря по време на един пикник (бяха тръгнали голяма компания из хълмовете, помъкнаха и Фандорин с тях, макар той отчаяно да се теглеше да иде да залегне в бърлогата си).

Д'Еvre започна да разказва за конституцията, която бившият велик везир Митхад паша въвел миналата година в Турция. Беше интересно. Гледай ти — една дива азиатска страна си има парламент, а Русия няма.

После подхванаха спор коя парламентарна система е по-добра. Маклафлин се обяви за британската, Д'Еvre, макар че беше французин — за американската. Соболев пък настояваше за някаква особена, традиционно руска, дворянско-селска.

Но когато Варя поискава избирателни права за жените, всички дружно я бламираха. Грубиянинът Соболев взе да се присмива:

— Ох, Варвара Андреевна, вие, жените, умирате да се борите за права! После като вземете да избирате за този парламент едни левенти, бели и румени... Дай на жените да избират между Фьодор Михайлович Достоевски и нашия ротмистър Зуров — за кого ще си дадат гласовете, а? Ха де?

— Господа, ама изборът в парламента принудителен ли е? — разтревожи се хусарят и предизвика още по-голямо веселие.

Напразни бяха обясненията на Варя за равните права и за американската територия Уайоминг, където разрешили на жените да гласуват и на въпросния Уайоминг не се случило нищо лошо. Никой не вземаше думите ѝ на сериозно.

— Ами вие защо си траете? — апелира Варя към Фандорин и оня хубаво се изказа, такива ги надрънка, че по-добре да си беше мълчал:

— Аз, Варвара Андреевна, съм принципен противник на демокрацията — (каза го и се изчерви). — Хората изначално не са равни помежду си и нищо не може да се направи, това е положението. Демократичният принцип ощетява умните, т-талантливите, работоспособните, прави ги зависими от глупците, некадърниците и мързеливците, д-доколкото те винаги са мнозинство в нашето общество. Нашите сънародници трябва първо да се отучат от свинщините, да заслужат правото да се наричат г-граждани, чак тогава може да се мисли и за парламент.

Варя просто изумя от тая нечувана позиция, но Д'Еvre и се притече на помощ.

— И все пак, щом в една страна е въведено избирателно право — каза той меко (разговорът, естествено, се водеше на френски), — не е

справедливо да обиждаме цяла половина от човечеството, още повече по-добрата му половина.

Споменът за тия прекрасни думи предизвика усмивка, Варя се обърна настрани и се замисли за Д'Еvre.

Слава Богу, Казанзаки най-сетне остави човека на мира. Кой е карал генерал Криденер да взема стратегически решения на базата на някакво интервю! Клетият Д'Еvre съвсем се изтормози, постоянно се опитваше да се оправдава и обяснява пред куцо, кърково и сакато. Такъв виновен и нещастен той дори повече се харесваше на Варя. Преди ѝ изглеждаше малко самовлюбен, прекалено свикнал с всеобщото възхищение, и затова тя нарочно спазваше известна дистанция, но сега тая необходимост беше отпаднала и Варя се държеше с французина просто и мило. Беше приятен човек, весел за разлика от Ераст Петрович и знаеше страшно много — и за Турция, и за древния Изток, и за френската история. Къде ли не го бе отвеждала жаждата за приключения! А пък колко хубаво разказваше своите *recits droles*^[2] — остроумно, живо, без никакво перчене. Варя обожаваше маниера на Д'Еvre в отговор на някой неин въпрос да направи особена пауза, да се усмихне интригуващо и да произнесе с тайнствен вид: „Oh, c'est toute une histoire, mademoiselle“^[3]. И за разлика от потайния Фандорин тутакси разказваше тая история.

Те най-често бяха весели, понякога страшни.

Варя особено добре си спомняше една от тях.

„Вие, мадмоазел Варя, се гневите на азиатите за тяхното пренебрежение към човешкия живот и сте напълно права (говореха за бashiбозушките зверства). Но това са диваци, варвари, които не са стигнали в развитието си по-далеч от някой тигър или крокодил. Аз пък ще ви опиша една сцена, която наблюдавах в най-цивилизованата от всички страни, Англия. О, това е цяла история... Британците толкова високо ценят човешкия живот, че смятат самоубийството за най-тежък грях и опитът да посегнеш на живота си се наказва със смърт. В Ориента още не са стигнали до такова чудо. Преди няколко години бях в Лондон, когато тъкмо щяха да бесят някакъв затворник. Той бе извършил страшно престъпление — успял бе по някакъв начин да се сдобие с бръснач и се бе опитал да си пререже гърлото, дори сполучил донякъде, но лекарят на затвора навреме го спасил. Логиката на съдията ме потресе и аз реших, че на всяка цена трябва да видя

изпълнението на присъдата със собствените си очи. Задействах всичките си връзки, за да получа пропуск за екзекуцията, и не останах разочарован.

Осъденият бе прерязал гласните си струни и само хъркаше, затова решиха да минат без последна дума. Дълго време се разправяха с лекаря, който твърдеше, че той човек не бива да се беси — разрезът щял да се разтвори наново и обесеният щял да диша направо през трахеята. Прокурорът и началникът на затвора обсъдиха въпроса и наредиха на палача да действа. Но лекарят излезе прав: опъването на примката разтвори раната и човекът се заклати на въжето, засмуквайки въздух със страшно съскане. Виси пет, десет, петнайсет минути и не умира, само лицето му става все по-мораво.

Решиха да извикат съдията, произнесъл присъдата. Тъй като екзекуциите стават на разсъмване, се наложи дълго време да го будят. Съдията пристигна след около час и взе следното соломоново решение: осъденият да се свали от бесилката и да се обеси наново, само че той път примката да се затегне не над, а под разреза. При втория опит всичко мина успешно. Ето, това са те, плодовете на цивилизацията.“

На следващата нощ Варя сънува обесения с ухиленото прерязано гърло. „Смърт няма — каза гърлото с гласа на Д’Еvre и кръвта рука. — Има само връщане на старта.“

Впрочем, това за връщането на старта го каза Соболев.

— Ax, Варвара Андреевна, целият ми живот е препускане с препятствия — младият генерал тъжно клатеше ниско остриганата си глава. — Само дето съдиите постоянно ме декласират и ме връщат на старта. Погледнете само. Започнах като кавалергард^[4], направих добро впечатление във войната с поляците, обаче се забърках в глупава история с някаква пани — и хайде обратно на старта. Завърших академията на генералния щаб, изпратиха ме в Туркестан — а там един идиотски дуел с фатален изход, — хайде, моля, пак на старта. Ожених се за княжеска дъщеря, мислех, че ще намеря щастието — къде ти... Пак съм сам, пак с пръст в устата. Помолих отново да ме пратят в пустинята, не жалих нито себе си, нито хората, но чудо не загинах — и пак нищо. И сега пак седя като някое никому ненужно чучело и чакам нов старти. Ама ще го дочакам ли?

Но за разлика от Д'Еvre Варя не жалеше Соболев. Първо, Мишел явно кокетничеше със старта, правеше се на по-нещастен, отколкото бе — все пак на трийсет и три години беше генерал от императорската свита, имаше два ордена „Свети Георги“ и златна шпага. Второ, прекалено явно диреше съчувствие. Изглежда, по-старите бойни другари още като юнкер го бяха научили, че има два начина да постигнеш любовна победа: или да се втурнеш в кавалерийска атака, или да прокопаешaproши^[5] до склонното към състрадание женско сърце.

Соболев копаеше апрошите доста неумело, но Варя бе поласкана от неговото ухажване — все пак беше истински герой въпреки тая идиотска метла на лицето. Деликатните й съвети да промени формата на брадата си генералът посрещаше с пазаръци: бил готов да принесе тая жертва, но само срещу предоставяне на определени гаранции. Предоставянето на гаранции обаче не влизаше в плановете на Варя.

Преди пет дни Соболев се появи щастлив — най-сетне беше получил собствен отряд от два казашки полка и щеше да участва в атаката на Плевен, прикривайки южния фланг на корпуса. Варя му пожела сполучлив старт. За началник-щаб Мишел си избра Перепълкин, като характеризира скучния капитан по следния начин:

— Омръзна ми да го гледам как се мъкне подире ми, хленчи и ми хвърля жални погледи. Та го взех. И можете ли да си представите, Варвара Андреевна? Еремей Йонович, макар и да е голям досадник, излезе оправен човек. Все пак е от генералния щаб. В оперативния отдел го познават, снабдяват го с полезни сведения. Освен това си личи, че ми е лично предан — не е забравил кой го отърва от бashiбозука. Пък аз, да си призная, извънредно високо ценя предаността у подчинените.

И макар сега Соболев да бе претрупан с работа, преди три дни неговият ординарец Серъожа Берешчагин донесе разкошен букет алени рози от негово превъзходителство. Розите бяха изправили снаги като бородински богатири и нямаха никакво намерение да капят. Цялата палатка бе пропита от силния им, плътен аромат.

В пробива, образуван след принудителното изтегляне на генерала, тутакси нахлу Зуров, убеден привърженик на кавалерийската атака. Варя се разсмя от сърце, спомняйки си колко искусно ротмистърът бе провел предварителната рекогносцировка.

— Какво белвю, мадмоазел, нали? Природа! — заяви той, последвал една вечер Варя, която беше излязла от опушения пресклуб, да се полюбува на залеза. И, без да губи темп, смени темата: — Хубав човек е Еразъм, не смятате ли? Душата му чиста като чаршаф. И прекрасен другар, нищо, че се прави на дръвник. — Хусарят направи пауза, красивите му, нахални очи изчаквателно гледаха девойката. Варя изчака продължението. — Пък и хубавец, брюнет. Облечете го в хусарски мундир и ще видите какъв юначага ще стане. Не го гледайте, че е заприличал на мокра кокошка, да бяхте видели предишния Еразъм, съвсем друго щеше да е. Огън! Пустинен ураган!

Варя недоверчиво изгледа дърдоркото, беше напълно невъзможно да си представи титулярния съветник като „пустинен ураган“.

— И от какво е тая промяна? — попита тя с надеждата да научи поне нещичко относно загадъчното минало на Ераст Петрович.

Но Зуров само сви рамене:

— Дявол знае. Не сме се виждали от една година. Фатална любов, мен ако питате. Вие си мислите, че ние, мъжете, сме безсърдечни, а ние носим гореща, ранима душа. — Той тъжно клюмна. — Разбият ли ти веднъж сърцето, може и на двайсет години да остарееш.

Варя се разсмя:

— Чак пък на двайсет. Не ви отива да се правите на по-млад, отколкото сте.

— Не говоря за себе си, а за Фандорин — поясни хусарят. — Той е само на двайсет и една.

— Кой, Ераст Петрович ли? — ахна Варя. — Глупости, даже аз съм на двайсет и две.

— Нали и аз туй казвам — оживи се Зуров. — На вас ви трябва някой по-солиден човек, по към трийсетте.

Но тя не го слушаше, поразена от съобщението, че Фандорин е само двайсет и една годишен. Двайсет и една?! Невероятно! Значи затова Казанзаки го нарече „вундеркинд“. Впрочем титулярният съветник наистина е като момче в лицето. Ами маниерите му, ами погледът, ами тия побелели слепоочия? Каква зла участ тъй ви е попарила, Ераст Петрович?

Хусарят обаче изтълкува нейното мълчание посвоему, изпъчи гърди и заяви:

— Всъщност имам предвид, че ако тоя дявол Еразъм ме е изпреварил, аз незабавно се оттеглям. Каквото и да говорят моите недоброжелатели, мадмоазел, Зуров е човек с принципи. Никога не бих поsegнал на нещо, което принадлежи на приятел.

— Мен ли имате предвид? —бавно схвана Варя. — Ако аз съм „нешкото, което принадлежи на Фандорин“, няма да посягате на мен, но ако не съм „такова нещо“, ще поsegнете? Правилно ли съм ви разбрала?

Зуров дипломатично раздвижи вежди, изобщо не личеше да се е притеснил.

— Принадлежа и винаги ще принадлежи само на себе си и освен това имам годеник — строго скастри нахалника Варя.

— Подочух. Но господин арестантът не спада към моите приятели — развесели се ротмистърът и с това рекогносцировката приключи.

Последва същинската атака.

— Хайде да се обзаложим, мадмоазел. Ако отгатна кой пръв ще излезе от шатрата, печеля една целувка. Ако не отгатна — ще си обръсна главата като башибозук. Хайде, по-смело! Почти не рискувате — вътре има едно двайсетина души.

Мимо волята си Варя усети, че устните ѝ се разтягат в усмивка.

— И кой ще е първият?

Зуров се направи, че мисли, после отчаяно махна с ръка:

— Ех, сбогом, къдрици мои... Залагам на полковник Саблин. Не. Маклафлин. Не... Бюфетчикът Семъон, той ще излезе!

Той високо се изкашля и само след секунда на входа се показва бюфетчикът. Той деловито огледа ясното небе, кой знае защо избърса ръце в копринената си риза, промърмори: „Ха дано ни се размине дъждът“, и се прибра вътре, без дори да погледне Зуров.

— Чудо, небесно знамение! — възклика графът, засука мустак и се наведе над заливаща се от смях Варя.

Тя очакваше, че ще я целуна по бузата, както винаги правеше Петя, но Зуров се целеше право в устните ѝ и целувката излезе дълга, необичайна, главозамайваща.

Най-сетне, чувствайки, че всеки момент ще й свърши въздухът, Варя отблъсна кавалериста и се хвани за сърцето.

— Търсите си шамара — закани му се тя с отпаднал глас. — Хем ме предупреждаваха хората, че играете нечестно.

— За шамара веднага ви викам на дуел. Където несъмнено ще падна сразен — с облещени очи измърка графът.

Наистина нямаше как да му се сърди човек.

В палатката надникна Лушка, плашливо и глуповато момиче, което сестрите използваха като камериерка, готвачка, а когато имаше много ранени — и като санитарка.

— Госпожице, там ви чака един господин офицер — изтърси Лушка. — С черна коса, мустак и букет носи. Какво да му казвам?

За вълка говорим, той в кошарата, рече си Варя и пак се усмихна. Зуровите методи на обсада я забавляваха.

— Да почака. След малко идвам — каза тя и отметна одеялото.

Но пред палатките на лазарета, където всичко беше готово да посрещне нови ранени, не се разхождаше хусарят, а поредният претендент — благоухаещият на парфюм полковник Лукан.

Варя въздъхна тежко, но беше късно за отстъпление.

— Ravissante comme l'Aurore! ^[6] — втурна се полковникът да целува ръка, но си спомни за съвременните жени и отскочи.

Варя поклати глава, отказвайки букета, огледа лъщящия от златни нашивки мундир на съюзника и попита сухо:

— Защо сте се натруфили така от сутринта?

— Тръгвам за Букурещ, за военен съвет при негово височество — важно съобщи полковникът. — Отбих се да се сбогуваме и същевременно да ви поканя на една закуска.

Той плесна с ръце и иззад ъгъла се показа елегантна каляска. На капрата седеше ординарец със захабена униформа, но с бели ръкавици.

— Заповядайте — поклони се Лукан и заинтересуваната Варя се изкатери на пружиниращата седалка.

— Къде отиваме? — попита тя. — В офицерската столова ли?

Румънецът се усмихна тайнствено, сякаш смяташе да откара спътничката си най-малко през девет земи в десета.

Изобщо полковникът напоследък се държеше много загадъчно. Както и преди, играеше комар по цели нощи, но ако в първите дни на познанството си със Зуров изглеждаше смазан и нещастен, сега се беше окопитил напълно и макар че продължаваше да харчи сериозни суми, не губеше кураж.

— Как мина играта вчера? — попита Варя, вглеждайки се в тъмните кръгове около очите на Лукан.

— Фортуна най-сетне се обръна с лице към мен — засия той. — Край с късмета на вашия Зуров. Чували ли сте за закона за големите числа? Ако залагаш ден подир ден големи суми, рано или късно непременно си връща загубеното.

Доколкото Варя си спомняше, Петя й беше разяснявал тая теория малко по-другояче, но реши да не влиза в препирни.

— Слепият късмет е на страната на графа, но пък на моя страна са математическият разчет и огромното богатство. Ето, вижте — той завъртя пред очите и малкия си пръст. — Спечелих обратно фамилния пръстен. Индийски елмаз, единайсет карата. Един от предците ми го е донесъл от кръстоносен поход.

— Че румънците участвали ли са в кръстоносни походи? — необмислено се зачуди Варя и й се наложи да изслуша цяла лекция за родословието на полковника, което, както се оказа, тръгвало от римския легат Лукан Мавриций Тул.

Междувременно каляската напусна територията на лагера и се спря в една рехава горичка. Под стар дъб се белееше маса, покрита с колосана покривка, а отгоре й бяха наредени такива вкусотии, че Варя моментално огладня. И френски сирена, и плодове, и пушена съомга и розова шунка, и алени раци, а в сребърната кофичка уютно се гушеше бутилка „лафит“.

Все пак на Лукан трябваше да му се признаят някои предимства.

Когато вдигнаха първата чаша, отдалеч долетя приглушен гръм и сърцето на Варя се сви. Как можа да се забрави дотолкова! Започваше щурмът. Там сега падат убити, стенат ранени, а пък тя...

Варя засрамено бутна настрани фруктиерата с ранно изумрудено грозде и каза:

— Господи, дано само всичко мине по план.

Полковникът гаврътна чашата си на един дъх, тутакси я напълни отново и вметна, дъвчейки:

— Планът е наистина добър. Като личен представител на негово височество съм запознат и дори до известна степен участвах в съставянето му. Особено остроумен ми се вижда обходният маневър под прикритието на хълмовете. Колоните на Шаховской и Веляминов настъпват срещу Плевен от изток. Малкият отряд на Соболев от юг отвлича вниманието на Осман паша. На картата изглежда много добре — Лукан отново пресуши чашата си. — Но войната, мадмоазел Варвара, не се води на хартия. Вашите сънародници нищичко няма да постигнат.

— Но защо? — ахна Варя.

Полковникът се усмихна и почука слепоочието си с показалец.

— Аз съм стратег, мадмоазел, и виждам повече от вашите генералщабни офицери. Ето тук — кимна той към своя планшет^[7] — нося копието от рапорта си, който изпратих още вчера до княз Карол. Предсказвам пълно фиаско за руските войски и съм сигурен, че негово височество ще оцени по достойнство моята прозорливост. Вашите пълководци са твърде надменни и самоуверени, те надценяват своите воиници и подценяват турските. Както и нас, румънските съюзници. Както и да е, след днешния урок царят сам ще поиска помощ от нас, ще видите.

Полковникът си отчупи солидно парче рокфор, а Варя окончателно изгуби настроение.

Мрачните предсказания на Лукан излязоха верни.

Привечер Варя и Фандорин бяха застанали край плевенското шосе, а покрай тях се точеше безкрайна върволица каруци с ранени. Още брояха загубите, но в лазарета казаха, че от строя са излезли най-малко седем хиляди души. Говореше се, че Соболев се бил отличил като предизвикал турците да контраатакуват неговите конници — ако не били неговите казаци, разгромът щял да бъде стократно по-голям. Голямо учудване бяха предизвикали турските артилеристи, демонстрирали дяволска точност с разстрела на руските колони още по време на марша, преди батальоните да успеят да се развърнат за атака.

Варя разправяше всичко това на Ераст Петрович, а той мълчеше. Не ставаше ясно дали е потресен или вече беше научил всичко.

Колоната спря — на една от талигите й падна колелото. Варя, която до този момент се опитваше да не се заглежда много-много в осакатените хора, неволно надзърна в килнатата каруца и хълъзна —

бялналото се в рехавия летен сумрак лице на ранения офицер ѝ се видя познато. Тя приближи и наистина позна полковник Саблин, един от редовните посетители на клуба. Беше в несвяст, лежеше неподвижно, покрит с окървавен шинел. Тялото му ѝ се видя странно късо.

— Някой познат ли? — попита съпровождащият полковника фелдшер. — Снаряд му е отнесъл кратката, кажи го от корен. Нямал късмет, завалията.

Варя се запрепъва назад към Фандорин и конвултивно захлипа.

Тя плака дълго, после сълзите и пресъхнаха, после се смрачи, захладня, а каруците с ранени не спираха да се точат.

— В клуба Лукан всички го имаха за глупак, а той май излезе по-умен от Криденер — рече Варя, понеже нямаше вече сили да мълчи.

Фандорин я погледна въпросително и тя поясни:

— Той ми каза още сутринта, че нищо няма да излезе от щурма. Диспозицията била добра, ама пълководците не ги бивало. И войниците също...

— Така ли го е казал? — попита Ераст Петрович. — Я гледай ти. Това променя...

Той се намръщи и не довърши мисълта си.

— Какво променя?

Мълчание.

— Какво променя? А?

Варя взеха да я хващат дяволите.

— Що за глупав навик! Да кажеш „а“, а да не кажеш „б“. Какво има, ще ми кажете ли в края на краищата?

Идеше ѝ да хване титулярния съветник за раменете и хубаво да го разтърси. Надут, невъзпитан малчо! Прави се на индианския вожд Чингачгук.

— Тук има предателство, Варвара Андреевна — внезапно наруши мълчанието Ераст Петрович.

— Предателство ли? Какво предателство?

— Ами тъкмо това предстои да изясним. И така — Фандорин разтърка челото си, — полковник Лукан, един далеч не бляскав ум, единствен от всички предрича поражение на руската армия. Това първо. Бил е запознат с диспозицията и дори е получил копие от нея като личен представител на княз Карол. Това второ. Успехът на операцията зависи от тайното маневриране под прикритието на

хълмовете. Това трето. Турската артилерия разстрелява нашите колони с огън по квадрати, без да има пряка видимост. Това четвърто. Какъв е изводът?

— Че турците са знаели предварително кога и накъде да стрелят — пошепна Варя.

— А пък Лукан е знаел предварително, че атаката ще се окаже несполучлива. Впрочем, има и пето: през последните дни той човек разполагаше с много пари.

— Той е богат. Имел някакви фамилни съкровища, имения. Разправяше ми, ама аз не се заслушах особено.

— Варвара Андреевна, съвсем неотдавна полковникът ме молеше да му услужа с триста рубли, а после, ако вярваме на Зуров, за броени дни пръсва петнайсетина хиляди. Естествено, Иполит може и да е послъгал.

— Като нищо — съгласи се Варя. — Но Лукан наистина загуби много пари. Сам ми го каза днес, преди да тръгне за Букурещ.

— Значи е заминал?

Ераст Петрович се извърна и се умисли, като от време на време кимаше с глава. Варя мина отстрани, за да вижда лицето му, но не забеляза нищо особено: Фандорин беше присвил очи, и вперил поглед в небето, разглеждаше Марс.

— Вижте к-какво, мила Варвара Андреевна —бавно започна той и на Варя й се сгря душата — на първо място, задето я нарече „мила“, а на второ, защото пак започна да заеква. — Май все пак ще се наложи да ви помоля за помощ, макар че обещах...

— Всичко, каквото кажете! — побърза да възклика тя и добави: — За спасението на Петя.

— Чудесно — Фандорин изпитателно я погледна в очите. — Само че з-задачата ще бъде много трудна и доста неприятна. Искам вие също да отпътувате за Букурещ, да откриете там Лукан и д-да се опитате да го поразчоплите. Постараите се например да разберете, наистина ли е толкова богат. Използвайте неговата суетност, самохвалство, глупост. Веднъж вече се е изпуснал да ви каже нещо. Непременно ще разпери опашка пред вас — Ераст Петрович наведе глава: — Вие сте п-привлекателна млада дама...

Той се закашля и мълкна, защото Варя чак подсвирна от изненада. Доживя да чуе комплимент от статуята на командора.

Наистина комплиментът беше малко хилав: „привлекателна млада дама“, но все пак, все пак...

Но Фандорин тутакси развали всичко:

— Естествено, няма смисъл да пътувате сама, пък и ще изглежда странно. Научих, че Д’Еvre се гласи да ходи в Букурещ. Той, разбира се, няма да откаже да ви вземе със себе си.

Не, това със сигурност не е човек, а парче лед, рече си Варя. Опитай само да го размразиш! Толкова ли не вижда, че французинът ѝ се умилква. Ами, много добре вижда всичко, просто, както казва Лушка, от тая работа ни му пуха, ни му чука.

Ераст Петрович обаче изтълкува недоволната ѝ физиономия по свой начин.

— За парите няма да се притеснявате. П-полага ви се заплата, пътни и други подобни. Ще ги получите от мен. Тъкмо ще понапазарувате там нещичко, ще се позабавлявате.

— О, да, с Шарл няма как да скучая — отмъстително отвърна Варя.

[1] Агафия Тихоновна — Героинята от „Женитба“ на Н. В. Гогол.

— Б.пр. ↑

[2] Забавни истории, анекдоти (фр.). — Б.пр. ↑

[3] О, това е цяла история, госпожице (фр.). — Б.пр. ↑

[4] Кавалергард — тежко въоръжени елитни кавалерийски части.

— Б.пр. ↑

[5] Апроши — зигзагообразни траншеи за сближаване с вражеско укрепление (фр.). — Б.пр. ↑

[6] Прельстителна като утринна зора! (фр.) — Б.пр. ↑

[7] Плоска кожена чанта за план или карта. — Б.ред. ↑

ГЛАВА СЕДМА

В КОЯТО ВАРЯ ГУБИ ПРАВОТО ДА СЕ НАРИЧА ПОЧТЕНА ЖЕНА

НЕДЕЛЕН ФЕЙЛЕТОН

Когато вашият покорен слуга научи, че той град, отлично опознат през последните месеци от нашите тиловаци, е бил основан преди време от княз Влад, Побивача на кол, известен също под името Дракула, много неща станаха ясни. Изясни се например защо в Букурещ една рубла в най-добрия случай се разменя за три франка, как тъй един мизерен обед в кръчма излиза колкото банкет в „Славянски базар“^[1], а за стая в странноприемница се плаща, все едно си наел Бъкингамския дворец. Смучат ли, смучат проклетите вампири руската кръвчица, облизват се най-апетитно, че и плюят. Най-неприятно е, че след като избра за свой владетел един треторазреден немски принц, тая дунавска провинция, която дори автономията си дължи изцяло и само на Русия, замерила на вурст и кисело зеле. Тукашните боляри-господари се заплесват по хер Бисмарк, докато на нашего брата русина гледат като на коза: хем я доиш, хем викаш, че вони на пръч. Сякаш че не проливаме священа руска кръв по плевенските полета за румънска свобода...

„Московские губернские ведомости“

22 юли (3 август) 1877 г.

Сбърка Варя, много сбърка. Пътуването до Букурещ излезе повече от скучно.

Да се разведрят в столицата на румънското княжество освен французина се бяха наканили още неколцина кореспонденти. Ясно

беше, че в близките дни, че дори седмици, театърът на воените действия няма да поднесе нищо интересно, руснаците няма да се оправят скоро, след плевенската касапница — и журналистическото братство се наточи да вкуси от тиловите съблазни.

Приготвленията се проточиха доста и затова тръгнаха чак на третия ден. Всички освен Маклафлин бяха на коне, а Варя като дама я настаниха заедно с него в кабриолет и се наложи да гледа отдалеч французина, който яздеше недоволния от бавното темпо Ятаган, и да си беседва с ирландеца. Той пък от своя страна всестранно обсъди с Варя климатичните условия на Балканите, в Лондон и в Средна Азия, разказа как са направени ресорите на неговия екипаж и най-подробно й описа няколко остроумни шахматни етюда. Всичко това ѝ развали настроението и по време на почивките тя просто намрази оживените си спътници, в това число и поруменелия от чистия въздух Д'Еvre. На втория ден от пътуването — тъкмо бяха подминали Александрия^[2] — ѝ поолекна, понеже към кавалкадата се присъедини Зуров. Беше се отличил в сражението, храбростта му го направи адютант на Соболев и генералът дори искаше да го представи за ордена „Света Анна“, но хусарят беше предпочел вместо орден да му дадат една седмица отпуск, за да се поразкърши, както казваше самият той.

Ротмистърът отначало забавляваше Варя с джигитовка — късаше ѝ, галопирайки, сини минзухари, жонглираше със златни империали, препускаше изправен в цял ръст на седлото. После предприе опит да си сменят местата с Маклафлин, но получавайки флегматичен, ала решителен отказ, прехвърли на рижата си кобила безропотния кочияш и зае неговото място на капрата, откъдето разсмиваше Варя с измишльотините си за своя героизъм и за интригите на ревнивия Жеромка Перепълкин, с когото новоизлюпеният адютант бе на нож. Така стигнаха Букурещ.

Както и беше предрекъл Ераст Петрович, откриването на Лукан се оказа лесно. Следвайки инструкциите на шефа си, Варя отседна в най-скъпия хотел „Роял“, спомена името на полковника пред портиера и научи, че son excellence^[3] е добре познат тук — и вчера, и оня ден правил гуляи в ресторанта. Със сигурност го очаквали и днес.

До вечерта имаше още много време и Варя тръгна да се поразходи по лъскавата „Каля Могошоаей“, която след живота в палатка ѝ се стори направо като „Невски проспект“: елегантни екипажи, шарени сенници над прозорците на магазините, ослепителни южни хубавици, лъскави брюнети със сини, бели, дори розови сюртуци, мундири, фуражки, сполети. Руска и френска реч заглушаваха румънската. Варя изпи две чаши какао и изяде четири пасти в истинско кафе и щеше съвсем да се разтопи от удоволствие, но минавайки покрай магазин за шапки, хвърли едно око в огледалната витрина и ахна. Ето защо мъжете, с които се разминаваше, гледаха настани или през нея!

Пепеляшката с избелялата си небесносиня рокличка и провисналата сламена капела просто излагаше руските жени. Докато по тротоарите се кипреха същински месалини, облечени по най-последната истинска парижка мода!

Варя страхотно закъсня за ресторанта. Бяха се разбрали с Маклафлин за седем часа, а когато се появи, минаваше осем. Като истински джентълмен кореспондентът на „Дейли поуст“, безпрекословно се бе съгласил да я приджузи (няма да ходи сама в ресторанта, току-виж я взели за кокотка), а и сега не ѝ отправи никакъв упрек за закъснението, но видът му бе крайно нещастен. Нищо, брашно назаем тъпкано се връща. Из целия път я мъчи с метеорологическите си познания, сега поне да е полезен с нещо.

Лукан още не бе се появил в залата и Варя от чисто човеколюбие помоли да ѝ бъдат обяснени тънкостите на староперсийската защита. Ирландецът, който изобщо не забеляза настъпилата у Варя промяна (а за нея бяха отишли шест часа време и почти всички пътни пари — шестстотин осемдесет и пет франка), сухо отбеляза, че не му е известно нищо за такава защита. Наложи се Варя да прояви интерес към климата и по-специално дали по тия места винаги е толкова горещо в края на юли. Оказа се, че винаги, но това изобщо не можело да се сравнява с влажната жега в Бангалор.

И когато в десет и половина позлатените врати се отвориха и подпийналият потомък на римския легат влезе в залата, Варя толкова

му се зарадва, че скочи от мястото си и му помаха с неподправена сърдечност.

Появи се обаче непредвидено усложнение в образа на закръглената шатенка, вкопчила се в полковника. Усложнението изгледа Варя с неприкрита злоба, което я смути — не ѝ беше хрумвало, че Лукан може да е женен.

Полковникът обаче разреши проблема решително като истински военен — той плесна лекичко спътничката си с длан малко под величествения шлейф — шатенката изсъска нещо ядно и взмутено се оттегли. Явно не му е жена, каза си Варя и се смути още повече.

— Нашето полско цвете разтвори листенца и се оказа прекрасна роза! — възклика Лукан и се втурна към Варя през цялата зала. — Ах, каква рокля! Каква шапка! Боже, нима съм на Шан-з-Елизе!

Глупак и простак, нищо повече, и въпреки това пак е приятно. Варя дори му позволи да ѝ целуне ръка, пренебрегна принципите си заради делото. Полковникът с небрежна снизходителност кимна на ирландеца (не е опасен) и без да чака покана, седна на масата. На Варя ѝ се стори, че Маклафлин също се зарадва на румънца. Или се бе уморил да говори за климат? Не, едва ли.

Келнерите отнесоха кафеника и кекса, които беше поръчал пестеливият кореспондент, и вече носеха вина, сладкиши, плодове и сирена.

— Ще има да си спомняте Букурещ! — обеща Лукан. — В този град всичко ми принадлежи!

— В какъв смисъл? — попита ирландецът. — Притежавате големи недвижими имоти в града ли?

Румънецът не го удостои с отговор.

— Можете да ми честитите, мадмоазел. Моят рапорт бе високо оценен и в най-скоро време очаквам повишение!

— Какъв рапорт? — отново се заинтересува Маклафлин. — И какво повишение?

— Цяла Румъния я очаква повишение — заяви полковникът с важна физиономия. — Вече е абсолютно ясно, че руският император е надценил силите на армията си. От достоверен източник научих — той демонстративно сниши глас и се наведе, като гъделичкаше бузата на Варя със засукания си мустак, — че генерал Криденер ще бъде

отстранен от командването на Западния отряд и обсадата на Плевен ще оглави нашият княз Карол.

Маклафлин измъкна от джоба си бележник и взе да си записва.

— Какво ще кажете за една разходка из нощен Букурещ, госпожице Варвара? — използва паузата, за да прошепне в ухoto и Лукан. — Ще ви покажа неща, които не сте виждали във вашата скучна северна столица. Честна дума, ще има какво да си спомняте.

— Става дума за решение на руския император или просто за желание на княз Карол? — попита досадният журналист.

— Достатъчно е само желанието на негово височество — отсече полковникът. — Видя се, че без Румъния и нейната доблестна петдесетхилядна армия руснаците са безпомощни. О, господин кореспондент, велико бъдеще очаква страната ми. Скоро, много скоро княз Карол ще бъде провъзгласен за крал. А вашият покорен слуга — добави той, обърнат към Варя, — също ще стане важна персона. Не е изключено дори да стана сенатор. Прозорливостта, която проявих, бе заслужено оценена. Но какво решихме относно романтичната разходка? Настоявам.

— Ще си помисля — мъгливо обеща тя, трескаво мислейки как да насочи разговора към нужната ѝ тема.

В този миг в ресторантa влязоха Зуров и Д'Еvre — съвсем не навреме от гледна точка на задачата, но въпреки това Варя се зарадва: пред тях Лукан няма да е толкова нахален.

Полковникът проследи погледът ѝ и недоволно измърмори:

— Изглежда, „Роял“ се превръща в хан. Трябваше да се настаним в отделно сепаре.

— Добър вечер, господа — весело поздрави познатите си Варя. — Букурещ е малко градче, не смятате ли? Полковникът тъкмо ни се хвалеше колко прозорлив се е оказал. Той наистина предрече, че щурмът на Плевен ще завърши с поражение.

— Сериозно? — Д'Еvre внимателно изгледа Лукан.

— Изглеждате превъзходно, Варвара Андреевна — рече Зуров.

— Какво сте си поръчали, това „Мартел“ ли е? Ей, момче, чаши!

Румънецът си изпи коняка и мрачно огледа двамата новодошли.

— Кому го е предрекъл? Кога? — присви очи Маклафлин.

— В рапорт до своя владетел — поясни Варя. — И сега тая му прозорливост е получила заслуженото възнаграждение.

— Заповядайте, господа, почерпете се — направи широк жест Лукан и скочи от мястото си. — Всичко е на моя сметка. А ние с госпожа Суворова отиваме на разходка с файтон. Обещано ми е.

Д’Еvre учудено вдигна вежди, а Зуров възклика недоверчиво:

— Какво чуват ушите ми, Варвара Андреевна? Отивате с Луката?

Варя бе на ръба на паниката. Да тръгне с Лукан означаваше завинаги да погубиrenomето си, а и не се знае какво ще излезе от всичко това. Откаже ли се обаче — проваля възложената й задача.

— Ей сега се връщам, господа — произнесе тя с премалял глас и бързо закрачи към изхода. Трябваше да си събере мислите.

Във фоайето тя се спря пред високо огледало с бронзови украси и опря длан в пламналото си чело. Как да постъпи? Да се качи в стаята си, да се заключи и да не отговаря на тропането? Извини ме, Петя, не ми се сърдете, господин титулярен съветник, не става шпионка от Варя Суворова.

Братата изскърца предупредително и в огледалото, право зад гърба ѝ, се появи зачервената и ядосана физиономия на полковника.

— Виноват, мадмоазел, но с Михай Лукан такива не минават. Давате ми един вид аванси, а сега решавате да ме изложите пред всички, тъй ли? Не сте познали! Тук не ви е пресклубът, тук съм си у дома!

Галантността на бъдещия сенатор бе изчезнала безследно. Кафяво-жълтите му очи сипеха сякаш мълнии.

— Да тръгваме, мадмоазел, каляската ни чака — и на рамото на Варя неочеквано се отпусна мургава космата ръка с неочеквано силни, сякаш направени от желязо пръсти.

— Да не сте полудели, полковник! Не съм ви някоя куртизанка! — извика Варя, оглеждайки се за помощ.

Във фоайето имаше доста хора, предимно господа с летни сака и румънски офицери. Те с любопитство наблюдаваха пикантната сцена, но нямаха никакво намерение да се застъпят за дамата (ако това изобщо беше дама).

Лукан каза нещо на румънски и зрителите се засмяха с разбиране.

— Много ли пи, Маруся? — попита един от тях на руски и всички се засмяха още по-силно.

Полковникът властно хвана Варя през кръста и я помъкна към изхода толкова решително и ловко, че не ѝ даваше никаква възможност за съпротива.

— Нахалник! — възклика Варя и посегна да удари плесница на Лукан, но той успя да хване ръката ѝ. Лицето му се озова пътно до нейното, лъхна я мириз на алкохол и одеколон. Ще повърна, изплашено си помисли тя.

Но в следващия миг ръцете на полковника я пуснаха. Чу се силен плясък, а после кънтящ удар и Вариният мъчител залитна към стената. Едната му буза аленееше от шамара, другата беше побеляла от тежкия юмрук. На две крачки отзад рамо до рамо бяха застанали Д'Еvre и Зуров. Кореспондентът тръскаше пръстите на дясната си ръка, а хусарят разтриваше кокалчетата на лявата.

— Между съюзниците мина черна котка — констатира Иполит.
— Хем това е само началото. Няма да ти се размине само с бой по мутрата, Лука. За такива обноски спрямо дама ще ти надупчим кожата.

Д'Еvre не каза нищо, само мълчаливо издърпа бялата ръкавица от ръката си и я захвърли в лицето на полковника.

Лукан разтърси глава, изправи се, потърка скулата си. Огледа единия, после другия. Най-стренното за Варя бе, че и тримата май забравиха за нейното съществуване.

— На дуел ли ме предизвикват? — попита румънецът пресипнало, сякаш насила цедеше френските думи. — Двамата едновременно? Или все пак един по един?

— Изберете си който ви харесва повече — сухо тръсна Д'Еvre.
— Ако ви провърви с първия, ще си имате работа с втория.

— А, не! — възмути се графът. — Да ги нямаме такива. Аз пръв казах за кожата, първо ще се гърми с мен.

— Да се гърмим ли? — избухна в неприятен смях Лукан. — Не, господин мошенико, оръжието избирам аз. Много добре знам, че и двамата с господин драскача сте прочути стрелци. Но тук е Румъния и ще се бием по нашенски, по влашки.

Той се провикна нещо към зрителите и няколко румънски офицери на драго сърце измъкнаха сабите си от ножниците и ги поднесоха с дръжките напред.

— Избирам мосю журналиста — изпука с пръсти полковникът и сложи ръка на ефеса на своята сабя. — Изберете си което и да е от тия

остриета и заповядайте на двора. Първо ще надупча вас, а после ще окастря и ушите на господин скандалджията.

Тълпата зашумя одобрително, някой дори викна: „Браво!“

Д’Еvre сви рамене и взе най-близката сабя.

Маклафлин разблъска зяпачите:

— Спрете! Шарл, вие сте откачили! Стига дивотии! Той ще ви убие! Боят със саби е балкански спорт. Вие не го владеете!

— Като учех фехтовка, тренирахме с еспадрони^[4], това е почти същото — невъзмутимо отвърна французинът, докато претегляше оръжието в ръка.

— Господа, недейте! — обади се Варя, най-сетне гласът ѝ се беше върнал. — Всичко стана заради мен. Полковникът пийна малко повече, но не е искал да ме обижда, сигурна съм. Стига толкова, това е нелепо в края на краишата! В какво положение ме поставяте? — гласът ѝ трепна жално, но никой не чу молбата ѝ.

Без дори да погледнат дамата, в името на чиято чест се забърка цялата история, глутницата мъже, оживено дискутирайки, се упъти по коридора към вътрешното дворче. При Варя остана само Маклафлин.

— Страшна глупост — каза той ядосан. — Какви еспадрони? Виждал съм румънците как въртят сабята. Тук никой не застава в трета позиция и не казва: „гарде!“ Секат те на резени като кървавица. Ax, какво перо загива и колко идиотски! Ax, тая френска фукня! И тоя пуйк Лукан също ще си изплати. Ще го натикат в затвора и ще има да лежи, докато не излезе амнистия по случай победата. При нас в Британия...

— Боже, какво да се прави, боже — мърмореше обърканата Варя, без да го чува. — Аз съм виновна за всичко, само аз.

— Да, кокетството е голям грях, госпожице — неочеквано лесно се съгласи ирландецът. — Още от времето на Троянската война.

Откъм двора долетя задружният рев на множество мъжки гласове.

— Какво става там? Нима всичко е свършено? — хвана се за сърцето Варя. — Толкова бързо? Вървете да видите, Шеймъс. Моля ви!

Маклафлин мълчеше и се вслушваше. На добродушното му лице бе замръзнал тревожен израз. На кореспондента явно не му се отиваше на двора.

— Какво чакате? — подкани го Варя. — Може би има нужда от медицинска помощ! Ax, какъв сте...

Тя се втурна към коридора, но насреща ѝ вече дрънчеще с шпори Зуров.

— Колко жалко, Варвара Андреевна! — викна той отдалеч. — Каква непоправима загуба!

Тя обречено опря рамо о стената, брадичката и затрепери.

— Как можахме в Русия да изгубим традициите на дуела със сабя! — не спираше да се тюшка Иполит. — Красиво, зрелищно, ефектно! Това не ти е пух-паф и край. Това е балет, поема, Бахчисарайски фонтан!

— Стига сте дрънкали глупости, Зуров! — изхълца Варя. — Кажете най-после какво става там?

— О, това заслужаваше да се види — възбуденият ротмистър ги изгледа двамата с Маклафлин. — Всичко свърши за десет секунди. Значи така. Малко сенчесто дворче. Каменни плочи, светлина от фенери. Зрителите сме на балкона, долу са само двама — Д'Еvre и Луката. Съюзникът волтижира — върти сабята, рисува осмици във въздуха, подхвърля дъбово листо и го разсича надве. Публиката е във възорг, ръкопляска. Французинът чисто и просто стои и чака нашият паун да си приbere опашката. После Луката прави скок напред и чертае с острието ключ „сол“ на фона на атмосферата, а Д'Еvre, без да помръдне крак, само леко се привежда назад, избягва удара и мълниеносно, дори не успях да видя как е станало, цъква румънеца през гърлото със самия край на острието. Оня само каза „бълбук“, стовари се по очи, пририта и край — излезе в безсрочна оставка без пенсия. Дуелът свърши.

— Прегледаха ли го? Мъртъв ли е? — забързано попита ирландецът.

— По-мъртъв не може да бъде — увери го хусарят. — Толкова кръв изтече — стига да напълни Ладожкото езеро. Варвара Андреевна, ама вие май се притеснихте! Пребледнели сте като смъртник! Опрете се на мен — и той с удоволствие прегърна Варя през кръста, което в дадената ситуация беше добре дошло.

— Ами Д'Еvre'? — измънка тя.

Зуров сякаш случайно премести ръката си по-нагоре и безгрижно съобщи:

— Че какво му е на него? Тръгна към комендантството да се предава. За такива работи, то се знае, не галят с перце. Цял полковник

закла, не е да кажеш някое юнкерче. Ще го натирят във Франция, това е най-малкото. Чакайте да ви разкопчая копченцето, да дишате по-леко.

Варя нито виждаше, нито чуваше каквото и да е. Опозорена съм, мина през ума и. Навеки загубих правото да ме наричат почтена жена. На ти сега игра с огъня, на ти шпионски истории. Аз съм една лекомислена глупачка, а мъжете — мъжете са зверове. Заради мен убиха човек. И няма да го видя повече Д'Еvre. А най-страшното е, че се скъса нишката, която водеше към вражеската паяжина.

Какво ли ще каже Ераст Петрович?

[1] Славянски базар — прочут московски ресторант. — Б.пр. ↑

[2] Александрия — град в Румъния, важен център на българската емиграция. През 1869 г. там е живял Христо Ботев. — Б.пр. ↑

[3] Негово превъзходителство (фр.). — Б.пр. ↑

[4] Еспадрон — късо, тъпо оръжие, което се използва при обучение на фехтувачи. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ОСМА

В КОЯТО ВАРЯ ВИЖДА АНГЕЛА НА СМЪРТТА

Въпреки кървавата диария и мъчителните пристъпи на епидемичен катар, Императорът прекара последните дни в посещения на лазаретите, препълнени с ранени и тифусно болни. Негово императорско величество се отнася към тия нещастници с такава искрена сърдечност, че сцените буквально са изпълнени с топлота. Войничетата разграбват подаръците, проявявайки своята радост с една извънредно наивна детска непосредственост. Пишещият тия редове неведнъж успя да види прекрасните сини очи на Императора овлажнели от сълзи. Не е възможно да наблюдаваш тия сцени без особено чувство на благоговейно умиление.

„Правительственный вестник“ (Санкт Петербург)
30 юли (11 август) 1877 г.

Ето какво каза Ераст Петрович:

— Много д-дълго пътувахте, Варвара Андреевна. Пропуснахте доста любопитни неща. Веднага щом получих т-телеграмата ви, наредих да се извърши най-внимателно претърсване в палатката и личните вещи на убития. Не намерихме нищо особено интересно. А оня ден от Букурешт пристигнаха книжата, които Лукан е носил със себе си. Какво, мислите, открихме сред т-тях?

Варя плахо вдигна глава и за пръв път погледна титулярния съветник в очите. В тях не видя съчувствие или не дай Боже — презрение, а само съсредоточена мисъл и може би възбуда. Срамът тутакси измести облекчението, което бе изпитала: ама че egoистка, разтакаваше се, само и само да отложи завръщането в лагера, тръшкаше се за скъпоценното си реноме, а забрави работата.

— Кажете де! — подкани тя Фандорин, който с интерес наблюдаваше сълзата, дето бавно се стичаше по бузата ѝ.

— Моля да ме извините, че ви в-въвлякох в тая история — с виновен глас произнесе Ераст Петрович. — Всичко можеше д-да се очаква, но чак пък това...

— Какво открихте в книжата на Лукан? — прекъсна го Варя сърдито, усещайки, че ако разговорът не тръгне в делова насока, всеки момент ще се разреве.

Но събеседникът ѝ, изглежда, се досещаше за подобна възможност, или пък просто беше сметнал темата за изчерпана, защото не се върна повече към епизода в Букурещ.

— Много интересни бележки в тефтерчето му. Ето, сама ще се убедите.

Той извади от джоба си изящно тефтерче с брокатена подвързия и го отвори на отбелязаната страница. Погледът на Варя пробяга по колонка от цифри и букви:

19 = Z — 1500
20 = Z — 3400 — i
21 = J + 5000 Z — 800
22 = Z — 2900
23 = J + 5000 Z — 700
24 = Z — 1100
25 = J + 5000 Z — 1000
26 = Z — 300
27 = J + 5000 Z — 2200
28 = Z — 1900
29 = J + 15 000 Z + i

Препрочете ги още веднъж по-бавно, повтори и потрети. Страшно ѝ се искаше да демонстрира оствър ум.

— Шифър ли е това? Не, номерацията върви поред... Списък? Номера на полкове? Брой на войниците? Може би загуби и попълнения? — заизрежда Варя със смръщено чело. — Значи Лукан все пак е бил шпионин? Но какво значат тия букви — Z, J, i? Да не са формули или уравнения?

— Ласкаете покойника, Варвара Андреевна. Всичко е много по-просто. Дори да са уравнения, те са твърде елементарни. С едно неизвестно, наистина.

— Само с едно ли? — учуди се Варя.

— Вгледайте се по- внимателно. Първата колонка, естествено, са дати, след всяка от тях Лукан слага две чертички. От 19 до 29 юли по западен стил. С какво се е занимавал полковникът през тия дни?

— Откъде да знам? Не съм го следила — Варя се замисли. — Сигурно е бил в щаба, ходил е на позициите.

— Нито веднъж не съм виждал Лукан да ходи на позициите. Срещал съм го предимно на едно и също място.

— В клуба?

— Именно. И какво правеше там?

— Нищо особено, играеше карти.

— Б-браво, Варвара Андреевна.

Тя още веднъж погледна листчето.

— Значи си е водил сметки? След Z минус, а след J винаги плюс. Тоест, отбелязвал е загубите със Z, а печалбите — с J — Варя разочаровано сви рамене. — Къде е тук шпионажът?

— Никакъв шпионаж. Шпионажът е високо изкуство, а тук имаме работа с елементарен рушвет и предателство. На 19 юли, в навечерието на първия щурм на Плевен, в клуба се появява нашият Зуров и Лукан сядат да играят.

— Значи Z е Зуров? — възклика Варя. — Я чакайте... — Вторачи се в цифрите и зашепна: — Четирийсет и девет... Седем наум... Сто и четири... Значи е дължал на Зуров 15 800. Всичко съвпада. Иполит също споменаваше за петнайсет хиляди. Но какво е това „i“?

— П-предполагам, че става дума за прословутия пръстен, inel на румънски. Лукан го губи на 20 юли, а на 29 пак си го спечелва.

— Но кой е тоя J? — Варя разтърка челото си. — Не си спомням сред играчите да е имало някое име с J. А от тоя човек Лукан е спечелил... мmm... Ох! Трийсет и пет хиляди! Нямам спомен полковникът да е удрял такива големи печалби. Той непременно щеше да се похвали.

— Не е имало с какво да се хвали. Това не е печалба, а хонорар за предателството. За п-първи път тайнственият J връчва пари на

полковника на 21 юли, когато Лукан е обран до шушка от Зуров. Впоследствие покойникът получава от неизвестния си покровител по п-пет хиляди на 23-и, на 25-и и на 27-и, тоест през ден. Това му позволява да поддържа играта срещу Иполит. На 29 юли Лукан получава наведнъж 15 хиляди. Пита се, защо толкова м-много и защо тъкмо на 29-и?

— Продал е диспозицията за втория щурм на Плевен! — ахна Варя. — Фаталната атака е на 30 юли, следващия ден!

— Още веднъж браво. Ето ви цялата тайна както на Лукановата прозорливост, така и на поразителната точност на турските артилеристи, които разстреляват нашите колони още по време на марша със стрелба по квадрати.

— Но кой е тоя J? Никого ли не подозирате?

— Не, защо? — промърмори под носа си Фандорин. — П-подозирам... Но засега нещо не пасва.

— Значи, трябва само да намерим тоя прословут J и Петя ще излезе на свобода, Плевен ще падне, а войната ще свърши?

Ераст Петрович се замисли, намръщи гладкото си чело и много сериозно отговори:

— Вашата логическа верига не е много коректна, но е принципно вярна.

Варя не посмя да се появи в пресклуба същата вечер.

Сигурно всички я обвиняват както за смъртта на Лукан (нали не знаят за предателството), така и за прогонването на всеобщия любимец Д'Еvre. Французинът не бе се върнал в лагера от Букурещ. Според Ераст Петрович дуелистът е бил арестуван, след което получил нареддане до двайсет и четири часа да напусне територията на княжество Румъния.

Варя кръжеше около окичената с разноцветни знаменца шатра, поддържайки стотина крачки дистанция, с надеждата да срещне Зуров или поне Маклафлин и да научи от тях до каква степен е настроено срещу нея общественото мнение. Определено нямаше къде да се дене, а хич не й се прибираше в палатката. Милосърдните сестри — приятни, но ограничени създания, пак щяха да обсъждат кой от докторите е душичка, а кой злобар, и вярно ли е, че едноръкият

поручик Щрумпф от шестнайста палатка е направил предложение на Настя Прянишникова.

По едно време някой отметна платнището и Варя, съгледала на входа на шатрата познатата ѝ набита фигура със син жандармски мундир, побърза да се обърне на другата страна, преструвайки се, че се любува на изгледа, макар че от тоя изглед — селцето Бохот, приютило щаба на главнокомандващия — ѝ беше дошло до гуша. Къде е справедливостта, пита се? Тоя подъл интригант, той наемник Казанзаки си ходи в клуба като у дома, докато тя, една фактически невинна жертва на обстоятелствата, обикаля наоколо като някой помияр! Варя възмутено тръсна глава и твърдо реши да се махне, но отзад я настигна мазният глас на омразния грък:

— Госпожа Суворова! Каква приятна среща.

Варя се обърна и направи гримаса, сигурна, че необичайната любезноть на полковника моментално ще бъде последвана от някое змийско ухапване.

Казанзаки я гледаше, дебелите му бърни се разкривиха в усмивка, а погледът му бе някак странен, едва ли не умолителен.

— В клуба всички говорят само за вас. Чакат ви с нетърпение. Все пак не се случва всеки ден хората да кръстосват саби за някоя прекрасна дама, при това с летален изход.

Варя се намръщи и бдително чакаше да види къде е клопката, но жандармът се заусмихва по-сладко.

— Граф Зуров още тогава описа цялата тая еквилибристика в най-сочни краски, а днес като излезе и статията...

— Каква статия? — уплаши се Варя.

— Не знаете ли, нашият изпаднал в немилост Д'Еvre подробно описва дуела в „Ревю паризиен“, разпрострял се е на цяла страница. Твърде романтично. Вас ви споменава само като „la belle m-lle S“^[1].

— И какво — трепна едва-едва гласът на Варя, — никой ли не ме обвинява?

Казанзаки приповдигна невероятно гъстите си вежди.

— Никой, ако не броим Маклафлин и Еремей Йонович. Но първият е всеизвестен мърморко, а вторият рядко минава насам, само като придружава Соболев. Между другото за последния бой Перепълкин получи „Свети Георги“. И за какви заслуги? То голяма работа да се озовеш на правилното място в правилното време. —

Подполковникът завистливо премлясна и внимателно завъртя разговора към най-важното: — Всички се чудим къде ли се дяна нашата героиня, а излиза, че героинята била заета с важни държавни дела. Е, госпожице, какви ги крои хитроумният господин Фандорин? Какви са хипотезите по повод тайнствените бележки на Лукан? Не се чудете, Варвара Андреевна, аз съм в течение на събитията. Все пак завеждам специалния отдел.

Я, каква била работата, каза си Варя, гледайки полковника изпод вежди. Как ли пък няма да ти кажа. Виж го ти, готованецъ.

— Ераст Петрович обясняваше нещо, ама аз не разбрах кой знае колко — наивно запримигва тя. — Някакъв „Зъ“, някакъв „Жъ“. Подобре да попитате самия титулярен съветник. Във всеки случай Пътър Афанасиевич Яблоков не е виновен за нищо, това вече е ясно.

— Предателство може и да не е извършил, но със сигурност е виновен за престъпна небрежност — в гласа на жандарма прозвучаха познатите й стоманени нотки. — Да си стои засега в ареста, нищо няма да му стане. — Изглежда, обаче Казанзаки се сети, че днес има друго амплоа и моментално смени тона: — Всичко ще е наред. Аз не съм амбициозен, Варвара Андреевна, винаги съм готов да си призная грешката. Ето, да вземем например несравнимия мосю Д'Еvre. Да, признавам, разпитвах го, подозирах го — имах си основания. Заради прословутото му интервю с турския полковник нашето командване допусна грешка, много хора загинаха. Моята хипотеза беше, че полковник Али бей е някакъв митичен персонаж, който французинът си е измислил — я от репортерска суeta, я от някакви други, далеч не толкова невинни съображения. Сега виждам, че съм бил несправедлив към него. — Той поверително сниши глас: — Получихме агентурни сведения от Плевен. Осман паша наистина имал някакъв помощник или съветник Али бей. Много рядко се показвал пред хора. Нашият човек го зърнал отдалеч, успял да види само черна брада и тъмни очила. Впрочем Д'Еvre също споменаваше брада.

— Брада, очила? — Варя също сниши глас. — Да не е оня, как му беше името, Ануар ефенди?

— Шшт — Казанзаки нервно се озърна наоколо и зашепна още по-тихо. — Сигурен съм, че е той. Твърде ловък господин. Как само преметна нашия кореспондент, а? Само три тabora, казва, а главните

сили нямало да дойдат скоро. Разработката е простишка, но елегантна. А ние, баламите, налапахме стръвта.

— Но щом Д'Еvre не е виновен за провала на първата атака, а убитият от него Лукан е предател, излиза, че журналистът е прогонен неправилно? — попита Варя.

— Така излиза. Нема късмет, горкият — махна с ръка подполковникът и пристъпи по-наблизо. — Виждате, Варвара Андреевна, колко съм откровен. Между другото, споделих с вас секретна информация, А вие не искате да ми разкриете същински дреболии. Аз си преписах оня лист от тефтерчето, трети ден си бълскам главата и нищо не излиза. Първо реших, че е шифър. Ама не прилича. Да е списък на частите или тяхното придвижване? Загуби и попълнения? Кажете ми де, какво измъдрува Фандорин.

— Ще ви разкрия само едно нещо. Всичко е много по-просто — снизходително отрони Варя, оправи си шапката и с лека походка се упъти към пресклуба.

Подготовката за третата и окончателна атака на плевенската крепост продължи през целия задушен август. Макар че пригответленията бяха забулени в най-строга секретност, в лагера открито се говореше, че сражението ще се състои точно на 30-и, на височайшия имен ден. От сутрин до вечер пехотата и конницата отработваха из околните долини и хълмове съвместни маневри, по пътищата ден и нощ се мъкнеха полеви и обсадни оръдия. Жалка гледка представляваха изтормозените войничета, с прогизналите от пот рубашки и посивелите от прах походни фуражки със слънцезащитни кърпи, но общото настроение бе отмъстително-радостно: край вече, свърши се нашето търпение, руснакът бавно впряга, ама бързо кара, ей сега ще размажем досадната плевенска муха с цялата мощ на мечата си лапа.

Както в клуба, така и в офицерската столова, където се хранеше Варя, всички изведнъж се бяха превърнали в стратеги — чертаеха схеми, ръсеха имена на турски паши, гадаеха откъде ще бъде нанесен главният удар. Соболев се отби няколко пъти, но се държеше загадъчно и важно, вече не играеше шах, хвърляше на Варя изпълнени с достойнство погледи и повече не се оплакваше от съдбата, която го

била преследвала. Един познат от щаба беше пошушнал, че в предстоящия пристъп на генерал-майора е отредена може би не ключова, но твърде важна роля и в момента под негово командване били поставени цели две бригади и един полк. Михаил Дмитриевич най-сетне бе оценен според заслугите си.

Наоколо цареше оживление и Варя с всички сили се опитваше да се включи във всеобщото въодушевление, но това някак не й се отдаваше. Честно казано, беше й дошло до гуша от приказките за резерви, дислокации и комуникации. И пак не й даваха свидѣдане с Петя, а Фандорин ходеше мрачен като самата смърт и на въпросите отговаряше с неразбираемо мучене. Зуров пък се мяркаше само в компанията на своя патрон, поглеждаше я жално-милно и уж намигаше на Семьон бюфетчика, но си траеше и не посягаше нито към картите, нито към чашката — в отряда на Соболев цареше желязна дисциплина. Само веднъж хусарят шепнешком се оплака, че „Жеромка“ е стегнал юздите и не дава на никой да мръдне. А Михаил Дмитриевич го взел под крилото си и няма как да му дадат да се разбере. Дано по-скоро почне тоя щурм.

Единственото по-радостно събитие през последните дни беше завръщането на Д’Еvre, който, както се оказа, изчакал в Кишинев да отмине бурята и щом научил за пълната си реабилитация, побързал към театъра на военните действия. Варя много се зарадва на французина, но и той сякаш беше станал друг. Вече не я развлничаше с историите си, избягваше да говори за букурещкия инцидент, а през цялото време хвърчеше из лагера, сякаш наваксваше за един месец отсъствие и дращеше статийки за своето „Ревю“. Общо взето, Варя се чувствуваше горе-долу по същия начин, както в ресторанта на хотел „Роял“. Тогава, щом замириса на кръв, мъжете изведнъж захапаха гема и буквально забравиха за нейното съществуване. Още едно потвърждение, че мъжът по самата си природа е по-близък до зверовете, животинското у него е изразено по-очевидно, отколкото у жената, и затова тъкмо жената като по-развито, по-фино и по-сложно същество представлява пълноценната разновидност на *homo sapiens*. Жалко само, че нямаше с кого да сподели своите мисли. Милосърдните сестри при подобни приказки само се кискаха в шепните си, а Фандорин, който мислеше за нещо друго, кимаше разсеяно.

С една дума, безвремие и скуча.

На 30 август на разсымване Варя се събуди от чудовищен грохот. Започнала бе първата канонада. Предната вечер Ераст Петрович обясни, че освен обичайната артилерийска подготовка турците ще бъдат подложени и на психологическо въздействие — една нова дума във военното изкуство. Още с първите лъчи на слънцето, когато правоверните трябва да извършат намаз^[2], триста руски и румънски оръдия ще открият ураганен огън по турските укрепления, а точно в девет канонадата ще спре. В очакване на атаката Осман паша ще прати на предни позиции свежи войски, обаче ядец: съюзниците няма да помръднат от място и над плевенските полета ще се въззари тишина. В единайсет нула нула върху недоумяващите турци ще се стовари нова оgnена буря, която ще продължи до един на обяд. Следва ново затаишие. Противникът отнася убитите и ранените, набързо закърпва разрушенията, примъква нови оръдия вместо улучените, а щурмът не почва и не почва. Естествено, сред турците, които не се отличават със здрави нерви и са способни на еднократен порив, но пасуват пред каквите и да било продължителни усилия, настъпва объркване, възможна е дори паника. Цялото агарянско началство сигурно ще се изсипе на първата линия, ще зяпа в биноклите и нищо няма да разбира. В този миг, в четиринайсет и трийсет, върху противника се изсипва третата вълна на артилерийската подготовка, а след още половин час срещу изтормозените от чакане турци се устремяват щурмовите колони.

Варя си представи себе си на мястото на нещастните защитници на Плевен и я побиха тръпки. Това е ужасно — да чакаш решителните събития час, че два, че и три, и все напразно. Тя със сигурност не би издържала. Хитро е измислено, не може да им се отрече на щабните гении.

Бу-бум! Бу-бум! — тътнеха тежките обсадни топове. Бум-бум-бум! — пригласяха им по-нарядко полевите оръдия. Това няма да свърши скоро, каза си Варя. Ще има време да закуси.

Журналистите, които не бяха уведомени относно хитроумния план на артилерийските стратегии, бяха тръгнали за позициите още по тъмно. Местонахождението на кореспондентския пункт трябваше предварително да се обсъди с командването и след дълги дискусии се реши да помолят за достъп до височината, разположена между Гривица, където се намираше центърът на позицията и ловешкото

шосе, отвъд което се простираше левият фланг. Първоначално повечето журналисти искаха да се базират по-близо до десния фланг, тъй като главният удар явно щеше да се нанесе тъкмо там, но Маклафлин и Д'Еvre наложиха своето мнение. Основният им аргумент беше, че дори левият фланг да се окаже второстепенен, там е Соболев, а следователно, ще има и сензации.

След като закуси заедно с пребледнелите, стряскащи се от изстрелите сестри, Варя тръгна да издири Ераст Петрович. Титулярния съветник го нямаше в щаба, нито в специалния отдел. Варя за всеки случай се отби до палатката му и завари Фандорин да седи най-спокойно с книга в ръка и по чехли в сгъваемото кресло, и да пие кафе.

— Кога ще ходите към позициите? — попита Варя и седна на леглото, защото нямаше друго свободно място.

Ераст Петрович сви рамене. Лицето му бе толкова румено, че чак грееше. Явно, че лагерният живот се отразяваше добре на бившия доброволец.

— Тук ли ще седите целия ден? Д'Еvre каза, че днешната битка е най-големият в световната история щурм на укрепена позиция. Щяло да бъде по-грандиозно от Малахов курган^[3].

— Вашият Д'Еvre обича да посъльгва — отвърна титулярният съветник. — Ватерлоо и Бородино са били доста по-мащабни, да не говорим за Лайпцигската битка на народите.

— Ама вие наистина сте чудовище! Тук се решава съдбата на Русия, загиват хиляди, а той седнал да си чете книжки! Това е безнравствено в края на краищата!

— А нравствено ли е да гледаш от безопасно разстояние как хората се избиват взаимно? — О, чудо, в гласа на Ераст Петрович прозвуча човешко чувство: раздразнение. — Премного благодаря, вече съм го гледал тоя спектакъл, дори съм участвал в него. Никак не ми хареса. По-добре се чувствам в компанията на Тацит — и той демонстративно заби нос в книгата.

Варя скочи, тропна с крак и тръгна към изхода, но Фандорин се обади отзад:

— И по- внимателно там, разбрахме ли се? Нито к-крачка от кореспондентския пункт. Че какво ли не се случва.

Тя се спря и учудено погледна Ераст Петрович.

— Това проява на грижа ли беше?

— Б-бога ми, Варвара Андреевна, какво ще правите там, наистина? Първо дълго време ще стрелят с оръдията, после ще хукнат напред и ще се вдигнат облаци п-прах — нищо няма да видите, само ще чувате как едните викат „ура“, а другите крещят от болка. Много интересно, нали? Нашата работа с вас не е там, а тук, в тила.

— Тилови плъх — припомни си Варя подходящия за случая термин и остави мизантропа насаме с неговия Тацит.

Лесно намери височинката, на която се бяха разположили кореспондентите и военните наблюдатели от различни неутрални страни — още от пътя, задръстен от талиги с боеприпаси, Варя съзря в далечината бялото знаме, което вяло се вееше от вятера, а под него чернееше цяла тълпа — трябва да имаше стотина души, ако не и повече. Един пресипнал от крясъци капитан с червена лента на ръкава, който се разпореждаше къде да се карат снаряди, се усмихна мимоходом на симпатичната госпожица с дантелена шапка и посочи с ръка:

— Натам, мадмоазел, натам. И гледайте да не свърнете нанякъде. Вражеската артилерия не стреля по бялото знаме, ама другаде току долети някой снаряд. Къде, къде ръгна натам, дръвник с дръвник?! Нали казах четирифунтовите да заминават за шеста батарея!

Варя подръпна юздите на кроткото доресто конче, което бе взела от лазаретската конюшня, и се запъти към флага, оглеждайки се любопитно.

Цялата долина пред редицата ниски хълмове, отвъд които започваха подстъпите към Плевен, беше изпъстрена със странни островчета. Пехотинците поротно бяха залегнали в тревата, очаквайки сигнала за атака. Войниците тихо разговаряха помежду си само от време на време тук и там избухващо неестествено висок смях. Офицерите, събрани на групички от по няколко души, пушеха. Появата на Варя предизвикваше учудени и недоверчиви погледи, сякаш бе същество от някакъв друг, нереален свят. Гледката на тоя човешки мравуняк накара сърцето на Варя да се свие. Тя ясно видя ангела на смъртта да кръжи над прашната трева, да оглежда лицата и да ги бележи с невидимия си печат.

Сръчка коня с токове, за да прекоси по-скоро тая злокобна чакалня.

Затова пък на наблюдателния пункт всички бяха оживени и пълни с някакво радостно очакване. Тук цареше атмосфера като на пикник, някои дори бяха насядали край постланите на тревата бели покривки и с удоволствие похапваха.

— Вече си мислех, че няма да дойдете! — поздрави новопристигналата Д'Еvre, възбуден както и всички останали. Варя забеляза, че той бе обул прословутите си ръждивокафяви ботуши. — Киснем тук като идиоти от изгрев-слънце, а руските офицери взеха да се мъкнат едва по пладне. Господин Казанзаки благоволи да се появи преди половин час, та от него научихме, че атаката ще започне чак в три часа — весело дърдореше журналистът. — Виждам, че и вие сте знаели диспозицията предварително. Не е честно, мадмоазел Барбара, можехте да предупредите приятелите си. Станал съм в четири сутринта, за мен това е смърт.

Французинът помогна на дамата да слезе от коня, настани я на едно сгъваемо столче и се захвана да обяснява:

— Ей там, на отсрещните височини, са укрепените позиции на турците. Виждате ли, където снарядите вдигат фонтани от пръст? Точно там е центърът на позицията им. Руско-румънската армия е разгърната в паралелна линия на около петнайсет километра, оттук можем да видим само част от това огромно пространство. Обърнете внимание на кръглия хълм. Не, не тоя, онзи, на който е бялата шатра. Това е командният пункт, временният щаб. Там са и командащият Западния отряд княз Карол Румънски, главнокомандващият гранд дюк, великият княз Николай^[4], и самият император Александър. Охо, ракетите, изстреляха ракетите! Живописно зрешице, нали?

Над опустялото поле, разделящо враждуващите страни, се извиха високи димни дъги, сякаш някой бе нарязал небесната сфера нарезни като дина или пъпеш. Варя вдигна очи и видя високо горе три цветни топки — едната съвсем близо, другата по-встрани над императорския щаб, а третата съвсем далеч над хоризонта.

— Това са въздушни балони, Варвара Андреевна — съобщи, приближилият се Казанзаки. — Оттам с помощта на сигнални флагчета се коригира артилерийският огън.

Жандармът й стана още по-неприятен отпреди. Той възбудено кършеше пръсти, ноздрите му нервно се издужаваха. Доловил е мириса на човешка кръв, вампир такъв. Варя демонстративно отмести стола

си, но подполковникът сякаш не забеляза нейната маневра. Пак се приближи и взе да сочи някъде встрани, където зад веригата невисоки хълмове се гърмеше особено силно.

— Нашият общ познат Соболев пак извъртя номер. Според диспозицията неговата роля е да демонстрира сила срещу Къшинския редут, докато основните сили нанасят удар в центъра. Но шило в торба не стои. Въпреки плана нашият честолюбец още от сутринта се хвърли в челна атака. Не стига, че се откъсна от основните сили и турската конница го отряза, ами застраши изпълнението на цялата операция! Ама тоя път солено ще му излезе! — Казанзаки измъкна от джоба си златен часовник, развълнуван съмъкна фуражката си и се прекръсти: — Три частъ! Тръгват!

Варя се огледа и видя как цялата долина се раздвижи: островчетата бели куртки се полюшнаха и бързо потекоха към предната линия. Долу, покрай самата височинна също вървяха хора с пребледнели лица, пред тях енергично накуцващо възрастен офицер с дълги мустаци.

— Не изоставай, вдигни щиковете! — тънко и пронизително се провикна той, оглеждайки колоната. — Ей, Семенцов, опичай си акъла! Ще ти откъсна главата!

Край тях вече се точеха други ротни колони, но Варя още следеше с очи първата, оная с възрастния офицер и незнайния Семенцов.

Ротата се разгърна в линия и бавно се затича към далечния редут, над който още по-ENERГИЧНО избликваха фонтани пръст.

— Ей сега ще видят те — промълви някой наблизо. Отпред снарядите избухваха все по-често, от стелещия се по земята дим започна да не се вижда, но Варината рота продължаваше да напредва и май не бяха почнали да стрелят по нея.

— Давай, Семенцов, давай — шепнеше Варя, свила юмруци.

След малко обаче „нейната“ рота се изгуби зад гърбовете на развръщащите се колони. А когато откритото пространство пред редута се изпълни до средата с бели униформи, на сред хорската маса като грижливо подредени храсти започнаха да изникват взривове: първи, втори, трети, четвърти. И пак, вече по-наблизо: първи, втори, трети, четвърти. И пак. И пак.

— Как ги подхваниха само — дочу Варя. — На ти тебе сега артилерийска подготовка. Не трябаше да се правят на не знам какво с тая идиотска психология, ами да пердашат без почивка.

— Побягнах! Бягат! — Казанзаки силно стисна рамото на Варя.

Тя възмутено го изгледа отдолу нагоре, но видя, че човекът не е на себе си. Криво-ляво се освободи и погледна полето.

То цялото бе потънало в димна завеса, през която се мяркаха бели петна и хвърчаха черни буци пръст.

Над хълма надвисна тишина. От белезникавата мъгла мълчаливо извираше хорска тълпа, която се стичаше по двете страни на наблюдателния пункт. Варя видя червените петна по войнишките куртки и сви глава в раменете си.

Постепенно димът се разсейваше. Долината се откри, виждаха се изровените от снарядите черни фунии и множество бели точки. Като се вгледа по- внимателно, Варя забеляза, че точките мърдат, и изведнъж долови глухо, сякаш идващо изпод земята стенание — оръдията бяха замълчали.

— Първата проба на силите свърши — каза придаденият от генералния щаб към журналистите познат майор. — Осман се е залостил яко, хич няма да е лесно. Сега пак артилерийска подготовка и после пак „ура-ура“.

На Варя ѝ призля.

[1] Прекрасната мадмоазел С. (фр.) — Б.пр. ↑

[2] Намаз — мохамеданска молитва, която се извършва пет пъти на ден. — Б.ред. ↑

[3] Господстваща височина в югоизточната част на град Севастопол. По време на Кримската война (1853–1856) превземането ѝ от френските войски принуждава руската армия да предаде града и да потопи акостираните в залива руски кораби. — Б.пр. ↑

[4] Великият княз Николай Николаевич (1831–1891), брат на император Александър II, команда Дунавската армия по време на руско-турската война 1877–78 г. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ДЕВЕТА

В КОЯТО НАЧАЛСТВОТО МЪМРИ ФАНДОРИН

С мисъл за бащинското напътствие на горещо любимия командир, храбрият юноша възклика: „Ще умра, но ще доставя донесението, Михаил Дмитриевич!“ Деветнайсетгодишният герой скочи на донския си кон и през бушуващата в долината оловна вихрушка полетя натам, където зад спотаилите се в засада бацибозуци бяха разположени основните сили на армията. Куршуми пищяха над главата на ездача, но той все пришпорваше разгорещения кон и си повтаряше: „По-бързо! По-бързо! От мен зависи изходът на боя!“

Ала злата съдба е по-силна от храбростта. От засадата изтрещяха изстrelи и доблестният ординарец се строполи на земята. Облян в кръв, той скокна и със сабя в ръка се втурна срещу неверниците, но жестоките врагове го връхлетяха като хищни черни птици, повалиха го възнак и дълго сякоха с кривите си саби безжизненото тяло.

Тъй загина Серъожа Берешчагин, братът на прочутия художник.

Тъй повехна един многообещаващ талант, на който не било съдено да разъфти.

Тъй падна на бойното поле третият от вестоносците, които Соболев пращаше при Императора...

„Русские ведомости“, (Санкт-Петербург)

31 август (12 септември) 1877 г.

Към осем часа вечерта тя отново се озова на познатия кръстопът, но вместо останалия без глас капитан сега там се разпореждаше един също толкова прегракнал поручик, чиято задача бе много по-жестока

от тая на предшественика му — налагаше се да управлява два насрещни потока: каруците продължаваха да карат снаряди към предната линия, а откъм бойното поле иззвозваха ранените.

След първата атака Варя прояви малодушие, осъзнавайки, че не би могла да понесе още една подобна сцена. Тя тръгна към тила, а пътьом си и поплака, слава Богу, наоколо нямаше кой да я види. Но не стигна до лагера, понеже я досрамя.

Мимоза, префърцунала госпожичка, слабачка, не спираше да се упреква тя. Знаеше много добре, че отиваш на фронта, а не на разходка в Павловия парк. А най-вече не искаше да доставя удоволствие на титулярния съветник, който пак излезе прав.

С две думи, тя обърна кончето назад.

Яздеши бавно, шумът на боя приближаваше и сърцето ѝ все по-мъчително се свиваше. В центъра пушките бяха мъркнали, гърмяха само топовете, но откъм ловешкото шосе, където се сражаваше отрязаният от своите отряд на Соболев, непрестанно се носеха залпове и нестихващ рев на множество гласове, впрочем едва доловим от толкова голямо разстояние. Генерал Мишел май бе загазил.

Варя се сепна — от храстите изскочи потънал в кал ездач. Маклафлин с пламнало лице и килната шапка, по челото му се стича пот.

— Какво става там? Как върви боят? — попита Варя, хващайки коня на ирландеца за юздата.

— Като че ли всичко е наред — отвърна той, докато бършеше калта от лицето си. — Уф, нахълтах в някакво блато, едва се измъкнах.

— Наред ли? Да не превзеха редутите?

— Не, турците удържаха центъра, но преди двайсетина минути край нашия наблюдателен пункт профучи в галоп граф Зуров. Много бързаше за щаба, само успя да извика: „*Pobeda! Vliazohme v Pleven! Niamam vreme, gospoda nosia spesho donesenie!*“ Мосю Казанзаки препусна подире му. Тоя господин е страшно сушен и явно иска да присlamчи към вестоносеща с надеждата и той да намаже — Маклафлин поклати глава с неодобрение. — А господа журналистите незабавно се юрнаха да предават, нали знаете, за подобен случай всеки си има свой човек сред телеграфистите. Бъдете сигурна, че в тоя миг телеграмите за превземането на Плевен вече летят към редакциите на вестниците.

— Ами вие?

Кореспондентът отвърна с достойнство:

— Аз никога не се суетя, мадмоазел Суворова. Първо трябва да се изяснят подробните от всички страни. Вместо кратичко съобщение ще изпратя цяла статия и тя ще излезе в същия сутрешен брой, в който ще са и техните недоносени телеграми.

— Значи можем да се връщаме към лагера? — попита Варя с облекчение.

— Предполагам, че да. В щаба ще научим повече неща, отколкото в тая савана. Пък и скоро ще мръкне.

Но в щаба никой нищо не знаеше. От главното командване нямаше никакви съобщения за превземането на Плевен, тъкмо обратното — излизаше, че настъплението е отбито по всички основни направления и че загубите са направо астрономически, поне двайсет хиляди души. Говореше се, че императорът бил съвсем обезсърчен, а колкото до успехите на Соболев, всички свиваха рамене: как би могъл Соболев с двете си бригади да превземе Плевен, щом 60 батальона от центъра и десния фланг не са успели да завземат дори първата линия редути?

Нещата изглеждаха доста заплетени. Маклафлин тържествуваше, доволен от своята предвидливост, а Варя я хвани яд на Зуров — самохвалко, лъжец, само е объркал хората.

Настъпи нощ, навъсните генерали се прибраха в щаба. Варя видя как в къщурката на оперативния отдел пристигна заобиколеният от адютанти главнокомандващ Николай Николаевич. Конското му лице, обрамчено от гъсти бакенбарди, се гърчеше от тик.

Навред се шушукаше за огромните загуби — излизаше, че е избита почти една четвърт от армията, но гласно се говореше само за героизма на войниците и офицерите. Наистина беше проявен голям героизъм, особено сред офицерите.

Малко след полунощ угроженият Фандорин успя да открие Варя.

— Да вървим, Варвара Андреевна. Вика ни в-високото началство.

— Нас? — учуди се тя.

— Да. Целия специален отдел в пълен състав и нас двамата също.

Те се упътиха с бързи крачки към кирпичената къщурка, където се разполагаше ведомството на подполковник Казанзаки.

В познатата й стая се тълпяха офицерите от специалния отдел на Западния отряд, но началникът им не бе сред тях.

За сметка на това пък зад бюрото заплашително намръщен бе седнал самият Лаврентий Аркадиевич Мизинов.

— Аха, ето че и господин титулярният съветник и госпожа секретарката му благоволиха да дойдат — злъчно произнесе той. — Е, сега остава само да дочекаме негово високоблагородие господин подполковника и можем да започваме. Къде е Казанзаки?! — изрева генералът.

— Никой не е виждал Иван Харитонович тая вечер — плахо отвърна един от старшите офицери.

— Браво. Знаете да пазите тайни — Мизинов скочи от мястото си, закрачи из стаята, тропайки силно с ботуши. — Това не е армия, а представление на фокусници ескейписти! Цирк шапито! Потрябва ли ти някой, веднага ти казват, че го няма. Изчезнал! Безследно!

— Ваше високопревъзходителство, говорите със загадки. Какво се е случило? — попита тихо Фандорин.

— Не знам, Ераст Петрович, не знам! — извика Мизинов. — Надявах се вие с Казанзаки да ми обясните. — Той мълкна, овладя се и продължи по-спокойно: — Добре тогава. Не чакаме никого повече. Идвам право от императора. Присъствах на крайно интересна сцена: генерал-майорът от свитата на негово императорско величество Соболев втори крещи, та се къса и на негово императорско величество, и на негово императорско височество, а императорът и главнокомандващият се надпреварват с оправданията.

— Невъзможно! — ахна някой от жандармите.

— Мълк! — кресна генералът. — Мълчете и слушайте! Както става ясно, около три часа по пладне отрядът на Соболев, след като е превзел с член удар Къшинския редут, прониква в южните покрайнини на Плевен, минавайки в тила на турската армия, но е принуден да спре предвид недостатъчното количество щикове и артилерия. Соболев неколкократно праща вестоносци, искачки подкрепления, но бashiбозукът всеки път ги прихваща. Най-сетне към

шест часа адютантът Зуров, съпроводен от ескадрон казаци, успява да си пробие път до разположението на централната група войски. Казаците се връщат обратно при Соболев, понеже там е от значение всеки човек, а Зуров препуска към щаба на главнокомандващия сам. Соболев чака подкрепления всеки миг, обаче напразно. И нищо чудно, тъй като Зуров не пристига в щаба на главнокомандващия и там никой не узнаява за успехите на левия фланг. Привечер турците се предислоцират, стоварват върху Соболев цялата си мощ и към полунощ той отстъпва на изходни позиции, след като е изгубил повечето си хора. А Плевен ни е бил в кърпа вързан! Въпросът към присъстващите е: къде е могъл да се дene адютант Зуров — посред бял ден, в центъра на нашето разположение? Кой може да ми отговори?

— Вероятно подполковник Казанзаки — рече Варя и всички се извърнаха към нея.

Развълнувана, тя преразказа онова, което бе чула от Маклафлин.

След дълга пауза шефът на жандармите се обърна към Фандорин:

— Вашият извод, Ераст Петрович?

— Битката е загубена и сега е късно да си скубем косите, това са емоции, които пречат на разследването — сухо отбеляза титулярният съветник. Какво следва да се направи. Разделяме на квадрати територията между кореспондентския наблюдателен пункт и щаба на командващия. Това п-първо. Още с първите лъчи на слънцето претърсваме всеки к-квадрат. Това второ. При откриването на т-труповете на Зуров или Казанзаки нищо да не се пипа с ръце и да не се гази наоколо — това трето. За всеки случай да потърсим и единия, и другия в лазаретите сред тежко ранените — това четвърто. Засега, Лаврентий Аркадиевич, не можем да сторим нищо п-повече.

— Какви са вашите предположения? Какво да докладвам на императора? Предателство?

Ераст Петрович въздъхна.

— По-скоро д-диверсия. Впрочем сутринта ще знаем със сигурност.

През нощта никой не мигна. Имаше много работа: офицерите от специалния отдел деляха района на квадрати от по половин верста, определяха състава на издирваческите групи, а Варя обиколи всичките шест полеви болници и лазарети да провери самоличността на

докараните в безсъзнание офицери. Нагледа се на такива неща, че на разсъмване вече беше изпаднала в някакво странно състояние на пълно затъпяване. Но не откри нито Зуров, нито Казанзаки. Затова пък видя сред ранените доста познати, дори и Перепълкин. Капитанът също се бе опитал да се провре с бой през засадите и да повика подкрепления, но го бяха поsekли с ятаган през ключицата — не му вървеше с бashiбозузите. Лежеше на леглото блед и нещастен и хълтналите му кафяви очи гледаха със същата мъка, както и в незабравимия ден на първата им среща. Варя се втурна към него, но той се извърна на другата страна и не каза нищо. Защо ли я мрази толкова?

Първите лъчи на слънцето огряха Варя на пейката пред специалния отдел. Фандорин насила я накара да седне, нареди й да си почива и Варя опря натежалото си изтръпнало тяло до стената, потъна в някаква мътна, тегава полудрямка. Всички кости я боляха, от време на време дори й призляваше, което не бе никак чудно след нервите и безсънната нощ.

Издирващите групи се пръснаха по квадратите си още по тъмно. В седем и петнайсет пристигна в галоп пратеник от 14-ия участък, изтича в стаята и отвътре веднага излезе Фандорин, закопчавайки в движение китела си.

— Да вървим, Варвара Андреевна, намерили са Зуров — кратко отрони той.

— Убит ли е? — изхлипа тя.

Ераст Петрович не отговори.

Хусарят лежеше по очи, с извита настрани глава. Варя отдалеч забеляза сребърната дръжка на кавказкия кинжал, щръкнал от лявата му плешка. Като слезе от коня, видя и профила му: зяпналото в почуда червено, застинало око, пронизаното от куршум слепоочие с черното обгоряло от барута петно наоколо.

Варя пак изхлипа без сълзи и се обърна, за да не гледа тази картина.

— Нищо не сме пипали, господин Фандорин, както ни беше наредено — докладваше жандармът, отговарящ за групата. — Само километър му е оставал до щаба. Препускал е през дерето, затуй не го е видял никой. А пък изстрелът — тук тъй се гърмеше, че... Картината е ясна: ударът с кинжал в гърба е бил неочекван, изненадали са го. После е доубит с изстрел в лявото слепоочие — от упор е стреляно.

— Тъй-тъй — проточи неопределено Ераст Петрович, наведен над трупа.

Офицерът сниши глас:

— Кинжалът е на Иван Харитонович, веднага го познах. Беше го показвал, разправяше, че му бил подарък от някакъв грузински княз...

На това Ераст Петрович каза:

— Чудесно.

А на Варя ѝ призля още повече, тя затвори очи, за да прогони поредния пристъп — повдигаше ѝ се.

— Има ли следи от к-копита? — попита клекналият Фандорин.

— Уви. Нали виждате, край поточето е само чакъл, а нагоре всичко е изпотъпкано — сигурно вчера ескадроните са минали оттук.

Титулярният съветник се изправи, постоя близо минута край проснатото тяло. Неподвижното му лице бе посивяло, в тон с посребрените слепоочия. А едва е минал двайсет, помисли си Варя и потръпна.

— Добре, поручик. З-закарайте убития в лагера. Да тръгваме, Варвара Андреевна.

По пътя тя попита:

— Възможно ли е Казанзаки да е бил турски агент? Невероятно! Той, разбира се, е отвратителен, но все пак...

— Не чак дотам, а? — мрачно се усмихна Фандорин.

Към пладне намериха и подполковника — след като Ераст Петрович заповядда още веднъж и той път по- внимателно да прегледат горичката и храсталака, разположени недалеч от мястото, където бе загинал клетият Иполит.

Според разказите (този път Варя не отиде) Казанзаки бил полуседнал-полулегнал, облегнат на голям камък зад един гъст храст. В дясната му ръка имало револвер, на челото дупка от куршум.

Лично Мизинов дойде да ръководи съвещанието по резултатите от разследването.

— Преди всичко държа да отбележа, че съм крайно недоволен от работата на титулярния съветник Фандорин — поде генералът с глас, който не обещаваше нищо добро. — Ераст Петрович, буквально под носа ви е действал опасен, перфиден враг, причинил тежки щети на нашето дело и поставил под заплаха съдбата на цялата военна кампания, а вие не успяхте да го разконспирирате. Задачата,

естествено, не беше лесна, но и вие пък не сте някой новак. Какво да придиряме на обикновените сътрудници на специалния отдел? Те са набирани от различни губернски управления, преди войната повечето са били обикновени следователи, но за вас, с вашите способности, това е непростимо.

Варя, притисната с длан слепоочието си, хвърли кос поглед на Фандорин. Изглеждаше напълно невъзмутим, но едва забележима руменина (надали някой освен Варя би я зърнал) оцвети скулите му — изглежда, думите на шефа го бяха засегнали.

— И тъй, господа, какво виждаме? Виждаме безпрецедентна в световната история конфузия. Секретната част на Западния отряд, най-важното от всички съединения в Дунавската армия, е била ръководена от изменник.

— Може ли това да се смята за безспорно установено, ваше високопревъзходителство? — запита плахо най-старшият сред жандармските офицери, майор с посивели мустаци.

— Помислете си, майоре. Добре, да приемем, че това, дето Казанзаки е грък по произход, а сред гърците има много турски агенти, все още не е доказателство. Но ако си спомняте, в записките на Лukan фигурираше някой си тайнствен J. Сега вече е ясно кой бил той J — „жандармът“.

— Но думата „жандарм“ се пише с „G“ — „gendarme“ — не отстъпи мустакатият майор.

— Тя е „gendarme“ на френски, а на румънски се пише „jandarm“ — снизходително го осветли високото началство. — Ето кой е дърпал конците на румънския полковник — Казанзаки. Нататък. Кой се втурва да съпровожда Зуров, препуснал с донесение, от което зависи съдбата на битката, а вероятно и на цялата война? Казанзаки. Нататък. Чий е кинжалът, с който е убит Зуров? На вашия началник. Нататък. Впрочем, какво нататък? След като не успява да измъкне кинжала, заседнал в лопатката, убиецът разбира, че няма да може да снеме подозрението от себе си, и се застрелява. Между другото, в барабана на револвера му липсват точно два куршума.

— Но един вражески шпионин не би се самоубил, а би се опитал да се укрие — все така несмело вметна майорът.

— Къде точно, ако мога да запитам? Не би могъл да пресече линията на огъня, а в нашия тил от днес щеше да бъде обявен за

издирване. Не би могъл да се укрие при българите, не би могъл да стигне до турците. Куршумът е за предпочитане пред въжето — това го е преценил правилно. Освен това Казанзаки не е шпионин, а именно предател. Новгородцев — обърна се към адютанта си генералът, — къде е писмото?

Онзи измъкна от папката белоснежен лист хартия, сгънат на четири.

— Намерено е в джоба на самоубиеца — поясни Мизинов. — Четете на глас, Новгородцев.

Адютантът със съмнение изгледа Варя.

— Четете, четете — подкани го генералът. — Тук не е институт за благородни девици, а госпожа Суворова е член на следствената група.

Новгородцев се прокашля, изчерви се и зачете:

Мили Ванчик-Харитончик, сарце мое...

Това е същинският правопис тук, господа — вметна от себе си адютантът. — Чета, каквото е написано. Невероятно грозен почерк. Хм.

... сарце мое. Жувота бес тебе е такъв че да вземе да са убий човек все е по-убаво от такъв жувот. Как ма целуваше и милуваше и аз тебе а съдбата подъл ни гледал- завиждал и нож зад гърба кътал. Прах съм аз без теб, земен кал. Много те мола върни се бързо. Ако пък някой друг освен Бесо намериш в твой скапан Кишинев майка ми да умре — ша дода и ша го закола.

Твой за хиляда годин Палавничето

— В смисъл „твоя“, така ли? — попита майорът.

— Не, не е „твоя“, ами си е тъкмо „твой“ — ухили се накриво Мизинов. — Там е цялата работа. Преди да се озове в Кишиневското жандармско управление, Казанзаки е служил в Тифлис^[1]. Незабавно

пратихме телеграма и вече получихме отговора. Прочетете телеграмата, Новгородцев.

Новгородцев прочете новия документ видимо с по-голямо удоволствие, отколкото любовното послание.

До негово високопревъзходителство генерал-адютант Л. А. Мизинов в отговор на запитването от 31 август, получено в 1 часа и 52 минути след пладне. Свръхспешно. Свръхсекретно.

Докладвам, че по време на службата си в Тифлиското жандармско управление от януари 1872 г. до септември 1876 г. подполковник Иван Казанзаки се прояви като способен и енергичен служител и не са му налагани официални наказания. Напротив, за прослужени години е награден с орден „Свети Станислав“ трета степен и има две благодарности от Негово императорско височество кавказкия наместник. Обаче съгласно получена през лятото на 1876 г. агентурна информация проявявал странни пристрастия и дори бил имал противоестествена връзка с известния тифлиски педераст княз Висарион Шаликов с прякор Палавника Бесо. Не бих отдавал значение на подобни клюки, но предвид факта, че въпреки зрялата си възраст подполковник Казанзаки е ерген и не е известно да е имал връзки с жени, реших да проведа вътрешно разследване. Успяхме да установим, че подполковник Казанзаки наистина се познава с Палавника, но няма потвърждение за интимните им отношения. Въпреки това намерих за добре да ходатайствам за преместването на подполковник Казанзаки в друго управление, без причините да се отразяват в служебното му досие.

Началник на Тифлиското жандармско управление
полковник Панчулидзе

— Това е — резюмира с горчивина Мизинов. — Хързулнал съмнителния сътрудник на другите, че на това отгоре и скрил причините от началството. А резултата го сърба цялата армия. Заради

предателството на Казанзаки от два месеца висим пред тоя дяволски Плевен и не е ясно колко още има да се мотаем с него! Височайшият имен ден е провален! Императорът днес приказваше за отстъпление, можете ли да си представите?! — Той нервно проглътна. — Три несполучливи атаки, господа! Три! Помните ли, Ераст Петрович, че първата заповед за превземането на Плевен занесе в шифровъчния отдел тъкмо Казанзаки? Не знам как точно е успял да смени „Плевен“ с „Никопол“, но тоя юда явно има нещо общо с цялата работа.

Варя се сепна и си рече, че облаците над съдбата Петруша май се разкъсват. А генералът направи гримаса и продължи:

— Полковник Панчулидзе, естествено, ще го дам под съд и ще настоявам за пълното му разжалване, да е за урок на всички, дето пазят мълчание, обаче неговата телеграма ни позволява дедуктивно да възстановим цяла верига. Всичко тук е достатъчно просто. Тайният порок на Иван Казанзаки е станал някак си известен на турската агентура, от която Кавказ гъмжи, и подполковникът бил вербуван чрез шантаж. Историята е вечна като света. „Ванчик-Харитончик“! Пфу, гадост! Поне да беше за пари!

Варя тъкмо бе отворила уста да се застъпи за привържениците на еднополовата любов, които в крайна сметка, нямат вина за това, че природата ги е създала различни от другите, но в този момент Фандорин се изправи.

— Може ли да видя писмото — помоли той, завъртя листа в ръце, незнайно защо прекара пръст по сгъвката и попита: — А къде е пликът?

— Ераст Петрович, направо ви се чудя — разпери ръце генералът. — Какъв плик искате? Да не би подобни послания да се пращат по пощата?

— Значи п-просто така си е било във вътрешния джоб? Тъй-тъй — и Фандорин седна на мястото си.

Лаврентий Аркадиевич сви рамене.

— Вие, Ераст Петрович, вземете да се захванете със следното. Не изключвам предателят да е успял освен полковник Лукан да вербува още някого. Вашата задача е да откриете дали в щаба или около щаба не са били разхвърляни и други драконови зъби. Майоре — обърна се той към старшия офицер, който скочи от мястото си и застана мирно. — Назначавам ви временно да завеждате специалния

отдел. Задачата си остава същата. Да се оказва всестранно съдействие на титулярния съветник.

— Слушам!

На вратата се почука.

— Разрешете да доложа, ваше високопревъзходителство? — една глава със сини очила на носа надникна през пролуката.

Варя знаеше, че човекът е секретар на Мизинов, незабележим чиновник с трудна за запомняне фамилия, когото по незнайни причини никой не обича и от когото всички се страхуват.

— Какво има? — наостри уши шефът на жандармите.

— Извънредно произшествие в ареста. Комендантът дойде на рапорт. Казва, че се е обесил един от арестантите.

— Пшибищевски, да не сте откачили? Тук има важно съвещание, къде се пъхате с тия щуротии?

Варя се хвани за сърцето и секретарят веднага произнесе точно тия думи, които тя толкова се страхуваше да чуе:

— Ама самоубиецът е шифровчикът Яблоков, оня същия. Оставил е бележка, която има най-пряко отношение... Затова се осмелих... Но щом не съм дошъл навреме, моля за извинение и се оттеглям — чиновникът обидено подсмъръкна и уж че си тръгна.

— Писмото тук! — изрева генералът. — Коменданта също!

На Варя й притъмня пред очите. Насили се да се изправи, но не успя, беше я сковало някакво странно вцепеняване. Тя видя надвесилия се Фандорин, опита се да му каже нещо, но успя само да зине безпомощно.

— Ето че се изясни как Казанзаки е подправил заповедта! — възклика Мизинов, прочитайки набързо бележката. — Слушайте. „Пак паднаха хиляди убити и всичко това е заради моята немарливост. Да, аз съм виновен, до смърт виновен и повече не го отричам. Извърших непоправима грешка — оставил заповедта за превземането на Плевен на масата и излязох по лична работа. В мое отсъствие някой е сменил само една дума в депешата, а аз предадох шифровката, без дори да я проверя! Ха-ха, истинският спасител на Турция изобщо не е Осман паша, ами съм аз, Пътър Яблоков. Не си правете труда да разглеждате случая ми, господа съдии, издавам присъдата си сам.“ Ax, колко елементарно било всичко! Докато хлапакът търчи по своите си работи, Казанзаки на бърза ръка преправил депешата. Колко му е!

Генералът смачка бележката и я запрати на пода в краката на изпъналия се мирно комендант на ареста.

— Ер... Ераст Пет... рович, как... во става? — с мъка успя да изговори Варя. — Петя?

— Капитане, какво е положението с Яблоков? Мъртъв ли е? — обърна се Фандорин към коменданта.

— Какъв ти мъртъв, един клуп не можал да направи като хората! — гракна оня. — Свалиха го от въжето, свестяват го!

Варя бълсна Фандорин и се втурна към вратата. Удари се о касата, изтича на стъпалата и ослепя от яркото слънце. Наложи се да се спре. Фандорин пак се озова до нея.

— Варвара Андреевна, успокойте се, най-лошото се размина. Сега ще идем там заедно, само си поемете дъх, че не приличате на себе си.

Той внимателно я подхвани под ръка, но това съвсем деликатно докосване незнайно защо предизвика у Варя непреодолимо отвращение. Тя се сгъна надве и обилно повърна право върху ботушите на Ераст Петрович. После се отпусна на стъпалата и се опита да проумее защо земята е застанала диагонално, а никой не се изтъркува от нея.

Нешто приятно, ледено обгърна челото ѝ и Варя чак изсумтя от задоволство.

— Хубава работа — дочу се кънтящият глас на Фандорин. — Та това е тифус.

[1] Руското наименование на грузинската столица Тбилиси от 1845 до 1936 г. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ДЕСЕТА

В КОЯТО ПОДНАСЯТ НА ИМПЕРАТОРА ЗЛАТНА САБЯ

През последните два месеца обсадата на Плевен фактически се ръководи от стария и опитен генерал Тотлебен, когото британците добре помнят от Севастополската кампания. Бидейки не толкова пълководец, колкото инженер, Тотлебен се отказа от тактиката на членните атаки и подложи армията на Осман паша на правилна блокада. Руснаците губят маса скъпоценно време и Тотлебен е подложен на резки критики, но се налага да признаем, че предпазливият инженер излезе прав. Откакто преди месец турците бяха окончателно отрязани от София, в Плевен започнаха да гладуват и да остават без боеприпаси. Тотлебен все по-често бива наричан втори Кутузов (руски фелдмаршал, изтощил силите на Наполеон с безкрайното си отстъпление през 1812 година — бел.ред.). Всеки момент се очаква Осман заедно с цялата си 50-хилядна войска да капитулира.

„Дейли поуст“, (Лондон)

9 декември (27 ноември) 1877 г.

Един студен, крайно неприятен ден (сиво небе, леден дъждец, лепкава киша) Варя се завръщаше в разположението на щаба на армията с нарочно нает файтон. Беше изкарала цял месец на легло в Търновската инфекциозна военна болница и като нищо можеше и да умре от тоя тифус, както умряха мнозина, но й се размина. После още два месеца умираше от скуча, докато чакаше да й порасне косата — все пак не можеше да се върне с гола-голеничка глава. Дяволската коса обаче растеше едва-едва, че и до сега едва набола стърчеше като бодли на таралеж. Изглеждаше крайно нелепо, но търпението й бе преляло —

още една седмица безделие и Варя щеше да се побърка от стръмните улички на втръсналото ѝ до болка градче.

Веднъж Петя бе успял да се измъкне и да я посети. Още го водеха следствен, но вече не лежеше в ареста и даваше дежурства — армията се разраставше и шифровчиците бяха кът. Беше много променен: пуснал си рядка брадица, която ужасно не му отиваше, изпосталял и на всяка втора дума споменава ту Господа Бога, ту служението народно. Варя най-вече я беше стреснало, че при срещата им годеникът я целуна по челото. Сякаш покойница в ковчег! Толкова ли бе погрозняла?

Търновското шосе беше задръстено от обози и файтонът едва пълзеше, затова Варя като познавач на тия места нареди на файтонджията да свие по черния път, който водеше на юг, заобикаляйки лагера. По тоя начин пътят се удължаваше, но пак щяха да стигнат по-бързо.

По празния път кончето заприпка, пък и дъждът почти спря. Още час-два и ще си е у дома. Варя се изкиска. Ама че „у дома“. Във влажната палатка, брулена от всички ветрове на света!

След Ловеч из пътя взеха да се срещат самотни конници — предимно интенданти и ординарци, а не след дълго Варя видя и първия познат.

Дългнеста фигура с бомбе и редингот, нескопосно яхнала посърнала рижа кобила — нямаше как да се припознае: Маклафлин! Варя изпита усещане за *deja vu*: по време на третата атака на Плевен тя по същия начин се връщаше в лагера и пак срещна ирландеца по пътя си. Само че тогава бе горещо, а сега е студено и външният ѝ вид по онова време сигурно е бил по-добър.

Всъщност много добре стана, че първият, който ще я види, е тъкмо Маклафлин. Той е прям, простодушен човек, по неговата реакция може веднага да разбере струва ли си да се показва пред хора с такава коса или е по-добре да обръща коня. Пък може и да разкаже никакви новини...

Варя мъжествено свали шагчицата си и оголи позорния таралеж. Като ще е проверка, проверка да е.

— Мистър Маклафлин! — провикна се тя звънко, надигайки се от седалката, когато файтонът настигна кореспондента. — Ето ме и мен! Накъде сте се упътили?

Ирландецът се озърна и приповдигна бомбето си.

— О, мадмоазел Варя, много се радвам да ви видя в добро здраве. От хигиенни съображения ли са ви острigали така? Не може да ви познае човек.

Варя направо изстина.

— Страшилище, нали? — попита тя с отпаднал глас.

— Ни най-малко — побърза да я увери Маклафлин. — Но сега приличате на момче много повече, отколкото при първата ни среща.

— В една посока ли сме? — попита тя. — Качете се при мен, тъкмо ще си поприказваме. Че коня ви май хич го няма.

— Ужасна кранта. Някакъв драгунски жребец надул корема на моята Беси и сега е заприличала на бъчва. А щабният коняр Frolka не ме обича, тъй като аз принципно не давам подкупи (на което тук му се вика *bakshish*), затова винаги ми пробутва такива дръгливи коне. Кой знае от къде ги намира такива? А пък бързам по един крайно важен и секретен въпрос.

Маклафлин многозначително млъкна, но си личеше, че ще се пръсне от важност и тайнственост.

На фона на вечната сдържаност на албионаца всичко това беше необично, изглежда, журналистиът наистина се бе докопал до нещо изключително.

— Че поседнете за малко — мазно рече Варя. — Дайте на горкото животно да си почине. Знаете ли, че си нося термос и пирожки със сладко. А в него има кафе с ром...

Маклафлин измъкна от джоба си часовник на сребърна верижка.

— Half past seven... another forty minutes to get there... All right an hour. It'll be half past eight^[1] — промърмори той на неразбирамото си наречие и въздъхна. — Добре, имам минутка време. Ще вървя с вас до раз克лона, а оттам ще свия към Петърница.

Той върза поводите на коня си за каляската, седна до Варя, гълтна първата пирожка на една хапка, отхапа половината от втората и със задоволство сръбна горещо кафе от капачката.

— И какво ще правите в Петърница? — попита Варя между другото. — Пак имате среща с вашия плевенски осведомител, тъй ли?

Маклафлин я изгледа изпитателно, намести запотилите се от горещата пара очила.

— Дайте ми дума, че няма да разкажете никому, най-малкото докато не стане десет часа — настоящ той.

— Честна дума — отвърна веднага Варя. — И каква е тая новина?

Маклафлин засумтя, донейде разочарован от лекотата, с която му бе дадено исканото обещание, но беше късно да отстъпва, а пък личеше, че и на него много му се иска да сподели с някого.

— Днешният 10 декември, а по ваш стил 28 ноември 1877 година, е исторически ден — тържествено поде той и изведенъж зашепна: — Но в целия руски лагер това засега е известно на единствен човек — вашия покорен слуга. О, Маклафлин не дава *bakshish* за това, че човек изпълнява преките си служебни задължения, но за добре свършена работа Маклафлин плаща добре, можете да ми повярвате. Край-край, нито дума повече за това! — вдигна той длан пред лицето си, спирайки въпроса, който всеки момент щеше да се отрони от устните на Варя. — Няма да ви назова източника на информация. Ще ви кажа само, че той е проверен, при това многократно и нито веднъж не ме е подвеждал.

Варя си спомни как някой от журналистите завистливо разправяше, че кореспондентът на „Дейли поуст“ черпи сведенията си за живота в Плевен не от някой българин, а едва ли не от турски офицер. Впрочем малцина вярваха в това. Ами ако е истина?

— Говорете де, недейте ме измъчва.

— Но помнете, преди десет вечерта никому нито дума. Дадохте честна дума.

Варя нетърпеливо кимна. Ох, тия мъже с техните идиотски ритуали. Разбира се, че няма да каже на никого.

Маклафлин се наведе над ухото ѝ.

— Тази вечер Осман паша ще се предаде.

— Какво говорите? — извика Варя.

— По-тихо! Точно в десет часа вечерта при командира на гренадирския корпус генерал-лейтенант Ганецки, чиито войски заемат позиция по левия бряг на Вит, ще пристигнат парламентьори. Аз ще съм единственият журналист, който ще се окаже свидетел на това велико събитие. Тъкмо ще предупредя и генерала — към девет и половина, не по-рано — да нареди дозора да си отваря очите, да не

вземат случайно да открият огън по парламентърите. Представяте ли си каква статия ще излезе?

— Представям си — кимна възхитена Варя. — Ама наистина ли съвсем на никого не може да се каже?

— Вие ме убивате! — възклика паникъсаният Маклафлин. — Нали дадохте дума!

— Добре, добре — успокои го тя. — До десет часа ще мълча като риба.

— Ето че стигнахме раз克лона. Стой! — кореспондентът смушка кочияша в гърба. — Вие сте надясно, а аз наляво. Направо предвкусвам ефекта. Седим си с генерала, пием чай, говорим си всякакви дреболии, а в девет и половина аз вадя часовника от джоба си и сякаш между другото му казвам: „Апропо, Ivan Stepanovich, след половин час ще имате посещение от името на Осман паша“. Как ви се струва, а? — Маклафлин се разсмя възбудено и стъпи на стремето.

След минута Варя вече не го виждаше — бе се скрил зад сивата пелена на засилващия се дъжд.

За три месеца лагерът се бе променил до неузнаваемост. Нямаше вече палатки — дъсчени бараки се бяха опънали в равни редици. Навсякъде имаше калдъръм, телеграфни стълбове и акуратно изработени указатели. Добре е все пак, когато армията се командва от инженер, помисли си Варя.

В специалния отдел, който вече заемаше цели три постройки й казаха, че господин Фандорин е настанен в отделен котедж (дежурният с явно удоволствие произнасяше тая нова дума), и я упътиха как да стигне дотам.

„Котедж“ номер 158 се оказа сглобяема едностайна къщурка на самия край на щабното градче. Стопанинът си беше у дома, лично й отвори вратата и тъй погледна Варя, че тя усети как я залива топла вълна.

— Здравейте, Ераст Петрович, ето че се върнах — каза тя, незнайно защо обзета от ужасно вълнение.

— Радвам се — кратко произнесе Фандорин и й направи път да влезе. Беше най-обикновена стаичка, но с шведска стена и цял арсенал гимнастически уреди. На стената висеше едромащабна карта.

Варя поясни:

— Оставих си багажа при милосърдните сестри. Петя е зает по служба, та идвам направо при вас.

— Виждам, че сте оздравели — Ераст Петрович я огледа от главата до петите и кимна. — Имате нова п-прическа. Такава ли е сега модата?

— Да. Много е практично. А вие какво правите?

— Нищо. Седим, държим турчина под обсада — в гласа на титулярния съветник прозвуча ожесточение. — Седим месец, седим два, седим т-три. Офицерите се пропиват от скука, интендантите крадат, хазната опустява. Общо взето, всичко е нормално. Война по руски. Европа с облекчение си пое дъх, наблюдава, к-как изтичат жизнените сокове на Русия. Ако Осман паша издържи още две седмици, г-губим войната.

Тонът на Ераст Петрович издаваше такава мъчителна досада, че Варя се смили над него и пошепна:

— Няма да издържи.

Фандорин трепна, погледна изпитателно Варя в очите:

— Знаете ли нещо? Какво е то? Откъде?

И тя разказа всичко. На Ераст Петрович може, той няма да хукне да разправя на всеки срещнат.

— При Ганецки ли? Защо п-при Ганецки? — намръщи се титулярният съветник, след като я изслуша докрай. Той отиде до картата и замърмори под носа си: — Д-далече е при Ганецки. Чак на фланга. Защо не при командващия? Стоп. Стоп! — С изкривено лице титулярният съветник грабна шинела си от закачалката и се втурна навън.

— Какво има? Какво става? — хукна подире му Варя.

— Провокация — в движение през зъби изстреля Фандорин. — При Ганецки отбраната е най-тънка. И зад гърба му е софийското шосе. Това не е капитулация. Това е пробив. Ганецки го заглавичват. За да не стреля.

— Ох! — проумя тя. — Значи няма да са никакви парламентьори? Къде отивате? Към щаба ли?

Ераст Петрович се спря.

— Девет без двайсет. В щаба много ще се проточи. От началник на началник... Ще изгубим време. Няма да сварим да предупредим

Ганецки. При Соболев! Дотам е половин час галоп. Соболев няма да се допитва до командването. Да, той ще рискува. Ще атакува пръв. Ще влезе в бой. Дори и да не помогне на Ганецки, поне във фланг ще ги удари. Трифоне, коня!

Я гледай, имал си и ординарец, помисли си объркана Варя.

През цялата нощ от далечината се носеше тътен, а призори стана ясно, че раненият в боя Осман паша капитулирал с цялата си армия: десетима паши и четирийсет и две хилядна войска сложили оръжие.

Край, свърши голямото плевенско очакване.

Жертвите бяха много, корпусът на Ганецки, изненадан от неочекваната атака, беше избит почти до крак. И всички говореха само за Белия генерал, за неуязвимия Ахил — Соболев втори, който в решителния момент бе поел цялата отговорност и преминавайки през изоставения от турците Плевен, бе ударил право неприкрития фланг на Осман.

Подир пет дни, на 3 декември, императорът, който напускаше театъра на военни действия, направи в Пордим строеви преглед на гвардията. За церемонията бяха поканени най-приближените лица и особено отличилите се в последното сражение герои. За Варя пристигна личната каляска на генерал-лейтенант Соболев, чиято звезда се бе устремила право към зенита. Излизаше, че блестящият Ахил не е забравил старата си познайница.

До тоя момент Варя никога не бе се озовавала сред толкова изискано общество. Човек можеше направо да ослепее от сиянието на еполети и ордени. Честно казано, тя не бе и подозирала, че в руската армия има толкова много генерали. В първата редица появата на височайшите лица чакаха старшите военачалници и сред тях бе неприлично младият Мишел с неизменния си бял мундир и без шинел, макар че денят въпреки сънцето беше много студен. Всички погледи бяха устремени към спасителя на отечеството, който, както се стори на Варя, бе станал сякаш и по-висок и по-широк в раменете, а и лицето му сякаш бе придобило по-внушителен израз. Май прави щяха да излязат французите, които казват, че няма по-добра мая от славата.

До нея тихо разговаряха двама румени флигел-адютанти^[2]. Единият от тях постоянно стрелкаше Варя с тъмните си блестящи очи и това ѝ беше приятно.

— ... А пък императорът му казва: „В знак на уважение към вашата доблест, мушир, ви връщам сабята, която ще можете да носите и у нас, в Русия, където, надявам се, няма да намерите никакъв повод за недоволство.“ Такава сцена, ти казвам — жалко, че те нямаше.

— Затова пък аз бях дежурен на съвета на 29-и — ревниво отвърна събеседникът му. — И със собствените си уши чух как негово величество каза на Милютин^[3]: „Дмитрий Александрович, осмелявам се да иска от вас като най-старши сред присъстващите георгиевски кавалери разрешение да сложа на сабята си георгиевския темляк^[4]. Мисля, че го заслужих...“ „Осмелявам се!“ Какво ще кажеш?

— Да, грозна работа — съгласи се черноокият. — Можеха и сами да се досетят. Тоя все едно, че не е министър, а някакъв фелдфебел. А пък императорът прояви такава щедрост! На Тотлебен и Непокойчицки дадоха „Георги“ втора степен, на Ганецки — трета степен. А тук един темляк.

— А за Соболев? — живо се поинтересува Варя, макар да не се познаваше с двамата господа. Ама какво толкоз, условията са военновременни, пък и случаят е особен.

— Е, нашият Ак паша със сигурност ще получи нещо по-специално — на драго сърце отговори черноокият. — Щом дори началник-щабът му, Перепълкин прескочи цяло звание! То нормално, не може някакво капитанче да се води на такава длъжност. А пред Соболев сега са се отворили такива хоризонти, че здраве му кажи. Върви му, и това си е. Само дето му пречи тая негова склонност към вулгарното и евтините ефекти...

— Шшт! — изсъска вторият. — Идват!

Пред вратата на неу碌едната къщичка, гордо наричана „походен дворец“, застанаха четириима военни: императорът, главнокомандващият, престолонаследникът и румънският княз. Александър Николаевич носеше зимно униформено палто, Варя видя яркооранжево петънце на ефеса на сабята му — това трябва да бе прословутият темляк. Оркестърът подхвани тържествения Преображенски марш. Напред напето изскочи гвардейски полковник,

отдаде чест и звънливият му, потръпващ от вълнение бас, отсечено занарежда:

— Ваше им-ператорско величество! Ра-азрешете от името на офицерите от вашия личен конвой да-а Ви преподнеса зла-атна сабя с надпис „За храброст“! За-а озnamенуване на съвместната ни бойна служба! Закупена е с лични пари на офицерите!

Единият от флигел-адютантите прошепна на Варя:

— Добре са го измислили. Браво!

Императорът прие подаръка, ръката му, облечена с ръкавица, отри една сълза.

— Благодаря, господа, благодаря. Трогнат съм. Всички ще получат по една сабя и от мен. Половин година от една бака, тъй да се каже...

Той не можа да довърши, само махна с ръка.

Всички наоколо трогнато заподсмърчаха, някой дори изхлипа, а Варя неочеквано видя Фандорин в тълпата висши чиновници, наредени досами стъпалата. Той пък как ли се е озовал там? Нищо и никакъв титулярен съветник. Но щом съзря до Ераст Петрович шефа на жандармите, всичко ѝ се изясни. В края на краищата истинският герой в пленяването на турската армия е Фандорин. Ако не беше той, никой нямаше сега да провежда паради. Сигурно и него ще го наградят.

Ераст Петрович долови погледа на Варя и направи хипохондрична гримаса. Явно не споделяше всеобщото въодушевление.

След парада, докато Варя се забавляваше да отбива атаките на черноокия флигел-адютант, който все се опитваше да открие някакви общи познати в Петербург, Фандорин приближи и с лек поклон каза:

— Моля за извинение, господин п-полковник. Варвара Андреевна, императорът иска да ни види.

[1] Седем и половина... Още четирийсет минути, докато стигна дотам... Добре, нека да е час. Ще стане осем и половина... (англ.) — Б.пр. ↑

[2] Флигел-адютант — чин от свитата, съответстващ на полковник. — Б.пр. ↑

[3] Фелдмаршал граф Дмитрий Алексеевич (в книгата Александрович) Милютин (1816–1912) — военен министър на Руската империя. Заенал е този пост в продължение на двайсет години при трима императори. Кавалер на Георгиевски кръст втора степен го прави тъкмо Александър II. — Б.пр. ↑

[4] Темляк — лента на съответния орден, в случая „Свети Георги“, връзвана на ефеса на сабята. Полагало се да се носи само със златна сабя. Към описания момент император Александър е кавалер на ордена, но не е награждаван със златно оръжие. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ЕДИНАЙСЕТА

В КОЯТО ВАРЯ ПРОНИКВА ВЪВ ВИСШИТЕ СФЕРИ НА ПОЛИТИКАТА

ДЕРБИ И КАРНАРВОН ПЛАШАТ С ОСТАВКИ

На вчерашното заседание на кабинета на министрите граф Бикънсфийлд^[1] внесе предложение да се изиска от Парламента извънреден кредит в размер на 6 милиона лири стерлинги за екипирането на експедиционен корпус, който спешно да бъде изпратен на Балканите, за да защити интересите на империята от прекомерните претенции на цар Александър. Предложението бе прието въпреки противопоставянето на министъра на външните работи лорд Дерби и министъра на колониите лорд Карнарвон, които се изказаха против пряката конфронтация с Русия. Двамата министри, останали в малцинство, подадоха до нейно величество молби за оставка. Реакцията на кралицата все още не е известна.

„Таймс“, (Лондон)

16 (4) декември 1877 г.

За парада, удостоен с височайше присъствие, Варя облече най-хубавите дрехи, с които разполагаше, тъй че като се имат предвид походните условия — нямаше да се черви пред императора заради облеклото си. Това беше първата мисъл, която й мина през главата, докато се оглеждаше. Бледолилава шапка с лента от моаре и воалетка, виолетова рокля за път с бродерии по корсета и къс шлейф, черни боти със седефени копчета. Скромно, без изхвърляне, но съвсем прилично — благодарение на магазините в Букурещ.

— Ще ни награждават ли? — попита тя Ераст Петрович по пътя.

Той също бе облечен най-официално: оствър ръб на панталона, обущата лъснати до огледален блясък, в петлицата на идеално изгладения сюртук имаше някаква орденска лентичка. Не ще и дума, титулярният съветник изглеждаше много добре, само дето беше толкова млад.

— Едва ли.

— Защо? — учуди се Варя.

— Множко ще ни дойде — умислено отвърна Фандорин. — Още не са наградени всички г-генерали, докато дойде нашият ред...

— Но ако не бяхме ние... тоест, исках да кажа, ако не бяхте вие, Осман паша непременно щеше да пробие обсадата! Представяте ли си какво можеше да стане?

— П-представям си. Но след победа обикновено никой не мисли за такива неща. Не, тук мирише на политика, повярвайте на опита ми.

В „походния дворец“ имаше само шест стаи, затова функцията на приемна изпълняваха стъпалата, където се тълпяха десетина генерали и старши офицери, очакващи покана да се явят на височайшата аудиенция. Всички лица имаха някакъв глуповато-радостен израз — миришеше на ордени и повишения. Присъствуващите изгледаха Варя с разбираемо любопитство. Тя на свой ред надменно погледна над главите им към ниското зимно слънце. Нека си бълскат главата коя е тая млада дама с воалетката и защо е повикана на аудиенция.

Очакването се бе проточило, но никой не проявяваше нетърпение.

— Кой се бави толкова време вътре, генерале? — величествено се обърна Варя към един висок старец с рунтави мустаци.

— Соболев — с многозначителна физиономия каза генералът. — От половин час е влязъл. — Той се изпъчи, докосна новия орден с черно-оранжева лента^[2] на гърдите си. — Простете, госпожо, не ви се представих. Иван Степанович Ганецки, командващ grenadierския корпус. — Той мълкна изчаквателно.

— Варвара Андреевна Суворова — кимна му Варя. — Радвам се да се запознаем.

Но в тоя момент Фандорин я прекъсна с нехарактерна за него безцеремонност:

— Кажете, генерале, п-преди самия щурм идва ли при вас кореспондентът на вестник „Дейли поуст“ Маклафлин?

Ганецки недоволно изгледа цивилния младок, но вероятно прецени, че при императора няма да канят кого да е, затова отвърна училиво:

— Естествено, че дойде. Заради него стана всичко.

— Какво точно? — с тъповат израз на лицето попита Ераст Петрович.

— Ама как, не сте ли чули? — Генералът явно не за пръв път заобяснява: — Познавам Маклафлин още от Петербург. Сериозен човек и приятел на Русия, макар да е поданик на кралица Виктория. Когато ми каза, че всеки момент при мен ще се яви да се предаде лично Осман, аз подгоних ординарците към предната линия да не почнат, не дай си Боже, да стрелят. Пък аз самият, дъртото магаре, хукнах да си търся парадния кител. — Генералът се усмихна сконфузено и Варя си помисли, че е много симпатичен. — Така турците успяха да премахнат дозорите без нито един изстрел. Добре поне, че моите храбри гренадири не ме изложиха, удържаха, докато Михаил Дмитриевич нанесе удар в тила на Осман.

— И къде се дяна Маклафлин? — попита титулярният съветник, вперил право в Ганецки студените си сини очи.

— Не видях — сви рамене генералът. — Не ми беше до него. Тя стана такава една, че да не дава Господ. Бashiбозуците стигнаха чак до щаба, че насмалко да ме спипат с все парадния кител.

Вратата се отвори широко и излезе поруменелият Соболев, очите му искряха с някакъв особен блъсък.

— Какво да ви честитим, Михаил Дмитриевич? — попита го мургав генерал, облечен с кавказки мундир.

Всички затаиха дъх, а Соболев не бързаше да отговаря, направи ефектна пауза. Обходи множеството с поглед, смигна на Варя.

Но тя не можа да научи как императорът е възнаградил плевенския герой, понеже зад рамото на олимпиеца се подаде делничната физиономия на Лаврентий Аркадиевич Мизинов. Главният жандарм на империята с пръст повика Фандорин и Варя. Сърцето ѝ се разтука.

А като минаваше покрай Соболев, той тихичко ѝ пошепна:

— Варвара Андреевна, непременно ще ви изчакам.

От вратата се озоваха направо в адютантската стая, където седяха зад масите си дежурният генерал и двама офицери. Надясно

бяха личните покой на императора, наляво — работният му кабинет.

— Отговаряйте на въпросите високо, ясно, обстойно — инструктираше ги в движение Мизинов, — подробно, но без излишни отклонения.

В скромния кабинет, обзаведен с походни мебели от карелска бреза, имаше двама души: първият седеше в едно кресло, вторият стоеше с гръб към прозореца. Варя, разбира се, погледна първо седналия, но се оказа, че това не е Александър, а някакво мършаво старче със златни очила, умно лице, тънки устни и ледени очи, които не допускаха да надникнеш в тях. Самият държавен канцлер Корчаков^[3], същият, какъвто си беше на портретите, само че още по-прегърен и стар. В известен смисъл жива легенда. Май е бил министър на външните работи, когато Варя още не е била родена. И най-важното — съученик на Поета в Лицея. Тъкмо на него бе посветено: „на светски шик и моди ученик, на нравите изтънчен наблюдател“. Но на осемдесетгодишна възраст ученикът на „светския шик“ по-скоро те караше да си спомниш друго стихотворение, включено в гимназиалния курс:

*... незримо мрем, кръвта ни леденее,
вървим натам, отдено сме дошли.
И кой ли сам до старост ще живее,
в деня лицейски да се весели?*

*Нещастникът! Сред ново поколение
излишен, скучен гост, дали с тъга
ще спомня нас и дните на сближение,
закрил очи с трепереща ръка.^[4]*

Ръката на канцлера наистина трепереше. Той измъкна от джоба си батистена кърпичка и се изсекна, което изобщо не му попречи най- внимателно да огледа първо Варя, а след това и Ераст Петрович, при това „живата легенда“ дълго задържа погледа си върху последния.

Но омаяна от присъствието на царкоселския лицейст, Варя съвсем бе забравила главното действащо лице. Тя смутено се обърна

към прозореца, поразмисли и направи реверанс като в гимназията, когато в клас влизаше директорката.

За разлика от Корчаков императорът прояви повече интерес към нейната персона, отколкото към Фандорин. Прочутите очи на династията Романови — втренчени, хипнотизиращи и доста изпъкнали — гледаха строго и взискателно. Проникват чак в душата ти, така се нарича това, рече си Варя и се ядоса на себе си. Ама че робска психология и предразсъдъци. Просто имитира оня „змийски поглед“ поглед на „базилиск“^[5], с какъвто толкова се бе гордял татко му, да се обърне в гроба дано! И тя също се вторачи в человека, по чиято воля живееше цяла осемдесетмилионна държава.

Първо наблюдение: та той е истински старец! Натежали клепачи, бакенбардите и засуканите мустаци са съвсем посивели, възлести пръсти с подути стави. Ами че той додина навършва шейсет. Почти въръстник на баба й.

Второ наблюдение: не е толкова добър, колкото го пишат по вестниците. По-скоро е равнодушен, уморен. Видял е всичко на тоя свят, нищо не го учудва, нищо не може особено да го зарадва.

Трето наблюдение: въпреки възрастта и багренородното си потекло не е равнодушен към женския пол. Инак защо погледът ви, ваше величество, шари по гърдите и талията? Изглежда е истина онова, което се говори за него и два пъти по-младата княжна Долгорукова. И Варя окончателно се освободи от страха пред Царя Освободител.

— Ваше величество, титулярният съветник Фандорин. Оня същият. С него — помощничката му госпожица Суворова — представи ги шефът на жандармите.

Царят не каза „здравейте“ и дори не кимна. Без да бърза, доразгледа фигурата на Варя, после извърна глава към Ераст Петрович и школуваният му глас тихо произнесе:

— Спомням си, Азазел. И Соболев ми спомена преди малко. — Седна зад писалището и кимна на Мизинов: — Започвай. А ние с Михаил Александрович ще слушаме.

Можеше и да предложи стол на дамата, какво като е император, не одобри поведението му Варя и окончателно се разочарова от монархическия принцип.

— С колко време разполагам? — почтително попита генералът.
— Знам колко сте зает днес, ваше величество. Пък и плевенските герои чакат.

— С колкото е необходимо. Въпросът тук е не само стратегически, но и дипломатически — избоботи императорът и погледна с ласкава усмивка към Корчаков. — Ей на, Михаил Александрович пристигна с карета чак от Букурещ. Не пожали старите си кокали.

Князът автоматично разтегли устни в усмивка, лишена от всякакви признания на веселие, а Варя си спомни, че миналата година канцлерът бе сполетян от някаква лична трагедия. Бе починал някой в семейството му — син ли беше, или внук?

— Ще ме прощавате, Лаврентий Аркадиевич — произнесе канцлерът с унил глас. — Изпитвам съмнения. Премного авантюристично ми изглежда дори като за господин Дизраели. А пък героите ще почакат. Времето минава най-приятно, когато чакаш награда. Тъй че разправяйте, пък ние ще послушаме.

Мизинов напето разкърши плеши и въпреки всички очаквания се обърна не към Фандорин, а към Варя:

— Госпожо Суворова, разкажете ни, ако обичате, за двете си срещи с кореспондента на вестник — „Дейли поуст“ Шеймъс Маклафлин — по време на третия щурм на Плевен и в деня преди пробива на Осман паша.

Варя разказа, защо не.

Оказа се, че и царят, и канцлерът умеят да слушат много добре. Корчаков я прекъсна само на два пъти. Веднъж попита:

— Кой е тоя граф Зуров? Да не е синът на Александър Платонович?

А втория път:

— Така, значи Маклафлин добре се е познавал с Ганецки, щом го е наричал Иван Степанович?

Императорът от своя страна ядосано тропна с длан по масата, когато Варя разказваше за информаторите, които мнозина от журналистите си бяха завърдили в Плевен.

— Още не си ми обяснил, Мизинов, как стана тъй, че Осман успява да събере цялата си армия на едно място за пробив, а твоите съгледвачи не докладват навреме!

Шефът на жандармите се развълнува, но тъкмо да подхване оправданията, Александър махна с ръка:

— После. Продължавай, Суворова.

„Продължавай“ ли? Ама ха! Дори в първи клас ѝ говореха на „вие“. Варя направи демонстративна пауза, но все пак довърши разказа си.

— Според мен картина е ясна — погледна към Корчаков царят.

— Нека Шувалов изготви нота.

— Аз пък не съм убеден — отвърна канцлерът. — Да чуем първо изводите на премногоуважаемия Лаврентий Аркадиевич.

Варя напразно се мъчеше да проумее какво предизвиква разногласията между императора и главния му дипломатически съветник. Мизинов внесе яснота по въпроса.

Той измъкна от маншета на мундира си няколко листа хартия, прокашля се, започна да говори и веднага заприлича на зубрач отличник.

— Ако позволите, ще тръгна от частното към общото. И така. Преди всичко съм длъжен да си призная вината. През цялото време, докато армията ни обсадждаше Плевен, срещу нас действаше хитър, жесток враг, когото моята служба не успя да разкрие навреме. Тъкмо поради интригите на тоя умело законспириран враг изгубихме толкова време и хора, а на 30-и ноември насмалко да се лишим и от плодовете на всичките ни многомесечни усилия.

При тия думи императорът направи кръстен знак:

— Господ опази Русия.

— След третия щурм ние — по-точно аз, доколкото това бяха мои изводи — допуснахме сериозна грешка. Решихме, че главният турски агент е бил жандармският подполковник, Казанзаки, с което предоставихме на истинския виновник пълна свобода на действие. Понастоящем е вън от съмнение, че от самото начало ни е саботирал британският поданик Маклафлин — несъмнено агент от висша категория, изключителен актьор, който дълго и обстойно се е подготвял за мисията си.

— Как изобщо този субект е стигнал до действащата армия? — недоволно попита императорът. — Или сте раздавали визи на всички кореспонденти без каквато и да било проверка?

— Естествено, правехме проверки, при това най-подробни — разпери ръце шефът на жандармите. — За всеки от чуждестранните журналисти изискахме от редакциите им списък на публикациите, съгласувахме с нашите посолства всеки от кореспондентите е известен, всеки е човек с име, не е демонстрирал враждебност по отношение на Русия. Особено пък Маклафлин. Нали това казвам, твърде сериозен господин, всичко е изпипвал. Успял е да завърже приятелски отношения с мнозина руски генерали и офицери още по време на средноазиатската кампания. А миналата година репортажите за турските зверства в България създадоха на Маклафлин реноме на приятел на славяните и искрен привърженик на Русия. А въщност той през цялото това време е действал съгласно тайните инструкции на своето правителство, което, както е известно, се отнася към нашата политика на Изток с неприкрита враждебност.

До някое време дейността на Маклафлин е била ограничена до чисто шпионска. Разбира се, той е съобщавал в Плевен сведения за нашата армия, като за целта много добре е използвал свободата на придвижване, която непредпазливо предоставихме на чуждите журналисти. Да, мнозина от тях имаха контакти с обсадения град, които ние не контролирахме и нашите контраразузнавателни органи не проявиха никакви подозрения. Отсега нататък ще си направим съответните изводи. Вината тук пак е моя... Докато е можело, Маклафлин е действал чрез други хора. Ваше величество си спомня, разбира се, за инцидента с румънския полковник Лукан, в чието тефтерче фигурираше тайнствения J. Тогава необмислено реших, че става дума за жандарма Казанзаки. Уви, събркал съм. J е означавало „журналист“, тоест, ставало е дума за същия британец.

Когато обаче при третия щурм съдбата на Плевен и на цялата война увисва на косъм, Маклафлин преминава към пряка диверсия. Сигурен съм, че не е действал на своя глава, а е имал инструкции от началството си за всякакви ситуации. Съжалявам, че от самото начало не установих негласно наблюдение върху британския дипломатически агент полковник Уелсли. Вече имах възможността да докладвам на ваше величество за антируските ходове на тия господин, за когото турските интереси явно доминират над нашите.

Сега да възстановим събитията от 30-и август. Действайки по собствена инициатива, генерал Соболев разкъсва турската отбрана и

достига южните покрайнини на Плевен. Можеше да се очаква, тъй като предупреден от своя агент относно плановете за нашето настъпление, Осман е концентрирал силите си в центъра. Ударът на Соболев го изненадва. Но и нашето командане не научава навреме за това, а Соболев не разполага с достатъчно сили, за да продължи напред. Маклафлин заедно с останалите журналисти и чуждестранни наблюдатели, сред които за отбелязване е присъствието на полковник Уелсли, случайно се озовава в най-ключовата точка на нашия фронт — между центъра и левия фланг. В шест часа граф Зуров, адютантът на Соболев, успява да си пробие път през турските засади. Минавайки край журналистите, които познава добре, той се провиква за успехите на своя отряд. Какво се случва нататък? Всички кореспонденти се устремяват към тила, за да съобщят телеграфически час по-скоро, че руската армия побеждава. Всички — освен Маклафлин. Суворова го среща около половин час по-късно — той е сам, опръскан е с кал и незнайно защо минава през храсталака. Безспорно журналистът е имал и време, и възможност да настигне вестоносеца и да го убие, а заедно с него и подполковник Казанзаки, който за свое нещастие е тръгнал след Зуров. И двамата много добре се познават с Маклафлин и по никакъв начин не са очаквали от него вероломство. Не е било никак сложно да се инсценира самоубийството на подполковника — замъкнал е тялото в храстите, стрелял е два пъти във въздуха с пистолета на жандарма, и това е. И аз се хванах на тая въдица.

Мизинов сломен обори глава, но императорът си спести поредния упрек, затова той продължи:

— Колкото до последния пробив — тук Маклафлин е съгласувал действията си с турското командане. Той, можем да кажем, е бил козът на Осман. Сметката им е приста и вярна: Ганецки е заслужил генерал, но, моля да ме простите, умът му далеч не е бръснач. Както знаем, не му и хрумва да се усъмни в информацията, получена от журналиста. Трябва да сме благодарни за решителността на генерал-лейтенант Соболев...

— На Ераст Петрович трябва да сте благодарни! — не се стърпя Варя, която страшно се обиди заради Фандорин. Ама и той стои, мълчи, не вземе да отстоява правата си. За мебел ли са го турили тук?
— Именно Фандорин препусна при Соболев и го убеди да атакува!

Императорът, изумен изгледа дръзката нарушителка на етикета, а престарелият Корчаков поклати укорно глава. Дори и Фандорин, изглежда, се смути — пристъпи от крак на крак. Общо взето, всички бяха недоволни от Варя.

— Продължавай, Мизинов — кимна монархът.

— Ако позволи ваше величество — вдигна канцлерът сбръчкан пръст. — След като Маклафлин се захваща с толкова отговорна диверсия, откъде-накъде ще уведомява за своето намерение тая девойка? — пръстът му посочи Варя.

— Та това е очевидно! — отри изпотеното си чело Мизинов. — Разчитал е, че Суворова моментално ще разнесе такава потресаваща новина из целия лагер. Веднага се разчува и в щаба. Ликуване, суматоха. Ще сметнат далечната канонада за салют. Не е изключено от радост дори да не повярват на първото съобщение от Ганецки, а да тръгнат да проверяват. Дребен щрих, импровизация на ловък интригант.

— Така изглежда — съгласи се князът.

— Но къде се е дянал тоя Маклафлин? — попита царят. — Ето кого трябва да подложим на разпит, пък и да му уредим една очна ставка с Уелсли. Е, тогава за полковника няма измъкване!

Корчаков замечтано въздъхна:

— Да-а, такъв, както му казват в Замоскворечието, компрометаж би ни позволил да неутрализираме напълно британската дипломация.

— За съжаление не открихме Маклафлин нито сред пленниците, нито сред убитите — въздишката на Мизинов беше в съвсем друга тоналност. — Успял е да се измъкне. Нямам представа как точно. Хитрец е, змията му със змия. Сред пленените липсва и съветникът на Осман паша, прословутият Али бей. Става дума за оня, брадатия, дето провали първия ни щурм и за когото предполагаме, че е *alter ego* на самия Ануар ефенди. Относно последния представих на ваше величество докладна записка.

Императорът кимна.

— Е, какво ще кажете сега, Михаил Александрович?

Канцлерът присви очи:

— Какво пък, доста интересна комбинация може да излезе, ваше величество. Ако всичко това е истина, значи тоя път англичаните са се

престарали. Изиграем ли си добре картите, ще излезем дори на печалба.

— Тъй, тъй, и какво измислихте тоя път? — любопитно попита Александър.

— Ваше величество, с превземането на Плевен войната навлезе в последната си фаза. Окончателната победа над турците е въпрос на следващите няколко седмици. Подчертавам: над турците. Но има опасност да стане както през петдесет и трета, когато захванахме война с турците, а се оказахме в схватка с цяла Европа. Нашите финанси няма да издържат подобно противопоставяне. Вие добре знаете какво ни струва тая кампания.

Царят се смръщи сякаш от зъбобол, а Мизинов печално поклати глава.

— Много съм разтревожен от дързостта и наглите действия на той Маклафлин — продължи Корчаков. — Те са свидетелство, че в нежеланието си да ни допусне до Проливите Британия е готова на всякакви, дори най-крайни мерки. Да не забравяме, че в Босфора стои тяхна военна ескадра. Междувременно в гърба ни се е прицелила милата Австрия, която вече веднъж заби ножа на татко ви. Честно казано, докато вие тук воювахте с Осман паша, аз мислех повече за другата война, дипломатическата. Ние проливаме кръв, харчим огромни средства и ресурси, а в крайна сметка можем да останем с пръст в уста. Проклетият Плевен изяде скъпоценно време и подби реномето на нашата армия. Ще простите на стареца, ваше величество, че в такъв ден съм лош пророк...

— Стига, Михаил Александрович — въздъхна императорът. — Не сме на парад. Нали ми е ясно...

— Преди да изслушаме разясненията на Лаврентий Аркадиевич, бях настроен твърде пессимистично. Ако ме бяхте попитали преди час: „Я ми кажи, стара лисици, на какво можем да разчитаме след фанфарите на победата?“ — щях честно да ви отговоря: „Автономията на България и парченце от Кавказ — това е максималната печалба, жалка цена за десетките хиляди убити и похарчените милиони“.

— А сега? — приведе се напред Александър.

Канцлерът многозначително погледна Варя и Фандорин.

Мизинов схвата значението на погледа и се намеси:

— Ваше величество, разбирам накъде бие Михаил Александрович. Аз стигнах до същото заключение и неслучайно доведох със себе си титулярния съветник Фандорин. Колкото до госпожа Суворова, бихме могли да я освободим.

Варя пламна. На всичко отгоре тук ѝ нямат доверие?! Какво унижение — да ти посочат вратата, при това в най-интересния момент!

— П-простете ми дързостта, — за пръв път от началото на аудиенцията се обади Фандорин, — но това е неразумно.

— Кое точно? — смръщи рижавите си вежди императорът.

— Не може да се вярва на сътрудника само наполовина, в-ваше величество. Подобно отношение води до ненужни обиди и пречи на работата. Варвара Андреевна знае толкова много, че бездруго лесно ще се д-досети за останалото.

— Прав си — призна царят. — Довършете си мисълта, княже.

— Трябва да се възползваме от тая история, за да опозорим Британия пред света. Диверсия, убийства, сговор с една от воюващите страни, нарушаване на неутралитета — това е нещо нечувано. Честно казано, чудя се как е могъл граф Бикънсфийлд да бъде толкова непредпазлив. Ами ако бяхме заловили Маклафлин и той бе дал показания? Скандал! Кошмар! За Англия, естествено. Щеше да се наложи да си изтегли ескадрата, да се оправдава пред цяла Европа и дълго още да си ближе раните. Най-малкото сейнтджеймският^[6] кабинет щеше да е принуден да пасува по Източния въпрос. А без Лондон и нашите австро-унгарски приятели веднага щяха да кротнат. Тогава бихме могли да се възползваме напълно от плодовете на победата.

— Мечти — доста рязко прекъсна стареца императорът. — Не разполагаме с Маклафлин. Пита се — какво да правим?

— Да си го набавим — невъзмутимо отвърна Корчаков.

— Но как?

— Не зная, ваше величество, не съм аз началникът на Трето отделение — и канцлерът мъкна, кръстосал благо ръце върху мършавия си корем.

— Ние сме сигурни във виновността на англичанина и разполагаме с косвени доказателства, но не и с преки — поговори щафетата Мизинов. — Следователно трябва да си ги набавим... или да ги изгответим. Хм...

— Поясни — подкани го царят. — И стига си го усуквал, говори открыто. Не сме седнали да си играем на „Шегите на Амура“.

— Слушам, ваше величество. В момента Маклафлин е в Константинопол, а още по-вероятно е да пътува за Англия, понеже мисията му е приключена. В Константинопол разполагаме с цяла мрежа секретна агентура и няма да е чак толкова сложно да отвлечем мръсника. В Англия ще ни е по-трудно, но при добра организация...

— Не ща дори да чувам подобни работи! — кресна Александър.
— Що за гадости приказваш?

— Нали лично ми наредихте да не го усуквам — разпери ръце генералът.

— Не би било зле да докараме Маклафлин в чувал, разбира се — умислено произнесе канцлерът, — ама е много сложно и несигурно. Да не се озовем ние в центъра на скандала. В Константинопол иди-дойди, но за Лондон не препоръчвам.

— Добре — тръсна глава разгорещеният Мизинов. — Ако открием Маклафлин в Лондон, няма да го закачаме. Но ще вдигнем скандал в местната преса по повод осъдителното поведение на един британски кореспондент. Английската общественост няма да одобри номерата на Маклафлин, те изобщо не се вписват в рамките на прословутата *fair play*^[7].

Корчаков одобри:

— Виж, това ще свърши работа. Един хубав вестникарски скандал стига, за да вържем ръцете на Бикънсфийлд и Дерби.

През цялото време, докато течеше това обсъждане, Варя незабелязано, mestейки се от пръсти на пети, се примъкваше към Ераст Петрович и най-сетне се озова в непосредствена близост до титулярния съветник.

— Кой е тоя Дерби? — попита тя шепнешком.

— Министърът на външните работи — едва мръдна устни Фандорин.

Мизинов се озърна към шушукащите и сърдито сви вежди.

— Тоя ваш Маклафлин явно е от стара коза яре, без особени предразсъдъци и сантименти — продължаваше с разсъжденията си канцлерът. — Ако успеем да го открием в Лондон, можем още преди да започнат каквито и да е скандали, да проведем с него една конфиденциална беседа. Представяме му уликите, заплашваме го с

разгласяване... Защото гръмне ли скандалът, с него е свършено. Аз познавам британските обичаи — никой в обществото няма да му подаде ръка, ако ще да се накичи с ордени от главата до петите. А и две убийства не са шега работа. Мирише на криминален процес. Той е умен човек. Ако му предложим и повечко пари, че и го наградим с едно именийце оттък Волга... Може да ни предостави необходимите сведения, а пък Шувалов ще ги използва за натиск срещу лорд Дерби. Само да го заплаши с изобличаване и британският кабинет веднага ще стане мил и кротък... Как мислите, генерале, би ли клъвнал Маклафлин на една комбинация от заплаха и подкуп?

— Няма къде да мърда — с увереност обеща генералът. — Разглеждах и тоя вариант. Затова водя тук Ераст Фандорин. Не смея без височайше одобрение да изпращам хора за толкова тънка работа. Твърде много е заложено на тая карта. Фандорин е находчив, решителен, начинът му на мислене е оригинален, най-важното — вече е бил в Лондон с тайна, свръхсложна задача и се справи блестящо. Знае езика. Лично се познава с Маклафлин. Ако се наложи, ще го отвлече. Ако не може да се отвлече — ще се разбере с него. Ако не става с разбиране — ще помогне на Шувалов да организира един хубав скандал. Възможно е и като непосредствен очевидец да даде показания срещу Маклафлин. Притежава изключителен дар слово.

— А кой е Шувалов? — прошепна Варя.

— Нашият посланик — разсеяно отвърна титулярният съветник, който мислеше за нещо свое и май не даваше особено ухо на приказките на генерала.

— Е, Фандорин, ще се справиш ли? — попита императорът. — Ще идеш ли до Лондон?

— Ще ида, ваше величество — каза Ераст Петрович. Колко му е да ида...

Самодържецът го изгледа изпитателно, доловил нещо недоизказано, но Фандорин не добави нищо повече.

— Добре, Мизинов, действай по двете направления — тегли чертата Александър. — Търси и в Константинопол, и в Лондон. Само не губи време, че не остана.

Когато излязоха в адютантското помещение, Варя попита генерала:

— Ами ако изобщо не намерим Маклафлин?

— Можете да се доверите на усета ми, скъпа моя — въздъхна генералът. — Непременно ще се срещнем пак с той джентълмен.

[1] Граф Бикънсфийлд — Лорд Дизраели, премиер на Великобритания. — Б.пр. ↑

[2] Черно и оранжево са цветовете на „Свети Георги“ — висш орден за храброст, толкова високо ценен сред военните, че само двама от руските императори — основателката на ордена Екатерина II и героят на тази глава Александър II — са били награждавани с първата му степен. Александър I, Николай I и Николай II са кавалери на ордена четвърта степен, а бъдещият Александър III получава втора степен тъкмо за Руско-турската война 1877–78 г., в която взема участие като престолонаследник. Император Павел изобщо не е бил награждаван с този орден. Да не се бърка с „георгиевски кръст“, който е бил връчван за храброст на воинци и подофицери, но не е донасял на притежателя си званието „кавалер“ и свързаните с него привилегии. — Б.пр. ↑

[3] Държавен канцлер Корчаков — всъщност княз Александър Михайлович Горчаков (1798–1883), съвипускник на А. С. Пушкин от лицея в Царское село, впоследствие прочут руски дипломат, държавен канцлер от 1867 г. Пак под името Корчаков се споменава в предходния роман на Б. Акунин „Азазел“ като дядо на убития Николай Ахтирцев. — Б.пр. ↑

[4] Стихотворението „19 октомври 1825“ от А. С. Пушкин. Превод Иван Теофилов. — Б.пр. ↑

[5] Базилиск — южноамерикански гущер от семейство игуани; в митологията — змей, способен да убие с поглед всяко живо същество. — Б.пр. ↑

[6] Министрите на кралица Виктория заседават в двореца „Сейнт Джеймс“. — Б.пр. ↑

[7] Честна игра (англ.). — Б.пр. ↑

ГЛАВА ДВАНАЙСЕТА

В КОЯТО СЪБИТИЯТА ТРЪГВАТ В НЕОЧАКВАНА ПОСОКА

ТУРЦИТЕ МОЛЯТ ЗА МИР!

След капитулацията на Вейсел паша, след превземането на Пловдив и падането на древния Одрин, разтворил вчера порти пред казаците на Белия Генерал, съдбата на войната е решена окончателно и тая сутрин в разположението на доблестните ни войски пристигна влак с турски парламентьори. Влакът бе спрян в Одрин, а пашите откарани до щаба на главнокомандващия, разквартируван в градчето Харманли. След като се запознал с предварителните мирни условия, 76-годишният Намък паша, оглавяващ делегацията, възкликал отчаян: „*Votre armee est victorieuse, votre ambition est satisfait et la Turquie est detruite!*“^[1]

Можем само да добавим, че така е се пада на Турция.
„Питербургские ведомости“

8 (20) януари 1878 г.

Не успяха да се сбогуват като хората. Соболев грабна Варя още на стъпалата на „походния дворец“, омагьоса я с магнетизма на славата и успеха и я отмъкна към своя щаб да празнуват победата. Сколаса само да кимне на Ераст Петрович, а на сутринта него вече го нямаше в лагера. Ординарецът му Трифон каза: „Замина. Елате след месец“.

Но месецът се изнiza, а титулярния съветник го нямаше и нямаше. Явно не беше лесно да се открие Маклафлин в Англия. Не че животът й бе станал скучен — тъкмо напротив. С напускането на плевенския лагер взе да става все по-увлекателно. Всеки ден ново пътуване, нови градове, нови умопомрачителни планински пейзажи и

безкрайни тържества по повод на едва ли не всекидневните победи. Щабът на върховното командване се премести отвъд Балкана, отначало в Казанлък, а после още по на юг, в Харманли. Тук вече нямаше никаква зима. Дърветата се бяха раззеленили, сняг се виждаше само по планинските чукари.

Без Фандорин Варя нямаше никакви ангажименти. Все така се водеше към щаба, получи си заплатата и за декември, и за януари, плюс походните надбавки, плюс празничните за Коледа. Беше спестила доста пари, а нямаше за какво да ги харчи. Веднъж в София уж да си купи един много хубав меден светилник (същинска лампа на Аладин) — ама къде ти! Д'Еvre и Гридньов само дето не се сбиха кой да ѝ преподнесе тоя дребен подарък. Наложи се да отстъпи.

Да, като стана дума за Гридньов. Соболев бе възложил на осемнайсетгодишния момък да се грижи за Варя. Героят от Плевен и Шейново денонощно бе зает с бойни задачи, но не забравяше Варя. Пращаše ѝ гигантски букети, когато се отбиваше в щаба, винаги я търсеше, канеше я на разни празненства (Новата година, например, я посрещаха два пъти — по западния стил и по руския). Но на ненаситния Мишел и това му беше малко. Той прати на нейно разположение един от адютантите си — „за помощ при пътуването и защита“. Отначало прaporшчикът се мусеше и гледаше като вълче новото си женско началство, но бързо се опитоми и май дори го изби на романтични чувства. Беше ѝ смешно, но и ласкаеше самочувствието ѝ. Гридньов беше грозноватичък (стратегът Соболев нямаше да ѝ прати някой хубавец, нали), но симпатичен и всеотдаен като паленце. До него двайсет и две годишната Варя се чувствуше зряла и опитна жена.

Положението ѝ беше доста странно. В щаба очевидно я, смятала за любовница на Соболев. Но във връзка с всеобщото възторжено отношение към Белия генерал, комуто прощаваха всичко, на никого не му скимваше да я укорява. Напротив, сякаш частица от Соболевото сияние се разпростираше и върху Варя. Вероятно повечето офицери дори се биха възмутили, ако научеха, че тя си позволява да не отвръща с взаимност на чувствата на прославения Ахил, а и държи на верността си към някакъв жалък шифровчик.

Макар че, честно казано, нещата с Петя не вървяха. Не, той не беше ревнив, не ѝ правеше сцени. Но след несполучливия му опит за

самоубийство на Варя й ставаше все по-трудно с него. Преди всичко те почти не се виждаха — Петя „изкупваше вината си“, и доколкото в шифровъчния отдел нямаше възможност да я изкупи с кръв, я изкупваше с труд. Дежуреше по две смени наред, спеше пак там на едно походно легло, не се отбиваше в клуба при журналистите, не участваше в пиршествата. Без него посрещнаха и Рождество, и Богоявление. Видеше ли Варя, на лицето му засияваща тиха, светла радост. А като заговореше с нея, все едно че приказваше с иконата на Владимирската Божия майка: и как била светлината на живота му, и как му била единствената надежда, и как бил загубен без нея.

Беше ѝ безумно жал за него. А същевременно все по-често изплуваше неприятният въпрос: редно ли е да се омъжваш само от съжаление? Май не можеше. Но още по-немислимо бе пък да каже: „Знаеш ли какво, Петенка, аз размислих и няма да се женим.“ Това е все едно да довършиш някоя животинка. С две думи — и тъй, и инак — все лошо.

Както и преди, в пресклуба, който чергуваше от място на място, се събираха многобройни компании, но вече не беше толкова весело, както в ония незабравими времена, докато бе жив Зуров. Вярно, пак се играеше комар, но умерено, с малки залози. А с изчезването на Маклафлин секнаха и шахматните партии. Журналистите не говореха за ирландеца, поне не го правеха пред руснаците, но двамата други британски кореспонденти бяха подложени на демонстративен бойкот и спряха да посещават клуба.

Естествено, не минаваше без пиянски истории и скандали. На два пъти наスマлко да се стигне дори до кръвопролитие, че за беля, и двата пъти заради Варя.

Първия път още в Казанлък някакво случайно появило се адютантче от друга част, без да е наясно със статута на Варя, се пошегува несполучливо наричайки я „херцогиня Марлboro“, явно намеквайки, че „херцог Марлboro“ е самият Соболев. Д’Еvre поиска нахалникът да се извини, оня на пияна глава се заинати и двамата отидоха да се стрелят. Варя не беше в шатрата, иначе естествено щеше да прекрати тоя глупав конфликт. Но както и да е, размина се: адютантът не улучи, а Д’Еvre с ответния изстрел му отнесе фуражката

от главата, което накара другия да изтрезне и да признае, че не е бил прав.

Втория път бе предизвикан пък самият французин и пак за една шега — според Варя доста смешна. Случи се малко след като младият Гридньов ѝ бе прикачен да я съпровожда навсякъде. Д'Еvre непредпазливо отбеляза на глас, че „мадмоазел Барбара“ прилича на Анна Йоановна с арапчето си.^[2] Прапоршчикът обаче хич не се уплаши от страховитата репутация на кореспондента и предизвика французина на дуел. Тая сцена се разигра пред Варя, тъй че не се стигна до стрелба. Тя нареди на Гридньов да замълчи, а на Д'Еvre да си вземе думите обратно. Кореспондентът тутакси се разкая, признавайки, че сравнението му било несполучливо и че monsieur sous-lieutenant^[3] по-скоро напомня за Херкулес, хванал керинейската кошута. След което двамата се сдобриха.

От време на време на Варя ѝ се струваше, че Д'Еvre ѝ хвърля погледи, които може да се тълкуват само еднозначно, французинът обаче наглед се държеше като същински Баяр^[4]. Той, както и останалите журналисти, по цели дни се губеше из предните линии и с Варя се виждаха доста по-рядко, отколкото при Плевен. Но веднъж имаха един разговор насаме, който Варя впоследствие възстанови по памет и си записа в дневника дума по дума (след отпътуването на Ераст Петрович я обхвана страстта да си води дневник — от безделието трябва да беше).

Бяха седнали в някаква крайпътна кръчма в един планински проход! От топлината на огъня и грояното вино журналиста май го хвана.

— Ах, мадмоазел Барбара, ако аз не бях аз — усмихна се горчиво Д'Еvre, без да подозира, че почти буквально цитира Пиер Безухов, когото Варя обожаваше. — Ако бях в друго положение, ако имах друг характер и друга съдба... — Хвърли ѝ такъв поглед, че сърцето ѝ подскочи като лудо. — Непременно щях да премеря сили с блестящия Мишел. Кажете, щях ли да имам поне малък шанс срещу него?

— Щяхте, разбира се — честно отговори Варя, но веднага се сепна — беше прозвучало като покана за флирт. — Искам да кажа, че вие, Шарл, щяхте да имате точно толкова шансове, колкото и Михаил Дмитриевич. Тоест никакви. Почти.

Все пак го добави това „почти“. О, това омразно, неизтребимо женско начало!

И тъй като видя, че Д’Еvre май се бе отпуснал като никога, Варя зададе въпроса, който отдавна я интересуваше:

— Шарл, вие имате ли си семейство?

— Интересува ви всъщност дали съм женен? — усмихна се журналистиът.

Варя се смути:

— Е, не само това. Родители, братя, сестри...

Всъщност защо трябва да се лицемери, скастри се тя самата. Съвсем нормален въпрос. И решително додаде:

— И за жена ви, естествено, също бих искала да науча. Соболев например не крие, че е женен.

— Уви, мадмоазел Барбара. Нямам нито жена, нито годеница. Нито някога съм имал. Не се връзва с начина ми на живот. Имел съм романи, разбира се — казвам го без притеснение, понеже вие сте една съвременна жена и глупавите превземки са ви чужди (Варя се усмихна поласкана). Колкото до семейството... имам само баща, когото много обичам и за когото много съм се затъжил. Той сега е във Франция. Някой ден ще ви разкажа за него. След войната, ако сте съгласна. Това е цяла история.

Излизаше, че все пак е неравнодушен, но не желае да става съперник на Соболев. Сигурно от гордост.

Това обстоятелство обаче не пречеше на французина да поддържа най-приятелски отношения с Мишел. Д’Еvre ходеше най-често тъкмо в отряда на Белия Генерал, още повече, че той постоянно се намираше в самия авангард на настъпващата армия, та имаше доста хляб за кореспондентите.

На 8 януари по обяд Соболев прати за Варя трофейна карета с конвой от казаци — канеше я в току-що превзетия Одрин. На меката кожена седалка бе разпилян цял наръч парникови рози. Докато събираще всичката тая растителност, Митя Гридньов се изподра и най-важното скъса новите си ръкавици, което много го разстрои. Уж за утеха Варя палаво съобщи, че щяла да му даде своите (прапоршчикът имаше тънки, момичешки ръце). Митя още повече се разстрои,

обидено заподсмърча и почти половин час се цупи и примигва с дългите си гъсти мигли. Май само мигли е дал Господ на тоя мухльо, рече си Варя. Същите като на Ераст Петрович, само по-светли. Мислите ѝ естествено се отплеснаха по Фандорин, който дявол знае къде скиташе. Няма ли да се върне най-после? С него е... По-спокойно ли? Или по-интересно? Не може така да се каже отведенъж, но определено с него е по-добре.

Пристигнаха чак по мръкнало. Градът се бе смълчал, жива душа не се мяркаше из улиците, само конните дозори трополяха с копита и час по час дрънчаха точещите по шосето артилерийски обози.

Временният щаб се бе разположил в сградата на гарата. Варя отдалеч долови бодрата музика — духовият оркестър свиреше „Слава, царю!“ Всички прозорци на новата, европейска на вид сграда светеха, на площада пред гарата бяха накладени огньове и кюнците на полевите кухни деловито димяха. Варя най-много я потресе, че на гарата бе спрял най-обикновен пътнически влак: спретнати вагончета, локомотивът мирно пуши — сякаш няма никаква война.

В чакалнята, естествено, се празнуваше. Офицерите се бяха разположили край набързо събраните различни по форма и размер маси, отрупани със скромни ястия, но затова пък със значителни количества бутилки. Тъкмо с влизането на Варя и Гридньов всички в един глас викнаха „ура“, вдигайки чаши към масата, на която седеше командирът. Прочутият бял кител на генерала рязко контрастираше с черните армейски и сивите казашки мундири. Освен самия Соболев на централната маса седяха старшите офицери (от тях Варя познаваше само Перепълкин) и Д’Еvre. Лицата на всички бяха зачервени и весели — личеше си, че отдавна са запразнили.

— Варвара Андреевна! — провикна се Ахил, скачайки от мястото си. — Щастлив съм, че сметнахте за възможно! „Ура“, господа, в чест на единствената дама!

Всички наскачаха и нададоха такъв оглушителен рев, че Варя се уплаши. Никога досега не бяха я приветствали толкова активно. Дали пък не сърка, приемайки поканата? Баронеса Врейская, началничката на походния лазарет, където квартируваше Варя, неведнъж бе предупреждавала своите подопечни:

— Mesdames, стойте надалеч от мъжете, когато са разгорещени от битка или пък особено от победа. Това пробужда у тях животински

атавизъм и всеки мъж, дори да е възпитаник на Пажеския корпус, се превръща за известно време във варварин. Оставете ги в мъжката им компания да пуснат парата и тогава отново ще придобият цивилизования си облик, ще станат контролирани.

Впрочем, Варя не забеляза у съседите си по маса нищо чак толкова варварско, ако не броим преувеличната галантност и твърде гръмките гласове. Бяха я настанили на най-почетното място, от дясната страна на Соболев. От другата ѝ страна седеше Д'Еvre.

След като отпи от шампанското и дойде малко на себе си, тя попита:

— Мишел, а какъв е оня влак там? Вече не помня кога за последен път съм виждала влак да стои на релсите, а не да е прекатурен в дерето.

— Ама вие нищо ли не знаете? — извика един млад полковник, седнал на края на масата. — Войната свърши! Днес пристигнаха парламентьори от Константинопол! С влак, като в мирно време!

— Че колко са тия парламентьори? — зачуди се Варя. — Цял влак хора?

— Не, Варенка — поясни Соболев. — Парламентьорите са само двама. Но турците са толкова наплашени от падането на Одрин, че за да не губят нито миг, просто са прикачили щабния вагон на обикновена композиция. Без пътници, естествено.

— А къде са самите парламентьори?

— Препратих ги на великия княз с каляска. Защото по-нататък коловозът е разрушен.

— Ax, от сто години не съм се возила с влак — въздъхна тя замечтана. — Да се облегнеш на меката възглавница, да отвориш книжка, да пиеш горещ чай... Телеграфните стълбове преливат зад прозореца, колелата тракат...

— Бих ви повозил — каза Соболев, — но маршрутът ни е ограничен. Оттук има път само до Константинопол.

— Господа, господа! — възклика Д'Еvre. — Пгевъзходна идея! La guerre est en fait fini^[5], турците не стрелят! А локомотивът, между дугото, е закичен с турското знаме! Защо да не се разходим до Сан Стефано и обратно? Aller et retour^[6], какво ще кажете, Мишел? — той изцяло премина на френски, като се палеше все повече и повече. — Мадмоазел Барбара ще се повози в първокласен вагон, аз ще напиша

разкошен репортаж, някой от щабните офицери пък ще разгледа турския тил. Бога ми, Мишел, всичко ще мине по мед и масло! До Сан Стефано и обратно! И през ум няма да им мине! Пък и да им мине, няма да посмеят да стрелят — нали техните парламентьори са при вас! Мишел, от Сан Стефано светлините на Константинопол се виждат като на длан! Там са извънградските къщи на турските везири! Ах, какъв шанс!

— Безотговорност и авантюризъм — отсече подполковник Перепълкин. — Надявам се, Михаил Дмитриевич, че ще проявите достатъчно благоразумие да не се поддадете на съблазнта.

Колко неприятен човек е той Еремей Перепълкин, истински сухар. Откровено казано, през тия няколко месеца Варя бе започнала да се отнася към него доста неприязнено, макар и да вярваше на приказките за усърдието и уж ненадминатите делови качества на соболевия началник-щаб. Че как няма да е усърден! За няма и половин година да скочиш от капитан направо на подполковник — шега ли е! Отгоре на всичко и „Свети Георги“, че и аненска сабя^[7] му падна като от небето за получена в боя рана. И всичко това благодарение на Мишел. А погледът му е враждебен, сякаш че Варя му е откраднала нещо. Впрочем работата е ясна, ревнува човекът, иска великият Ахил да принадлежи само на него. Интересно, дали пък Еремей Йонович не си пада по оная, казанзакиевата тънка част? Веднъж тя си бе позволила ехиден намек на тая тема пред Мишел и онзи така прихна, че чак се задави от смях.

Но, колкото да й бе неприятен, той път Перепълкин беше съвсем прав. „Превъзходната идея“ на Шарл се стори на Варя пълна дивотия. Впрочем безумният проект срещна пълна подкрепа сред пируващите: един казашки полковник дори потупа французина по гърба и го нарече „луда глава“. Соболев се усмихваше, но засега си мълчеше.

— Разрешете на мен, Михаил Дмитриевич — обади се напет кавалерийски генерал (името му май беше Струков). — Ще кача моите казаци по вагоните, да видим добре ли вози тая пущина! Може пък и някой паша да пипнем. Че какво толкова, имаме пълното право! Още не сме получили заповед за прекратяване на военните действия.

Соболев хвърли поглед на Варя и тя забеляза, че в очите му заигра някакъв особен блъсък.

— А, не, Струков. На вас ви стига Одрин — Ахил се подсмихна хищно и повиши глас — Слушай моята заповед, господа! — В чакалнята тутакси се възцари пълна тишина. — Пренасям командния си пункт в Сан Стефано! Трети егерски батальон — по вагоните. Ако ще да се набълъскат като сардели, но да се качат до последния човек. Аз ще пътувам с щабния вагон. Като ни остави, влакът незабавно се връща в Одрин за подкрепления и ще курсира по маршрута непрестанно. До сутринта искам да имам пълен полк. Вашата задача Струков, е да пристигнете там с кавалерията си най-късно утре вечер. Засега ми стига един батальон. Според разузнавателните донесения пред нас няма боеспособни турски войски — само султанската гвардия в самия Константинопол, но нейната задача е да пази Абдул Хамид.

— Турците не ме притесняват, ваше превъзходителство — проскърца гласът на Перепълкин. — Да речем, че турците няма да ни закачат — на турците въздухът им свърши. Но главнокомандващият хич няма да ни похвали.

— Това изобщо не е сигурно, Еремей Йонович — хитро присви очи Соболев. — Всички знаят какъв рогач е Ак паша и това може да оправдае какво ли не. А в същото време едно известие, че е превзето предградие на Константинопол, може да свърши много добра работа на негово императорско височество. За пред хората ще ни наругаят, а после ще ни благодарят на ухо. Неведнъж вече е ставало. И изобщо бъдете така добър да не дискутирате след веднъж дадена заповед.

— Absolument! — възхитен поклати глава Д'Еvre. — Un tour de genie, Michel!^[8] Излиза, че вие надминахте превъзходната ми идея. Репортажът ще стане даже по-добър, отколкото си мислех.

Соболев стана и галантно подаде ръка на Варя.

— Имате ли желание да се полюбувате на светлините на Константинопол, Варвара Андреевна?

Композицията пореше мрака, пътуваха бързо, Варя едва сварваше да прочете имената на гарите: Баба-ески, Люле-бургаз, Чорлу. Гари като гари, сякаш някъде из Тамбовска губерния, само дето не са жълти, а бели. Светлинки, стройни силуети на кипариси, веднъж през металната дантела на някакъв мост в реката проблесна лунна пътека.

Вагонът беше удобен, с плюшени седалки и голямо абаносово писалище. Конвоят заедно с Гюлнора — бялата кобила на Соболев — се бе разположил в купето за свитата. Оттам току долиташе цвилене — Гюлнора още не можеше да дойде на себе си след нервната процедура по товаренето. В салона пътуваха самият генерал, Варя, Д'Еvre и неколцина офицери, в това число и Митя Гридньов, който мирно дремеше вътре. Офицерите се тълпяха около Перепълкин, който отмяташе придвижването на влака по картата, пушеха, кореспондентът записваше нещо в тефтера си, а Варя и Соболев бяха застанали малко встрани, при прозореца и водеха важен разговор:

— ... Мислех, че е любов — тихичко се изповядващо Мишел, взирайки се уж в мрака зад прозореца, но Варя знаеше, че всъщност гледа нейното отражение в стъклото. — Впрочем, защо да ви лъжа. Не съм мислил за любов. Главната ми страсть е честолюбието, всичко останало е далеч назад. Такъв съм си. Но честолюбието не е грях, ако преследва висша цел. Аз вярвам в своята звезда и в своята съдба, Варвара Андреевна. Звездата ми е ярка, а съдбата особена. Усещам го в сърцето си. Още докато бях юнкер...

— Говорехте за жена си — меко го върна Варя към интересната тема.

— А, да. От честолюбие се ожених, признавам си. Беше грешка. Остави честолюбието да те води срещу куршумите, но пред олтара — за нищо на света. Как стана ли? Бях се върнал от Туркестан. Вече те огряват първите лъчи на славата, но ти пак си плебеят, парвенюто, миришеш на партенки. Дядо ти е започнал като прост войник. А тя е княжна Титова. Родът ѝ води летоброенето си от Рюрик^[9]. Направо от гарнизона прекрачваш във висшето общество. Как да не се поблазниш?

Соболев приказваше отривисто, с горчивина и като че ли искрено. Варя оцени тая искреност. Досещаше се, разбира се, накъде бие. Все още имаше време да го прекъсне, да отклони разговора в друга посока, но не и достигна воля. Че и на кого ли би достигнала?

— Много бързо разбрах, че висшето общество не е за мен. Този климат не ми понася на организма. Така си живеем — аз на походи, тя в столицата. Щом свърши тая война, ще поискам развод. Вече мога да си го позволя, заслужих го. Кой ще ме съди — все пак съм герой. — Соболев се усмихна лукаво. — Какво ще кажете, Варенка?

— За кое? — попита тя с невинно изражение. Проклетата кокетна природа — направо ликува. За какво, всъщност, ѝ е това признание, само усложнява нещата, ама не, пак се чувстваш като на празник.

— Да се развеждам ли, или не?

— Сам трябва да си го решите. (Сега, ей сега ще ги произнесе ония думи).

Соболев въздъхна тежко и се хвърли с главата напред:

— Отдавна се вглеждам във вас. Умна сте, искрена, смела, имате характер. Тъкмо такава спътница в живота ми трябва. С вас ще стана още по-силен. Пък и вие няма да съжалявате, кълна ви се... С две думи, Варвара Андреевна, смятайте, че ви правя официално...

— Ваше превъзходителство! — провикна се Перепълкин, мътните го взели. — Сан Стефано! Слизаме ли?

Операцията премина като по вода. Разоръжиха стъпisanата охрана на гарата (смехория — шестима сънени войници), пръснаха се повзводно из града.

Соболев изчакваше на гарата да утихнат редките изстрели из улиците. Всичко свърши за близо половин час. Загубите възлязоха на един ранен, и той май ранен в суматохата от своите.

Генералът набързо огледа осветения с газени фенери център на градчето. Малко по-нататък почваха някакви криви сокаци, заплетени в тъмен лабиринт, където не бе много разумно да си пъхаш носа. Соболев избра за резиденция и база за отбрана (при евентуални неприятности) масивната сграда на филиала на Османо-Османската банка. Едната рота се разположи непосредствено около сградата и вътре в нея, втората остана на гарата, третата се пръсна да охранява околните улици. Влакът незабавно потегли обратно да докара подкрепления.

Не можаха да докладват по телеграфа на главнокомандващия за превземането на Сан Стефано — линията мълчеше. Изглежда, турците се бяха постарали.

— Вторият батальон ще пристигне най-късно по обяд — каза Соболев. — Дотогава не се предвижда нищо интересно. Ще се

наслаждаваме на светлините на Цариград и ще убиваме времето в приятни беседи.

Разположиха временния щаб на третия етаж в директорския кабинет. На първо място през прозореца наистина се виждаха светлинките на турска столица, и второ, в кабинета имаше стоманена врата към банковия трезор. По чугунените рафтове бяха наредени чувалчета, запечатани с воськ. Д'Еvre прочете арабските заврънкулки и каза, че във всеки чувал има по сто хиляди лири.

— А разправят, че Турция била банкротирана — учуди се Митя.
— Та тук има милиони!

— Тъкмо затова ще се разположим в този кабинет — реши Соболев. — Веднъж вече ме обвиниха, че съм присвоил ханска хазна. Стига ми толкова.

Вратата към трезора остана притворена и повече никой не споменаваше за милионите. Донесоха от гарата телеграфен апарат, сложиха го в приемната, жицата опънаха направо през площада. На всеки петнайсет минути Варя се опитваше да се свърже поне с Одрин, но апаратът не даваше признания на живот.

Пристигна делегация от местни търговци и духовни лица с молба да не се разграбвали домовете и да не се осквернявали джамиите, ами да приемели контрибуция от около петдесетина хиляди, щото бедните граждани трудно щели да съберат повече. Когато обаче водачът на делегацията — дебел турчин с орлов нос, сюртук и фес, разбра, че пред него е самият легендарен Ак паша, сумата моментално бе удвоена.

Соболев успокои туземците като им обясни, че не е упълномощаван да взема контрибуции. Гърбоносият стрелна с поглед отключената врата на трезора и притвори очи с разбиране:

— Ясно, ефенди. Какво са сто хиляди лири за такъв голям човек.

Вестите тук се разнасяха бързо. Не бяха минали и два часа от посещението на санстефанската делегация, а Ак паша вече го чакаше друга делегация, на гръцки търговци от самия Константинопол. Те не предлагаха контрибуции, но бяха донесли сладкиши и вино „за доблестните християнски войни“. Обясняваха, че в града живеят много православни и молеха да не се стреля с топове, а ако се наложи да се стреля, да не е по Пера, а по Галата, а още по-добре — по арменската и еврейската махали. Опитаха се да поднесат на Соболев златна сабя със

скъпоценни инкрустации, но ги натираха и те май си тръгнаха успокоени.

— Цариград! — каза развлнуван Соболев, гледайки през прозореца преливащия в светлини велик град. — Вечната, недостижима мечта на руските монарси. Тук е коренът на нашата вяра и цивилизация. Тук е ключът към цялото Средиземноморие. Толкова е близо! Само протегни ръка и е твое. Пак ли ще си тръгнем с пръст в устата?

— Не е възможно, ваше превъзходителство! — възклика Гридньов. — Негово величество не би допуснал!

— Ex, Митя. Тиловите ни умници, корчаковци и гнатиевци сигурно вече се пазарят, вече въртят опашки пред англичаните. Не им стиска да приберат онова, което ѝ се полага на Русия от незапомнени времена, ще видиш, че няма да им стигне барутът! През 29-та година Дибич^[10] спря в Одрин, сега ние стигнахме до Сан Стефано. Ама очи пълни, ръце празни. Аз виждам една велика, силна Русия, обединила славянските земи от Архангелск до Цариград и от Триест до Владивосток! Чак тогава ще е изпълнена историческата мисия на династията Романови и те, най-сетне, ще могат да минат от вечните войни към благоустройството на многострадалната си държава. Отстъпим ли сега — пак ще се наложи синовете и внуките ни да проливат своя и чужда кръв, устремени към стените на Цариград. Това е кръстният път, предопределен на православния руски народ!

— Мога да си представя какво става в Константинопол — разсеяно каза Д'Еvre, също загледан през прозореца. — Ак паша е в Сан Стефано! Дворецът е обзет от паника, евакуират хaremа, евнусите с дебелите задници търчат насам-натам. Интересно, дали Абдул Хамид вече се е прехвърлил на азиатския бряг, или още не е? На никого не би му хрумнало, че сте пристигнал тук само с един батальон, Мишел. Ако беше на покер, бълфът щеше да е отличен — пълна гаранция, че противникът ще пасува.

— Само това липсваше! — уплаши се Перепълкин. — Михаил Дмитриевич, ваше превъзходителство, недейте го слуша! Това е гибелно! И без това вече сме се напъхали на вълка в устата! Да върви по дяволите Абдул Хамид!

Соболев и кореспондентът се спогледаха.

— А какво губя всъщност? — генералът сви ръка в юмрук, ставите му изпукаха. — Да речем, че султанската гвардия не се уплаши и открие огън — ще отстъпим, и толкоз. Силна ли е гвардията на Абдул Хамид, а, Шарл?

— Гвардията е добра, само дето Абдул Хамид за нищо на света няма да им позволи да се отделят от него.

— Значи няма да има преследване. Влизаме в града в походна колона, с развято знаме и барабани, най-отпред — аз, на Гюлнора — закрачи из кабинета Соболев, който все повече се разпалваше. — Преди да е съмнало, че да не личи колко сме малко. И право в двореца. Без нито един изстрел! Дали ще ми преподнесат ключовете на Константинопол?

— Непременно ще ги преподнесат — възклика разгорещилият се Д'Еvre. — И това вече ще бъде пълната капитулация.

— Да поставим англичаните пред свършен факт! — сечеше въздуха с ръка генералът. — Докато се усетят, градът вече ще е руски, турците ще са капитулирали. А ако нещо се обърка — голяма работа, веднъж се мре. То и Сан Стефано никой не ни е разрешавал да го превземаме.

— Това ще е един безprecedентен финал! Никога не съм предполагал, че ще се окажа непосредствен свидетел на такова нещо — промълви развлънваният журналист.

— Не свидетел, а участник! — потупа го по рамото Соболев.

— Не ви пускам! — изправи се пред вратата Перепълкин. Имаше вид на човек, който се е прежалил: кафявите му очи бяха изхвръкнали, по челото бяха избили едри капки пот. — Като началник на щаба заявявам официален протест! Ваше превъзходителство, елате на себе си! Вие сте генерал от свитата на негово величество, не сте някой бashiбозук! За Бога!

— Марш, Перепълкин, дотегна ми от вас! — нахока рационалиста гневният олимпиец. — Когато Осман паша тръгна на пробив от Плевен, вие пак настоявахте „за Бога“ да не тръгваме без заповед. Че дори и на колене ми паднахте! И кой излезе прав тогава? Аха! Ще видите как ще ми връчат ключовете на Цариград!

— Великолепно! — възклика Митя. — Нали е великолепно, Варвара Андреевна?

Варя не отговори, не беше сигурна дали това наистина е чак толкова великолепно. От Соболевата дързост ѝ се виеше свят. А възникваше и въпросът: тя какво да прави? Да се хване за стремето на Гюлнора и да тръгне начело на егерския батальон? Или да остане самосамичка посред нощ във вражеския град?

— Гридньов, оставям ти моя конвой, ще охраняваш банката. Че инак местните ще я разграбят, а после ще хвърлят вината на Соболев — рече генералът.

— Ваше превъзходителство! Михаил Дмитриевич! — изрева прaporщикът. — И аз искам в Константинопол!

— А кой ще охранява Вагвага Анджеевна? — погледна го с укор Д'Еvre.

Соболев извади от джоба си златен часовник, щракна капачето.

— Пет и половина. След два-два и половина часа ще започне да се съмва. Ей, Гукмасов!

— Слушам, ваше превъзходителство! — влетя в кабинета един хубавец хорунжи^[11].

— Вдигай ротите! Батальонът да се строи в походна колона! Знамето и барабаните отпред! Като на парад! Оседлайте Гюлнора! Поживо! Тръгване — в шест нула нула!

Адютантът хукна през глава да изпълнява заповедите, а Соболев се разкърши и каза:

— Е, Варвара Андреевна, сега вече или ще стана по-голям герой и от Наполеон, или най-сетне ще оставя тук тая глава, дето все не увира.

— Няма да я оставите — отвърна тя, гледайки генерала с искрено възхищение: толкова беше хубав той в този миг, същински Ахил.

— Пфу-пфу, да не е уроки — суеверно плю през рамо Соболев.

— Още не е късно да размислите — трепна Перепълкин. — Михаил Дмитриевич, разрешете да върна Гукмасов!

И той дори направи крачка към вратата, но в този миг...

В този миг откъм стълбите се чу тропот на ботуши, вратата широко се отвори и в стаята нахлуха двама: Лаврентий Аркадиевич Мизинов и Фандорин.

— Ераст Петрович! — изписка Варя и насмалко да му се хвърли на врата, но навреме се сдържа.

Мизинов измърмори:

— Аха, той е тук! Прекрасно!

— Ваше високопревъзходителство? — намръщи се Соболев, като видя зад гърбовете на новодошлите да синеят жандармски униформи.

— Откъде се взехте? Вярно, че допуснах известно своеvolие, но мисля, че да ме арестувате е вече прекалено.

— Да ви арестувам ли? — учуди се Мизинов. — От къде на къде? Едва стигнахме до вас с дрезината и с една полурота жандарми. Телеграфът не работи, пътят е отрязан. На три пъти попадахме под огън, изгубихме седем души. Ето на, и шинелът ми пострада — той посочи дупка от куршум на ръкава си.

Ераст Петрович пристъпи напред. Изобщо не се бе променил за отсъствието си, само дето беше цивилен, хем издокаран като истинско конте: цилиндър, пелерина, колосана якичка.

— Здравейте, Варвара Андреевна — доброжелателно промълви титулярният съветник. — К-колко ви е порасла косата. Май така все пак по ви отива.

Леко се поклони на Соболев:

— Да ви честия г-георгиевската сабя, ваше превъзходителство. Това е голяма чест.

На Перепълкин само кимна и накрая се обърна към кореспондента:

— Салам алайкум, Ануар ефенди.

[1] Вашата армия победи, вашите амбиции са задоволени, а Турция повече не съществува! (фр.) — Б.пр. ↑

[2] Анна Йоановна (1693–1740) руска императрица от 1730 г. Обичаят високопоставени лица в двора да имат цветнокожи пажове и прислужници е бил широко разпространен в Русия през 17 и 18 век. Например дядото на А. С. Пушкин, негърът Анибал „арапинът“ е бил прислужник на цар Петър Велики. — Б.пр. ↑

[3] Господин младши лейтенантът. — Б.пр. ↑

[4] Името на Пиер Терай дъо Баяр (1473–1524), „Рицарят без страх и укор“ е символ на рицарски добродетели. — Б.ред. ↑

[5] Войната практически свърши (фр.). — Б.пр. ↑

[6] Дотам и обратно (фр.). — Б.пр. ↑

[7] Кавалер на орден „Света Анна“ се ставало за проявена храброст. Награденият имал право да украси ефеса на сабята си с лентата на ордена — червена с жълти кантове и да гравира върху предпазната чаша на оръжието думите „За храброст“. Орденът автоматично правел притежателя си дворянин, а носителите на първа степен ставали потомствени дворяни, т.е. титлата можела да се предава по наследство. — Б.пр. ↑

[8] Безусловно! Гениален ход, Мишел! (фр.) — Б.пр. ↑

[9] Рюрик — първият руски княз и фактически основател на руската държава, призован през 862 г. от славяните „да князува и да ги владее“. По произход е варяг (норман). Установява столицата си в Новгород. Умира през 879 г. Родът му управлява Русия повече от 7 века, чак до смъртта на цар Фьодор Йоанович през 1598 г. Преки потомци на първия руски владетел са княжеските родове Шуйски, Оболенски, Вяземски, Гагарини, Трубецки, Одоевски, Волконски и др. — Б.пр. ↑

[10] Фелдмаршал гриф Иван Иванович Дибич-Задбалкански (1785–1831), рождено име Йохан Карл Фридрих Антон — пруски офицер, преминал на руска служба. Издига се по време на Наполеоновите войни. За пръв път в историята на руско-турските войни успява да прекоси Балканския полуостров и да стигне с войската си до Одрин. За тези успехи му е дадено правото да се нарича „Задбалкански“. — Б.пр. ↑

[11] Най-ниският офицерски чин в казашката войска, съответстващ на подпоручик или корнет в кавалерията. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ТРИНАЙСЕТА

В КОЯТО ФАНДОРИН ПРОИЗНАСЯ ДЪЛГА РЕЧ

... В заключителния етап от войната сътношението на силите между враждуващите страни е такова, че опасността от панславянска експанзия, която заплашва южните граници на двуединната империя^[1] не може повече да се игнорира. Цар Александър и неговите сателити Румъния, Сърбия и Черна гора са концентрирали 700-хиляден железен юмрук, въоръжен с хиляда и петстотин оръдия. Пита се — срещу кого? Срещу деморализираната турска армия, която по най-оптимистични сметки наброява понастоящем не повече от 120 000 изгладнели и наплашени войници?

Никак не е смешно, господа! Само щраус може да не види опасността, надвиснала над цяла просветена Европа. Забавянето е равносилно на смърт. Ако продължаваме със скръстени ръце да наблюдаваме как скитските орди...

„Винер цайтунг“ (Виена)

21 (9) януари 1878 г.

Фандорин отметна пелерината и в дясната му ръка матово проблесна оксидираната стомана на малък красив револвер. В същата секунда Мизинов щракна с пръсти, в кабинета прекрачиха двама жандарми и насочиха кабините си срещу кореспондента.

— Какъв е тоя цирк?! — ревна Соболев. — Какъв „салам“, какъв „алейкум“? Какъв „ефенди“?

Варя погледна към Шарл. Той бе застанал до стената, скръстил ръце на гърдите, и гледаше титулярния съветник недоверчиво-подигравателно.

— Ераст Петрович — избъбри Варя. — Но нали ходихте в Англия за Маклафлин!

— Варвара Андреевна, ходих до Англия, но изобщо не беше за Маклафлин. Б-бях наясно, че няма да го открия там.

— Но защо тогава не възразихте, когато негово величество... — Варя прехапа език, осъзнавайки, че за малко не издаде държавна тайна.

— Д-доловите ми щяха да бъдат голословни. Пък и все едно трябваше да се отскочи до Европа.

— И какво открихте там?

— Точно каквото очаквах, че интригите на английския кабинет нямат нищо общо. Това първо. Да, в Лондон не ни обичат. Да, гласят се за голяма война. Но чак да убиват вестоносци и да организират диверсии — това е прекалено. Противоречи на британския спортен дух. Същото ми каза и граф Шувалов.

Бях в редакцията на „Д-дейли поуст“ и се убедих в пълната невинност на Маклафлин. Това второ. П-приятелите и колегите му говорят за Шеймъс като за прям и простодушен човек, настроен отрицателно спрямо британската политика и едва ли не свързан с ирландското национално движение. Просто изобщо не прилича на агент на коварния Дизраели.

На връщане — нали ми беше на п-път — минах през Париж, където се забавих известно време. Отбих се в редакцията на „Ревю паризиен“...

Д'Еvre мръдна и жандармите трепнаха с карабините в ръце, готови за стрелба. Журналистът демонстративно поклати глава и скри ръцете си зад гърба, под полите на походния си сюртук.

— И се изясни — продължи преспокойно Ераст Петрович, — че в родната му редакция никога не са виждали очите на прочутия Шарл Д'Еvre. Това трето. Винаги е изпращал блестящите си статии, очерци и фейлетони по пощата или по телеграфа.

— И какво от това? — възмути се Соболев. — Шарл не е някой паркетен кавалер, той е търсач на приключения.

— Да, при това в д-доста по-голяма степен, отколкото предполага ваше превъзходителство. Разрових се в течението на „Ревю паризиен“ и наяве излязоха много интересни съвпадения. Първите си публикации господин Д'Еvre изпраща от България преди десет години — тъкмо по туй време Митхад паша е губернатор на Дунавския вилаят,

а негов секретар е младият чиновник Ануар. През 1868 година Д'Еvre праща от Константинопол серия блестящи скици за нравите в султанския двор. Това е периодът на първото издигане на Митхад паша, когато е извикан в столицата да ръководи Държавния съвет. Година по-късно реформаторът е изпратен на почетно заточение далеч в Междуречието и бойкото перо на талантливия журналист като по вълшебство се премества от Константинопол в Багдад. Три години (а точно това е срокът на губернаторството на Митхад паша в Ирак) Д'Еvre пише за разкопките на асирийски градове, за арабските шейхове и за Суецкия канал.

— Нагласявате фактите в своя полза! — сърдито го прекъсна Соболев. — Шарл е пътешествал из целия Orient. Писал е от най-различни места, които вие не споменавате, защото излизат извън рамките на вашата хипотеза. Например през 73-та той бе с мен в Хива. Заедно умирахме от жажда, заедно се стапяхме от жегата. И наоколо нямаше и помен от Митхад, господин следователю!

— А откъде пристигна в Средна Азия? — попита Фандорин генерала.

— Мисля, че от Иран.

— Предполагам, че не е било Иран, а Ирак. В края на 1873 година вестникът помества неговите лирични етюди за Елада. Откъде ли изведнъж се е взела Елада? Ами оттам, че патронът на нашия Ануар ефенди е преместен междувременно в Солун. Апропо, Варвара Андреевна, спомняте ли си онай прекрасна статия за старите ботуши?

Варя кимна, гледайки Фандорин като омагьосана. Той явно дрънкаше някакви абсолютни измишльотини, но колко уверено, колко красиво, колко властно го правеше! Дори бе престанал да заеква.

— Там се споменава едно корабокрушение, станало през ноември 1873 г. в Термаическия залив. Между другото, на бреговете на този залив е разположен град Солун. Пак от същата статия става ясно, че през 1867 година авторът се е намирал в София, а през 1871 година — в Междуречието, понеже тъкмо тогава арабски номади изколват британската археологическа експедиция на сър Андрю Уейърд. След „Старите ботуши“ започнах сериозно да подозирам мосю Д'Еvre, но той все успяваше да ме обърка с ловките си маньоври... А сега — Фандорин прибра револвера в джоба си и се обърна към Мизинов — нека пресметнем щетите, които сме претърпели от дейността на

господин Ануар. Мосю Д'Еvre се присъединява към корпуса военни кореспонденти към края на юни миналата година. Това е периодът на победоносното настъпление на нашата армия. Дунавът е форсиран, турската армия е деморализирана, пътят към София, а оттам и към Константинопол е открит. Отрядът на генерал Гурко вече е завзел Шипченския проход, ключа от големия Балкан. Практически войната вече е спечелена. Но какво става в следващия момент? Едно фатално объркване с шифrogramите — и нашата армия превзема никому ненужния Никопол, а междувременно корпусът на Осман паша безпрепятствено влиза в опразнения Плевен, с което спира цялото ни настъпление. Да си припомним обстоятелствата около тая загадъчна история. Шифровчикът Яблоков извършва тежко провинение, оставяйки на масата секретна депеша. Защо Яблоков постъпва така? Защото е развлнуван от вестта за неочекваното пристигане на годеницата му, госпожа Суворова.

Всички погледи се обърнаха към Варя и тя се почвства като веществено доказателство.

— А кой съобщава на Яблоков за пристигането й? Журналистът Д'Еvre. Когато обезумелият от радост шифровчик хуква навън, остава само да се препише шифrogramата като се смени „Плевен“ с „Никопол“. Нашият армейски шифър, неко казано, не е сложен. А Д'Еvre знае за предстоящата операция на руската армия от самия мен, понеже в негово присъствие разказах за Осман паша. Спомняте ли си първата ни среща, Михаил Дмитриевич?

Соболев мрачно кимна.

— Да си припомним по-нататък историята с митичния Али бей, с когото Д'Еvre бил направил интервю. Това „интервю“ ни струваше две хиляди убити и от този момент нататък руската армия заседна при Плевен за дълго и не на шега. Рискован ход — Ануар неминуемо си навлича подозрения, но друг изход няма. Защото в края на краищата руснациите могат просто да блокират Осман паша в Плевен, а основните сили да продължат на юг. Но разгромът на първия щурм създава у нашето командване преувеличена представа за опасността, която представлява Плевен, и армията се развръща с цялата си мощ срещу малкото българско градче.

— Ама чакайте, Ераст Петрович, нали Али бей е действително лице! — сепна се Варя. — Нашите съгледвачи го бяха виждали в

Плевен!

— Ще се върнем към това малко по-късно. Сега да си припомним обстоятелствата около втората атака на Плевен, когато отдадохме провала на предателството на румънския полковник Лукан, разкрил нашата диспозиция на турците. Прав бяхте, Лаврентий Аркадиевич, „J“-то в тефтерчето на Лукан наистина е било „журналист“, само че не Маклафлин, а Д’Еvre. Не му е било особено трудно да вербува празноглавия румънец — загубите на комар и прекомерните му амбиции превръщат полковника в лесна плячка. Покъсно в Букурещ Д’Еvre ловко се възползва от госпожа Суворова, за да се отърве от агента, който вече не му е нужен и дори започва да става опасен. Допускам освен това, че е възникнала необходимост от среща с Осман паша. Изгонването от армията — временно и с предварително планирана реабилитация — дава на Ануар такава възможност. Френският кореспондент отсъства един месец. И тъкмо по това време нашето разузнаване донася, че турският командващ има някакъв тайнствен съветник Али бей. Въпросният Али бей нарочно се мярка на публични места и демонстрира забележителната си брада. Трябва доста да сте ни се присмивали, господин шпионино.

Д’Еvre не отговори. Той внимателно гледаше титулярния съветник и сякаш изчакваше нещо.

— Появата на Али бей в Плевен е била необходима, за да изчисти от журналиста Д’Еvre подозренията за онова злополучно интервю. Не се съмнявам, че Ануар е оползотворил тоя месец максимално: със сигурност се е договорил с Осман паша за бъдещите съвместни действия, създал си е сигурни свръзки. Впрочем нашето контраразузнаване не пречеше на кореспондентите да работят със собствени осведомители от обсадения град. При добро желание Ануар ефенди е могъл дори да прескочи до Константинопол, понеже комуникацията с Плевен още не е била прекъсната. Проста работа — стигаш до София, а оттам с влака за един ден си в Истанбул.

Третият щурм е особено опасен за Осман паша преди всичко с неочекваната атака на Михаил Дмитриевич. В тоя момент на Ануар му провървява, а на нас не. И то заради една фатална случайност — на път към щаба вашият адютант Зуров минава покрай кореспондентите и се провиква, че вие сте в Плевен. Ануар, естествено, отлично разбира и значението на това съобщение, и задачата, с която Зуров е изпратен

при командването. Трябва да се спечели време, да се даде на Осман паша възможност да се прегрупира и да изтласка от Плевен Михаил Дмитриевич с малкия му отряд, преди да са дошли подкрепленията. И Ануар отново рискува, импровизира. Дръзко, виртуозно, талантливо. И както винаги безмилостно.

Когато журналистите научават за успешното настъпление на десния фланг и се надпреварват кой пръв ще стигне до телеграфния апарат, Ануар се втурва да преследва Зуров и Казанзаки. С прословутия си Еничар той ги настига без проблеми и виждайки, че мястото е безлюдно, застреля и двамата. Очевидно в момента на убийството той препуска между Зуров и Казанзаки, като ротмистъра е от дясната му страна, а жандармът от лявата. Ануар стреля в лявото слепоочие на хусаря — от упор, а в следващия миг пръсва челото на подполковника, който се е обърнал да види кой стреля. Всичко отнема не повече от секунда. Наоколо се придвижват войски, но конниците препускат из дола, никой не ги вижда, а в разгара на канонадата два пистолетни изстрела едва ли могат да привлекат нечие внимание. Убиецът оставя трупа на Зуров където е паднал, но забива в гърба му кинжала на жандарма. Тоест първо го е застрелял, а после е пронизал мъртвеца с острието, а не обратното, както си помислихме ние тогава. Целта е ясна, да се хвърли подозрението върху Казанзаки. Пак от тия съображения Ануар премества тялото на подполковника в близките храсти и инсценира самоубийство.

— Ами писмото? — припомни си Варя. — Дето го беше писал тоя, как беше... Палавничето?

— Великолепен ход — призна Фандорин. — Очевидно турското разузнаване е било уведомено за противоестествените наклонности на Казанзаки още от времето, когато е служил в Тифлис. Предполагам, че Ануар внимателно е наблюдаван подполковника, без да изключва възможността в един момент да си послужи с изнудване. Но събитията се развиват другояче и ценната информация се използва, за да ни насочи по фалшивата следа. Ануар просто взима чист лист хартия и набързо нахвърля онова карикатурно хомосексуално послание. Тук обаче малко се престарава, и писмото още тогава ми се стори подозрително. На първо място не е за вярване, че грузински княз ще пише на руски толкова неграмотно — нали е завършил поне гимназия. И второ, може би си спомняте, че попитах Лаврентий Аркадиевич за

плика и се разбра, че писмото е намерено в джоба на покойника без плик. Тогава не е ясно как е могло да се запази толкова чисто. Казанзаки трябва да го е носил у себе си повече от година!

— Всичко това е прекрасно — не издържа Мизинов. — Вие вече за втори път през последното денонощие ми излагате вашите съображения, но аз пак искам да ви попитам: защо го криехте? Защо не споделихте подозренията си по-рано?

— Когато опровергаваш една версия, трябва да посочиш друга, а тя все ми се изпълзваше — отговори Ераст Петрович. — Опонентът използваше прекалено разнообразни похвати. Срам ме е да си призная, но за известно време главният заподозрян в очите ми беше господин Перепълкин.

— Кой, Еремей ли? — потресеният Соболев само разпери ръце.
— Не знам, господа, за мен това е вече параноя.

Самият Перепълкин примигва няколко пъти и нервно разкопча стегнатата си яка.

— Да, глупаво изглежда — съгласи се Фандорин. — Но господин подполковникът вечно ни се въртеше в краката. Дори самата му појава изглеждаше подозрително: плениен, после освободен сякаш с вълшебство, стрелят в главата му от упор, но остава жив. Бashiбозуците обикновено са по-точни. Пък и историята с шифровчика — именно Перепълкин предава телеграмата със заповедта Криденер да завземе Никопол. А кой подкороса доверчивия журналист Д'Еvre да се промъкне при турците в Плевен? Ами тайнствената буква J? По примера на Зуров мнозина наричаха Еремей Йонович „Жером“. Това от една страна. А от друга — ще се съгласите, че прикритието на Ануар ефенди просто е идеално. Аз можех да си правя колкото искам логически умозаключения, но достатъчно бе да хвърля само един поглед на Шарл Д'Еvre и аргументите ставаха на пух и прах. Само погледнете тоя човек — посочи журналиста Фандорин. Всички се обърнаха към Д'Еvre, а той се поклони с преувеличена скромност. — В състояние ли сте да повярвате, че той чаровен, остроумен стопроцентов европеец и коварният, жесток шеф на турските тайни служби са едно и също лице?

— В никакъв случай! — заяви Соболев. — Аз и сега не го вярвам!

Ераст Петрович кимна със задоволство.

— Стигаме до историята с Маклафлин и несполучилия пробив. Тук всичко е било съвсем просто и без никакъв риск. Не е било никак трудно да се подхвърли „сензационната“ новина на доверчивия Шеймъс. Информаторът, когото той толкова старателно криеше от нас и с който толкова се гордееше, със сигурност е работил за вас, ефенди.

Варя потрепери, толкова я засегна това обръщение, адресирано към Шарл. Не, нещо тук не е така. Какъв „ефенди“ е той?!

— Вие използвахте ловко доверчивостта на Маклафлин, а също и неговата суетност. Той толкова завиждаше на блестящия Шарл Д'Еvre, толкова мечтаеше да го изпревари. До тоя момент успяваше да го прави само на шах, при това не винаги, и изведнъж такъв фантастичен късмет! Exclusive information from most reliable sources^[2]! И то каква information! Всеки репортер е готов да продаде душата си на дявола за подобни сведения. Ако Маклафлин не беше срецнал по пътя си Варвара Андреевна и не се беше изпуснал... Осман щеше да помете grenadierskiy корпус и да се оттегли към Шипка. Ситуацията на фронта щеше да стане патова.

— Но щом Маклафлин не е шпионин, къде се е дянал? — попита Варя.

— Нали си спомняте разказа на Ганецки как башибозукът връхлетял неговия щаб и достопочтеният генерал едва отървал кожата? Предполагам, че диверсантите не са търсели Ганецки, а Маклафлин. Необходимо е било той да бъде отстранен. И той изчезва. Без следа. По всяка вероятност измаменият и оклеветен ирландец лежи на дъното на река Вит с камък на врата. А може би башибозузите, следвайки милите си навици, са го наsekли на парчета.

Варя потрепери, като си спомни с какъв апетит кореспондентът похапваше пирожки със сладко по време на последната им среща. А са му оставали да живее два-три часа...

— Не ви ли беше жал за клетия Маклафлин? — поинтересува се Фандорин, но Д'Еvre (възможно ли беше това наистина да е Ануар ефенди?) с изящен жест го подкани да продължава и пак скри ръце зад гърба си.

Варя си спомни, че според психологическата наука ръцете, скрити зад гърба, показват потайност и нежелание да се каже истината. Дали е възможно? Тя се приближи до кореспондента, внимателно се загледа в лицето му, опитвайки се да открие в познатите й черти нещо

чуждо, нещо страшно. Лицето му обаче си беше същото, може би малко по-бледо. Той дори не погледна към Варя.

— Пробивът се провали, но вие пак излязохте сух от водата. Много бързах да стигна от Париж до театъра на бойните действия. Знаех вече със сигурност, че сте били вие и отлично си давах сметка колко сте опасен.

— Можехте да пратите телеграма — промърмори Мизинов.

— Каква точно, ваше високопревъзходителство? „Журналистът Д’Еvre е Ануар ефенди“? Щяхте да си помислите, че Фандорин се е побъркал. Спомнете си само колко дълго се наложи да ви представям доказателствата — все не желаехте да изоставите версията за английските интриги. А пък генерал Соболев, както виждате, дори и сега, след толкова дълги разяснения, пак не е убеден.

Соболев упорито поклати глава:

— Ще ви изслушаме докрай, Фандорин, а след това ще дадем думата на Шарл. Съдебното разследване не може да се състои само от речта на прокурора.

— Merci, Michel — мимолетна усмивка се плъзна през лицето на Д’Еvre. — Comme dit l’autre, a friend in need is a friend indeed^[3]. Един въпрос към monsieur procureur^[4]. Откъде изобщо ви хгумна да ме подозигате? Au commencement^[5]? Бъдете добъг да задоволите любопитството ми.

— Че как? — учуди се Ераст Петрович. — Толкова сте непредпазлив. Бива ли чак толкова перчене и подценяване на противника! Достатъчно ми беше да зърна вашия подпис в „Ревю паризиен“ — d’Hevrails, и веднага си спомних, че главният ни опонент Ануар ефенди според някои сведения е роден в босненското селце Хевраис. D’Hevrails, „Хавраиски“ — ще се съгласите, че това е прекалено прозрачен псевдоним. Разбира се, можеше да се дължи и на случайно съвпадение, но така или иначе, изглеждаше подозително. Вероятно в началото на вашата журналистическа дейност не сте предполагали, че маската на кореспондент може да ви потрябва за съвсем други акции. Сигурен съм, че сте започнали да сътрудничите на парижкия вестник от съвсем невинни съображения: да дадете изказ на изключителните си литературни заложби, а пътьом сте насаждали сред европейците интерес към проблемите на турската империя и по-специално към фигурата на великия реформатор Митхад паша. И сте

се справили с тая задача много добре. Името на мъдрия Митхад фигурира във вашите публикации най-малко петдесет пъти. Може да се твърди, че тъкмо вие направихте от пашата популярна и уважавана личност в цяла Европа и главно във Франция, където той живее в момента.

Варя трепна, спомняйки си как Д'Еvre разказваше за безкрайно обичания си баща, който живее във Франция. Нима всичко ще се окаже истина? Тя с ужас изгледа кореспондента. Той си оставаше все тъй хладнокръвен, но усмивката му се стори на Варя малко изкуствена.

— Между нас казано, не ми се вярва, че сте предали Митхад паша — продължи титулярният съветник. — Тук се води някаква тънка игра. Сега, след поражението на Турция, той ще се завърне, окичен с лаврите на страдалец, и отново ще оглави правителството. От европейска гледна точка той е просто идеалната фигура. В Париж направо го носят на ръце — Фандорин разтърка с пръсти слепоочието си и Варя внезапно забеляза колко блед и уморен изглежда. — Аз много бързах да се върна, но тристане километра от София до Харманли ми отнеха повече време, отколкото хилядата и петстотин от Париж до София. Тиловите пътища са нещо неописуемо. Слава Богу, стигнахме навреме с Лаврентий Аркадиевич. В момента, когато генерал Струков ни съобщи, че негово превъзходителство заедно с журналиста Д'Еvre е тръгнал за Сан Стефано, проумях: ето, това е смъртоносният удар на Ануар ефенди. Неслучайно телеграфните жици са прерязани. Много се уплаших, Михаил Дмитриевич, че този човек ще се възползва от вашата дързост и честолюбие и ще ви склони да влезете в Константинопол.

— Че какво толкова ви е уплашило, господин прокурор? — иронично попита Соболев. — Да, руските воини щяха да навлязат в турската столица — какво толкова?

— Как какво? — хвана се за сърцето Мизинов. — Да не сте полудели! Това щеше да е краят на всичко!

— На кое „всичко“? — сви рамене Ахил, но Варя забеляза беспокойството в очите му.

— На нашата армия, на нашите завоевания, на Русия! — застрашително произнесе шефът на жандармите. — Посланикът ни в Англия граф Шувалов е пратил шифровано донесение. Той е чел със собствените си очи секретен меморандум на сейнтджеймския кабинет.

Съгласно тайното споразумение между Британия и Австро-Унгария, ако един-единствен руски войник се появи по улиците на Константинопол, броненосната ескадра на адмирал Хорнби незабавно открива огън, а австро-унгарската армия пресича сръбската и руската граници. Такива ми ти работи, Михаил Дмитриевич. Очаквал ние разгром, много по-страшен от кримския. Страната е изтощена от плевенската епопея, в Черно море няма флота, хазната е празна. Щеше да настъпи пълна катастрофа.

Соболев мълчеше, объркан.

— Но ваше превъзходителство прояви достатъчно мъдрост и самообладание да не продължи по-нататък от Сан Стефано — натъртено каза Фандорин. — Значи всъщност не се е налагало двамата с Лаврентий Аркадиевич да бързаме толкова.

Варя видя как лицето на Белия генерал почервения. Соболев се прокашля и важно кимна, разглеждайки с интерес мраморния под.

За зла беда тъкмо в тоя момент през вратата се провря хорунжият Гукмасов. Той огледа с неприязън сините мундири и ревна:

— Разрешете да доложа, ваше превъзходителство!

На Варя ѝ дожаля за клетия Ахил и тя се извърна, а дебелокожият хорунжи все тъй гороломно израпортува:

— Часът е точно шест! Батальонът естроен по ваша заповед! Гюлнора е оседлана! Очакваме само ваше превъзходителство да ни поведе към Цариградските порти!

— Мълък, дръвнико — измърмори героят с пурпурно лице. — По дяволите портите...

Обърканият Гукмасов, се измъкна заднишком през вратата. Но щом тя се затвори след него, се случи нещо неочеквано.

— Et maintenant, mesdames et messieurs, la parole est à la défense^[6] — провъзгласи с пълно гърло Д'Еvre.

Дясната му ръка изскочи иззад гърба. Ръката държеше пистолет. Пистолетът на два пъти изригна гръм и мълния.

Варя видя как мундириите на двамата жандарми едновременно цъфнаха от лявата страна на гърдите. Кабините с тръсък се сгромолиха на пода, жандармите се свлякоха почти безшумно.

Ушите ѝ кънтяха от изстрелите. Варя не успя нито да изпиши, нито да се уплаши — Д'Еvre протегна лявата си ръка, здраво я сграбчи за лакътя, примъкна я към себе си и се прикри зад нея като зад щит.

Досущ нямата сцена от писаната „Ревизор“, помисли си глупаво Варя: на вратата се е заковал някакъв едър жандарм. Ераст Петрович и Мизинов са протегнали ръце с револвери пред себе си. Лицето на генерала изльчва яд, на титулярния съветник — болка и мъка. Соболев е разперил ръце и замръзнал в тая поза. Митя Гридньов гледа със зяпнала уста и примигва с прекрасните си мигли. Ръката на Перепълкин се е вдигнала да закопчае копчето на яничката и е останала там.

— Шарл, вие сте полудели! — викна Соболев и направи крачка напред. — Да се криете зад гърба на дама!

— Но нали мосю Фандогин току-що доказа, че съм тугчин — подигравателно отвърна Д’Еvre. Варя усещаше парещия му дъх на тила си. — А тугците не се цегемонят много-много с дамите.

— Ааа! — изви Митя и с наведена глава се втурна напред като теле.

Пистолетът на Д’Еvre изгърмя още веднъж, направо изпод лакътя на Варя, и младият прaporshchik се просна със стон на пода.

Всички отново замръзнаха по местата си.

Д’Еvre теглеше Варя някъде назад и настани.

— Ако някой помгъдне от мястото си, ще го убия — тихо предупреди той.

На Варя ѝ се стори, че стената зад тях се разтваря, и двамата внезапно се озоваха в някакво друго помещение.

Ах, да, трезорът!

Д’Еvre хлопна стоманената врата и дръпна резето.

Двамата останаха сами.

[1] Двуединната империя — Австро-Унгария. — Б.пр. ↑

[2] Изключителна информация от най-достоверни източници (англ.). — Б.пр. ↑

[3] Благодаря, Мишел. Както се казва (фр.), приятел в нужда се познава (англ.). — Б.пр. ↑

[4] Господин прокурор (фр.). — Б.пр. ↑

[5] Първоначално (фр.). — Б.пр. ↑

[6] А сега, дами и господа, има думата защитата (фр.). — Б.пр. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИНАЙСЕТА

В КОЯТО ХУЛЯТ РУСИЯ И ЗВУЧИ ЕЗИКЪТ НА ДАНТЕ

… тласка към печални размисли. Ето извадки от речта на министъра на финансите, М. Х. Рейтерн, произнесена миналия четвъртък на заседанието на Общоруския банков съюз. През 1874 година за пръв път от много време насам постигнахме положително салдо на приходите над разходите, посочи министърът. Бюджетът за 1876 година е изчислен от Държавната хазна със свободен остатък от 40 милиона рубли. Но за по-малко от година военни действия са похарчени 1 милиард и 20 милиона рубли и средства за по-нататъшни бойни действия няма. Поради орязването на разходите за цивилни нужди през 1877 година на територията на империята не е прокаран нито километър железопътни линии. Външният и вътрешният държавен дълг са нараснали до небивали размери и представляват съответно…

„Правительственный вестник“, (Санкт-Петербург)
9 (21) януари 1878 г.

Д’Еvre пусна Варя и тя с ужас отскочи.
Оттатък, през дебелата врата се дочу приглушен шум от гласове.
— Кажете си условията, Ануар! — беше Ераст Петрович.
— Никакви условия! (Мизинов.) Отворете незабавно или ще заповядам да взривят вратата с динамит!
— Вървете да си командвате в жандармския корпус! (Соболев.)
Ако използваме динамит, тя ще загине!
— Господа! — подвикна им на френски Д’Еvre, който не бил никакъв Д’Еvre. — В края на краищата това е неучтиво от ваша страна! Не ме оставяте да си поприказвам с дамата!

— Шарл! Или както ви е името! — гръмна генералският бас на Соболев. — Ако дори косъм падне от главата на Варвара Андреевна, ще ви обеся на първия уличен стълб, без съд и присъда!

— Още една дума и ще застрелям първо нея, а след това и себе си! — драматично изви глас Д'Еvre и внезапно смигна на Варя, сякаш бе изтърсил някоя не особено прилична, но затова пък ужасно смешна шега.

Шумът зад вратата утихна.

— Не ме гледайте така, сякаш изведнъж са ми пораснали рога и опашка, мадмоазел Барбара — тихо произнесе Д'Еvre вече с обичайния си глас и уморено разтворка очи. — Разбира се, че не смятам да ви убивам и за нищо на света не бих искал да излагам живота ви на опасност.

— Тъй ли? — ехидно попита тя. — За какво беше тогава целият цирк? Защо убихте трима абсолютно невинни хора? На какво разчитате?

Ануар ефенди (трябваше вече да забрави за Д'Еvre) извади часовника си.

— Шест и пет е. „Целият цирк“ ми бе необходим, за да спечеля време. Между другото, не се притеснявайте толкова за господин прaporshchika. Понеже знам, че държите на него, само го гръмнах в крака, няма нищо страшно. После ще има да се хвали с бойната си рана. Колкото до жандармите — какво пък, такава им е службата.

Варя плахо попита:

— Да спечелите време ли? За какво?

— Вижте, мадмоазел Барбара, според моя план след час и двайсет и пет минути, тоест в седем и половина, в Сан Стефано трябва да влезе един полк анадолски стрелци. Това е една от най-добрите части в турската гвардия. Предполагах, че по това време отрядът на Соболев вече ще е стигнал покрайнините на Истанбул, ще е попаднал под огъня на английската флота и ще е преминал в отстъпление. Гвардейците щяха да ударят в тила на отстъпващите в безреда руски войски. Красив план, а и до последния момент всичко вървеше като по ноти.

— Какъв план?

— Красив, нали ви казвам. За начало трябваше само лекичко да насоча Мишел към съблазнителната мисъл за изоставения влак. В това

отношение вие много ми помогнахте, благодаря ви. „Да отвориш книжка, да пиеш горещ чай“ — беше великолепно. Нататък беше лесно — мощното честолюбие на нашия несравним Ахил, неукротимият му плам и вяра в собствената му звезда щяха да довършат работата. О, Соболев нямаше да загине. Не бих го допуснал. Първо, защото искрено се привързах към него, а на второ място, пленяването на великия Ак паша щеше да бъде ефикасно начало на втория етап от Балканската война... — Ануар въздъхна. — Жалко, че всичко пропадна. Това младо старче Фандорин заслужава аплодисменти. Както казват източните мъдреци — карма.

— Какво, какво казват? — не разбра Варя.

— Ето, виждате ли, мадмоазел Барбара, вие сте образована, интелигентна дама, а не знаете толкова елементарни неща — каза с укор странният ѝ събеседник. — „Карма“ е едно от основните понятия в индийската и будистката философия. Нещо като християнската съдба, но е много по-интересно. Бедата на Запада е, че се отнася с пренебрежение към мъдростта на Изтока. А Изтокът е много подревен, по-благоразумен и по-сложен. Моята Турция е разположена на кръстопътя между Запада и Изтока, тая страна би могла да има велико бъдеще.

— Хайде без лекции — прекъсна разсъжденията му Варя. — Какво възнамерявате да правите?

— Как какво? — учуди се Ануар. — Естествено, да чакам да стане седем и половина. Първоначалният план се провали, но анадолските стрелци тъй или иначе ще пристигнат. Ще започне битка. Ако победят нашите гвардейци — а на тяхна страна са и численото превъзходство, и по-добрата подготовка, и факторът внезапност, — спасен съм. Ако пък хората на Соболев издържат... Но да не гадаем отнапред. Апропо — той сериозно погледна Варя в очите. — Познавам вашата решимост, но не си и помисляйте да предупредите вашите приятели за нападението. Ха сте отворили уста да извикате, ха съм се принудил да ви я запуша. И ще го направя въпреки уважението и симпатията, които изпитвам към вас.

С тия думи той развърза вратовръзката си, нави я на пътно кълбо и го сложи в джоба си.

— Да запушвате уста на дама? — усмихна се накриво Варя. — Повече ми харесвахте като французин.

— Уверявам ви, че на мое място френски шпионин щеше да направи абсолютно същото, ако от действията му зависеха толкова много неща. Свикнал съм да не жаля собствения си живот и много пъти съм го залагал в интерес на делото. Това ми дава правото да не жаля чуждия живот. Играта, мадмоазел Барбара, е с равни права. И е жестока, но пък и целият живот е жестоко нещо. Да не мислите, че не ми е било жал за храбреца Зуров или за добрая Маклафлин? Жал ми беше, и още как, но има ценности, които стоят над сантиментите.

— Какви са тия ваши ценности? — възклика Варя. — Разяснете ми, господин интригант, кои са тия толкова високи идеи, дето ти дават право да убиеш човек, който се отнася с теб като с приятел?

— Отлична тема за беседа — Ануар придърпа един стол. — Седнете, мадмоазел Барбара, все никак трябва да убием времето. И не ме гледайте толкова лошо. Не съм никакво чудовище, просто съм враг на вашата страна. Не бих искал да ме смятате за такъв бездушен зяр, какъвто ме обрисува свръхчестствено проницателният господин Фандорин. Ето кого трябваше да обезвредя овреме... Да, аз съм убиец. Но тук всички сме убийци — и вашият Фандорин, и покойният Зуров, и Мизинов. А Соболев пък е суперубиец, той направо се къле в кръв. В нашите мъжки забавления има само две възможни роли: или си убиец, или си убит. Не си правете илюзии, мадмоазел, живеем в джунгла. Постарайте се да гледате на мен без предубеждение, да забравите, че вие сте рускиня, а аз — турчин. Аз съм човек, който е изbral много труден път в живота. Плюс това — човек, на когото не сте безразлична. Дори съм мъничко влюбен във вас.

Варя, наскърбена от думата „мъничко“, се намръщи:

— Безкрайно съм ви признателна.

— Ето на, изразих се несполучливо — разпери ръце Ануар. — Не мога да си позволя сериозно влюблване, за мен това би било непозволен разкош и твърде опасно удоволствие. Да го забравим. Подобре да ви отговоря на въпроса. Да измамиш или да убиеш приятел — това е тежко изпитание, но понякога се налага. И на мен ми се е налагало... — Крайчето на устата му потрепна. — Но щом веднъж си се подчинил на велика цел, се налага да жертваш личните си привързаности. Какво да обяснявам! Сигурен съм, че вие като напредничава млада дама горещо одобрявате революционните идеи. Нали така? А виждам, че вашите руски революционери вече започнаха

да гърмят. И скоро това ще прерасне в истинска тайна война — повярвайте ми, говоря като професионалист. Идеалистически настроени младежи и девойки ще започнат да взривяват дворци, влакове, карети. А пък там, освен министъра реакционер или губернатора злодей със сигурност ще има и невинни хора — родници, помощници, слуги. Но какво да се прави, заради идеята си струва. Само почакайте и ще видите. Вашите идеалисти ще почнат да се предрешават, да шпионират, да лъжат, да избиват отстъпниците — и всичко това в името на идеята.

— А каква е вашата идея? — рязко го прекъсна Варя.

— С удоволствие ще ви разкажа — Ануар подпра лакти на рафта, където бяха натъпканите с пари чували. — Аз виждам спасението не в революцията, а в еволюцията. Само че еволюцията трябва да се насочва по правилния път, трябва да й се помога. Нашият деветнайсети век решава съдбините на човечеството, дълбоко съм убеден в това. Трябва да се помогне на силите на разума и търпимостта да удържат победа, в противен случай планетата в най-скоро време я очакват тежки и никому ненужни сътресения.

— И къде според вас обитават разумът и търпимостта? Във владенията на вашия Абдул Хамид ли?

— Разбира се, че не. Имам предвид ония страни, където човек постепенно се учи да уважава себе си и другите, да побеждава не със силата на тоягата, а със силата на убеждението, да подкрепя слабите, да търпи инакомислещите. Ax, какви многообещаващи процеси се развиват в европейския Запад и в северноамериканските Съединени щати! Естествено, далеч съм от мисълта да ги идеализирам. И те си имат предостатъчно мръсотия, престъпления, глупост. Но генералният курс е верен. Необходимо е светът да върви тъкмо по тоя път, иначе човечеството ще се удави във водовъртежа на хаоса и тиранията. Светлото петно върху картата на света засега е много малко, но то бързо расте. Трябва само да го предпазим от натиска на тъмната. Играе се грандиозна партия шах и в нея аз съм с белите фигури.

— Излиза, че Русия играе с черните, така ли?

— Да. Вашата огромна държава представлява главната заплаха за цивилизацията. Заплашва я със своите простори, със своето многобройно невежко население, със своята тромава и агресивна държавна машина. Отдавна наблюдавам Русия, изучил съм езика ѝ,

пътешествал съм из нея, чел съм исторически трудове, изучавал съм вашия държавен механизъм, опознавал съм вашите водачи. Чуйте само приказките на милия Мишел, който се стреми да стане новият Наполеон! Мисията на руския народ била да превземе Цариград и да обедини славяните? Защо? За да могат Романови отново да диктуват волята си на Европа? Каква кошмарна перспектива! Сигурно ви е неприятно да го чувате, мадмоазел Барбара, но Русия тай у себе си страховита заплаха за цивилизацията. В нея ферментират дивашки разрушителни сили, които рано или късно ще изблъкнат и тогава светът ще се види натясно. Това е нестабилна, нелепа страна, попила най-лошото от Запада и от Изтока. Необходимо е някой да посочи на Русия мястото й, да я перне през ръцете. Това ще бъде от полза за самите вас, а и на Европа ще даде възможност и занапред да се развива в нужната посока. Знаете ли, мадмоазел Барбара, — неочеквано трепна гласът на Ануар, много обичам моята клета Турция. Това е страната на пропуснатите велики възможности. Но аз съзнателно съм готов да жертвам османската държава, за да спася човечеството от руската заплаха. Ако си послужим с шахматно сравнение, знаете ли какво е „гамбит“? Не знаете? На италиански „gambetto“ ще рече „препъвам“. Dare il gambetto — правя „марка“. Гамбит е такова начало на шахматна партия, при което жертваш маловажна фигура заради възможността за атака. Лично аз разработих схемата на тая шахматна партия и още в самото начало пожертвах на Русия една съблазнителна фигура — тълстата, апетитна, безпомощна Турция. Османската империя загива, но цар Александър няма да спечели играта. Впрочем войната се разви толкова сполучливо, че може би още не всичко е загубено за Турция. Остава й още Митхад паша. Той е изключителен човек, мадмоазел Барбара, аз нарочно го бях изкаран от играта за известно време, но сега вече ще го върна... Ако имам тая възможност, естествено. Митхад ще се завърне в Истанбул неопетнен и ще поеме кормилото в свои ръце. Може би тогава и Турция ще успее да се премести от зоната на мрака в зоната на светлината.

Иззад вратата долетя гласът на Мизинов:

— Господин Ануар, има ли смисъл да протакате? Та това е най-обикновено малодушие! Излезте, гарантирам ви статут на военнопленник.

— И бесило заради Казанзаки и Зуров? — прошепна Ануар.

Варя поглежда въздушно, но турчинът бе нащрек — той извади от джоба си навитата на топка вратовръзка и изразително поклати глава. После се провикна:

— Оставете ме да си помисля, господин генерал! Ще ви отговоря в седем и половина!

След което задълго замълча. Крачеше нервно из трезора, няколко пъти поглежда часовника си.

— Непременно трябва да се измъкна оттук! — най-сетне измърмори тоя странен човек и удари с юмрук по чугунения рафт. — Без мен Абдул Хамид ще разкъса благородния Митхад!

Виновно погледна Варя с ясните си сини очи и поясни:

— Прощавайте, мадмоазел Барбара, нервен съм. Моят живот не е чак такава дреболия в тая партия. Тоя живот е само една от фигураните, но тя е по-ценна от Османската империя. Да речем, че империята е офицер, а аз съм царицата. Но в името на победата може да се жертва и царица. Във всеки случай вече спасих загубата, поне ремито е сигурно! — възбуден смях. — Успях да задържа вашата армия при Плевен много по-дълго, отколкото се надявах. Пропиляхте сили и време. Англия успя да се подготви за конфронтация, Австрия престана да се страхува. Дори да няма втори етап на войната, Русия пак остава на сухо. Трябваха ѝ двайсет години, за да дойде на себе си след Кримската кампания, след сегашната война има да ближе раните си още двайсет. И това става сега, в края на деветнайсети век, когато всяка година означава толкова много. За двайсет години Европа ще се откъсне далеч напред. Русия оттук насетне я чака ролята на второстепенна сила. Тя ще бъде разядена от язвите на корупцията и нихилизма и ще престане да представлява заплаха за цивилизацията.

Търпението на Варя най-сетне се изчерпа.

— Ама кой сте вие, че да си позволявате да съдите кое е благо и кое е гибел за цивилизацията?! Бил изучавал държавния механизъм, бил опознавал водачите! А граф Толстой опознахте ли, ами Фьодор Михайлович Достоевски? Чели ли сте изобщо руска литература? Или не ви е останало време? Две по две винаги е четири, а три по три винаги е девет, така ли? И две успоредни прави никога не се пресичат? При вашия Евклид може и да не се пресичат, а нашият Лобачевски ги пресече!

— Не схващам вашата метафора — сви рамене Ануар. — Разбира се, че съм чел руска литература. Добра е, с нищо не е по-лоша от английската или френската. Но литературата е просто играчка, тя не може да има важно значение в нормална страна. Нали и аз в известен смисъл съм литератор. Трябва да се върши работа, а не да се съчиняват сърцераздирателни приказки. В Швейцария, например, не съществува велика литература, а хората живеят много по-достойно, отколкото във вашата Русия. Аз прекарах в Швейцария цялото си детство и юношество и можете да ми вярвате...

Той не успя да довърши — някъде отдалеч затрещяха изстрили.

— Започна се! Нападнаха по-рано! — Ануар залепи ухо на вратата, очите му трескаво заблестяха. — По дяволите, в тоя проклет трезор няма нито един прозорец!

Варя напразно се опитваше да умири ужасното си сърцебиене. Гърмежите приближаваха. Тя чуваше как Соболев дава някакви заповеди, но не различаваше думите. Някъде закрещяха „алла!“, тресна залп.

Въртейки барабана на револвера, Ануар си мърмореше:

— Да изляза на помощ, ама ми останаха само три патрона... Мразя бездействието! — Той трепна, изстрелите се разнасяха из самата сграда. — Ако нашите победят, ще ви изпратят в Одрин — бързо издума Ануар. — Сега вече войната сигурно ще свърши. Няма да има втори етап. Жалко. Плановете не винаги се събъдват така, както си ги намислил. Може пък и да се видим отново някой ден. В момента вие, разбира се, ме мразите, но ще мине време и ще видите, че съм бил прав.

— Не изпитвам омраза към вас — каза Варя. — Тъжно ми е само, че толкова талантлив човек върши толкова мръсни работи. Спомням си как Мизинов четеше историята на живота ви...

— Наистина ли? — разсеяно я прекъсна Ануар, заслушан в престрелката.

— Да. Толкова интриги, толкова смърт! Оня черкезин, дето е пял арии преди екзекуцията, нали ви е бил приятел? И него ли жертвахте?

— Не обичам да си спомням тая история — строго отговори той.

— Знаете ли кой съм аз? Аз съм акушер, аз помагам на бебето да излезе на бял свят и ръцете ми са до лактите в кръв и слуз...

Следващият залп изтрещя съвсем наблизо.

— Сега ще отворя вратата — каза Ануар и запъна петлето на револвера си и ще помогна на нашите. Стойте тук и за Бога, не се показвайте навън. Скоро всичко ще свърши.

Той дръпна резето и внезапно замръзна — в банката повече не се стреляше. Чуваха се гласове, но не ставаше ясно руска или турска бе речта. Варя затаи дъх.

— Мутрата ще ти разбия! Скатаваш се, а, твойта майчина-лелина! — кресна фелдфебелски бас и звуците на тоя сладък и роден глас запяха в душата ѝ.

Удържаха! Отбиха атаката!

Гърмежите се отърколваха все по-надалеч, долавяше се протяжно „ура!“.

Ануар бе затворил очи. Лицето му бе спокойно и натъжено. Когато стрелбата загълхна окончателно, той свали резето и открехна вратата.

— Край, мадмоазел Барбара. Вашето заточение свърши. Вървете.

— Ами вие? — прошепна тя.

— Царицата бе пожертвана без особена полза. Уви. Всичко останало остава в сила. Вървете и бъдете щастлива.

— Не — отскочи тя от него. — Няма да ви оставя тук. Предайте се, аз ще свидетелствам във ваша полза пред съда.

— За да ми зашият гърлото и пак да ме обесят ли? — подсмикна се Ануар. — Благодаря, няма нужда. На тоя свят най мразя две неща — унищението и капитулацията. Сбогом, трябва за известно време да остана сам.

Той докопа Варя за ръкава, подбутна я леко и я изкара навън. Стоманената врата тутакси издрънча зад гърба ѝ.

Варя видя пребледнелия Фандорин, а пред счупения прозорец стоеше генерал Мизинов и хокаше жандармите, които метяха строшените стъкла. Навън се съмваше.

— Къде е Мишел? — уплашено попита тя. — Да не е убит? Или ранен?

— Жив и здрав е — отговори Ераст Петрович, оглеждайки я внимателно. — Той е в стихията си: преследва неприяителя. Обаче пак

раниха горкия Перепълкин, отнесоха му половината ухо с ятаган. Пак го чака орден. А за прапорщик Гридньов не берете грижа, жив е.

— Зная — каза тя и Фандорин присви очи.

Приближи ги Мизинов, оплака се:

— Още една дупка на шинела. Ама че ден. Пусна ли ви? Чудесно! Сега вече можем да го почнем с динамит. — Той безшумно отиде до вратата на трезора, прокара ръка по стоманата. — Две шашки май тъкмо, ще стигнат. Или ще дойдат много? Добре е да го хванем жив, мръсника.

Оттатък вратата се дочу безгрижно и доста мелодично свирукане.

— И ще ми свири, а? — възмути се Мизинов. — Как ви се струва? Ей сега ще ти дам аз едно свирене. Новгородцев! Пратете някого до сапьорския взвод да донесе динамит!

— Няма д-да потряба — тихо каза Ераст Петрович, заслушан в свиренето.

— Пак почнахте да заеквате — съобщи му Варя. — Значи ли това, че всичко свърши?

Тропайки с ботуши, влезе Соболев с белия си шинел с червени ревери.

— Отстъпиха! — съобщи той с глас, програжнал от битката. — Дадохме страшни жертви, но както и да е, всеки момент трябва да пристигне ешелонът. Охо, кой ги вие тия трели? Ами че това е „Лучия ди Ламермур“, обожавам я! — и генералът заприглазя с приятен, но малко пресипнал баритон.

— *Del ciel clemente un riso
la vita a noa sara!*

— прочувствено довърши той последната строфа и в същия миг зад вратата гръмна револвер.

ЕПИЛОГ

Днес, в деня на светлата годишнина от Височайшето милосърдие, дарено преди 17 години на селячеството^[1], нова светла страница допълва летописа на царуването на Царя Освободител. Руските и турските упълномощени подписаха в Сан Стефано мир, увенчал славната война за освобождаването на християнските народи от турско владичество. Съгласно условията на трактата Румъния и Сърбия получават пълна независимост, образува се обширно Българско княжество, а Русия получава компенсация за военните си разходи в размер на 1 милиард и 410 милиона рубли, като част от тази сума ще се внесе във вид на териториални отстъпки, в които влизат Бесарабия и Добруджа, както и Ардахан, Карс, Батуми, Баязет...

„Московские губернские ведомости“
19 февруари (3 март) 1878 г.

— Ето че и мирният договор е подписан, при това е много добър. Въпреки вашите прокоби, господин песимисте рече Варя и пак не каза това, което й се искаше.

Титулярният съветник вече се бе сбогувал с Петя и доскорошният следствен, а днес свободен гражданин Пьотър Яблоков беше отишъл да се настанява в купето и да намества багажите. По случай победоносния край на войната Петя бе получил пълно помилване и дори медал за ревностна служба.

Можеха да си заминат още преди две седмици, а и Петя настояваше, но Варя все отлагаше, все чакаше, без да знае какво точно чака.

Жалко, че раздялата със Соболев мина зле, беше се обидил. Както и да е. Лесно ще се намери кой да утеши такъв герой.

И ето че дойде денят, когато трябваше да се сбогува с Ераст Петрович. Варя от сутринта беше крайно изнервена, първо изпадна в истерия пред Петя заради една изгубена брошка, после се разплака.

Фандорин щеше да остане в Сан Стефано — дипломатическите боричкания изобщо не бяха приключили с подписването на мирния договор. Той пристигна на гарата директно от някакъв прием — фрак, цилиндър, бяла копринена вратовръзка. Поднесе на Варя букет теменужки, въздишаше, пристъпяше от крак на крак, но не блестеше с красноречие.

— Договорът е п-прекалено добър — отговори той. — Европа няма да го признае. Ануар отлично изигра своя гамбит, а аз загубих. Дадоха ми орден, а трябваше да ме съдят.

— Колко сте несправедлив към себе си! Ужасно сте несправедлив! — разпалено заприказва Варя, която се страхуваше да не ѝ потекат сълзи. — За какво се упреквате през цялото време? Ако не бяхте вие, не знам какво щеше да стане с всички нас...

— Горе-долу същото ми каза и Лаврентий Аркадиевич — усмихна се накриво Фандорин. — И п-предложи да си избера всяка награда, която е от неговата компетенции.

Варя се зарадва:

— Така ли? Слава Богу! И какво си пожелахте?

— Да ме изпратят на служба някъде през девет земи в десета, да съм по-далеч от всичко това — той махна неопределено с ръка.

— Какви глупости! А Мизинов какво каза?

— Ядоса се. Но думата си е дума. След к-края на преговорите заминавам от Константинопол за Порт Said, а оттам с пароход за Япония. Назначен съм втори секретар в посолството в Токио. Това е на самия край на света.

— Япония... — сълзите все пак потекоха и Варя яростно ги отри с ръкавица.

Зазвъня камбанка, локомотивът наду свирката. През прозореца на купето се наведе Петя:

— Варенка, време е. Тръгваме.

Ераст Петрович се смути, сведе поглед.

— Д-довиждане, Варвара Андреевна. Много ми беше... — и мълъкна, не довърши.

Варя поривисто го хвана за ръката, запримигва на парцали, за да разкара капките от миглите.

— Ераст... — внезапно се отрони от гърдите ѝ, но думите заседнаха, отказаха да изскочат.

Брадичката на Фандорин трепна, но той не каза нищо.

Колелата издрънчаха, вагонът се лашна.

— Варя! Откарват ме без теб! — провикна се уплашен Петя. — По-бързо!

Тя се озърна, забави се още секунда и скочи на стъпалото, плъзнало се над перона.

— ... и преди всичко една гореща вана. А после в сладкарницата на Филипов за ония кайсиеви бонбони, дето толкова ги обичаш. И до книжарницата да видим какво ново е излязло, а после в университета. Представяш ли си колко има да ни разпитват, колко...

Застанала на прозореца, Варя кимаше в отговор на радостното бръщолевене на Петя. Не можеше да откъсне поглед от черната фигура, останала на перона, но фигурата се държеше някак странно, трептеше и губеше очертания. Или нещо с очите ѝ не беше наред?

ПРАВИТЕЛСТВОТО НА НЕЙНО ВЕЛИЧЕСТВО КАЗВА „НЕ“

Лорд Дерби заяви днес, че британското правителство подкрепено от правителствата на повечето европейски страни, категорично отказва да признае грабителските мирни условия, наложени на Турция от прекомерните апетити на цар Александър. Санстефанският договор влиза в противоречие с интересите на европейската сигурност и следва да бъде преразгледан на нарочен конгрес, в който да вземат участие всички велики сили.

„Таймс“ (Лондон)

10 март (26 февруари) 1878 г.

[1] Светлата годишнина... — На 19 февруари 1862 година в Русия е отменено крепостното право. — Б.пр. ↑

Издание:

Борис Акунин. Турски гамбит
Превод: Владимир Венцелов
Редактор: София Бранц
ИК „Еднорог“, София, 2003 г.
ISBN: 954-9745-52-X

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.